

ODR^AZ
ČASOPIS STUDENATA KATOLICKOG BOGOSLOVNOG FAKULTETA U SPLITU

Josip Dini Botteri

GOD. XIII. 2018., BR. 1
ISSN 1847 - 3288

Izdavač
Studentski zbor
Katoličkog bogoslovnog fakulteta

odrazkbf@yahoo.com

Glavni i odgovorni urednik
Antonija Krokar

Uredničko vijeće
Ivan Čotić, Petra Herco, Viktorija Jerković,
Ivana Pelivan, Renato Pudar, Ante Ugrina

Naslovница
Ivan Matas
vitraj Branimir Dorotić

Lektura
Ivana Pelivan

Ilustracije
Ivana Pelivan

Računalni slog i tisk
Dalmacija papir

Naklada
300

Časopis je tiskan pod pokroviteljstvom
Studentskog zbora Sveučilišta u Splitu

SZ
STUDENTSKI ZBOR
SVEUČILIŠTE U SPLITU

“Kad bi me umorilo uzaludno očekivanje da se, nekim čudom, poruše zidovi oko mene, kad bi mi dosadilo besciljno hodanje po gradu, kad bi mi razgovori s ljudima postali nezanimljivi, jer se ne razumijem u poslove, ili mučni, jer me hvatao strah da će postati ruševina, kao i većina onih koje sam susretao, odlazio sam u staru biblioteku što je mirisala na hartiju, prašinu i mastilo (...).

(...) stari rukopisi su na policama čutali kao i prije, mirni, mudri, mladi već stotinama godina.

Ovdje sam tih, tiši nego obično. Osjećao sam da vrijeme nije samo proticanje, već i prisustvo. Vidljivi trag nečije ruke što je davno zapisala neravne redove, prkosи smrti, a riječi i njihov smisao žive neprekidno, kao izvor koji ne presušuje, kao svjetlo koje se ne gasi.

Sve ljudsko ipak ne umire.”

(Meša Selimović, Tvrđava)

SADRŽAJ

Uvodna riječ.....	3
TEOLOGIJA	5
Isusov križ kao polazište isповijedanja.....	7
Ekumenska duhovnost	13
Benedikt XVI. o krizi istine, relativizmu i subjektivizmu, u kontekstu rasprave o pobačaju.....	17
FILOZOFIJA	21
Ponavljanje kod Kierkegaarda	23
Ateistički humanizam-Prorok Dostojevski i poslanik Nietzsche	29
Alkibijad - obavezno štivo za političare	35
RAZGOVORI	39
Gladna nahraniti, žedna napojiti, siromaha odjenuti - Udruga Most	41
Mišljenje nije u modi - doc.dr.sc. Ivica Šola	43
NAŠI POGLEDI	49
Ljubljeno dijete Božje	51
Mojsije kao srednji vezni - Od Büchnera preko Kranjčevića do Kamova	53
Hagioterapija	59
Iskustvo studenta iz Tübingena na Katolički bogoslovni fakultet	
Sveučilišta u Splitu.....	67
Svakodnevica čovjeka kao Kristovog vjernika	71
Ništa bolje od Božje volje	73
Ljubim Te, jer si me Ti naučio ljubiti	75
Pismo moja.....	77
VRIJEDNO SPOMENA.....	83
Hodočašće u Svetu Zemlju - iskustvo profesora laika i bogoslova.....	85
Svemu se od Boga nadaj a sam se nikakva truda ne boj	89
PROMOVIRANI STUDENTI NA KATOLIČKOM BOGOSLOVNOM FAKULTETU	93

Uvodna riječ

Razmišljajući što utkati u neravne redove uvodne riječi, prikladno i dostoјanstveno za jedan časopis studenata teologije, zaustavila sam se na samom pojmu "riječ", odnosno "Riječ".

Kada bismo analizirali pojam "riječ", tada bi mogli govoriti u fonološkom, semantičkom i semiotičkom smislu, na koncu i u sintagmatskom, odnosno smislu tagmema. No, taj se pojam ne može isključivo promatrati unutar navedenih kategorija. Naime, svjedoci smo snage koju riječ ima, što ona odražava i široke simbolike koju riječ nosi u sebi. Riječu smo kadri povrijediti, naljutiti, nažalost i lišiti života. Bilo pisana bilo izrečena, ona je jednakо živa i nastavlja živjeti, zato rječu možemo i oživjeti, pomiriti, približiti. Jedino što mali čovjek, poput tebe i mene, rječu ne može jest stvoriti, dovesti u život. To čini sama Riječ, ona Riječ velikim slovom pisana. Za nas kršćane, katolike, ovaj pojam istovjetan je Bogu. Kada otvorimo grčki rječnik naići ćemo na pojam Logos, što u prijevodu znači Riječ. Postoje i drugi prijevodi, poput zamisao ili namisao, no "puninu" značenja dobiva u prijevodu Riječ. Zašto? Promatraljući stvoreni svijet, Božje stvarateljsko djelo čudesno je u našim očima. Još čudesniji nam je način na koji Bog stvara svijet i nas same: On reče i bi. Tako reče i bi čovjek. Mi, ljudi, odraz samoga Boga, slika Božja, nastasmo iz jedne njegove Riječi. I nitko ne posjeduje snagu izražavanja kao čovjek. Čovjek, stvoren na sliku Božju, savršen u svojoj nesavršenosti, odražava djelić one stvarnosti od koje je stvoren. Još jedno veličanstveno djelo zbiva se s pojmom riječ, biblijski Logos - koji prethodi početku, koji je nazočan kada svijet nastaje, onaj koji pripada vječnosti i ne podliježe vremenu. Sama je Riječ ljudima došla na ljudski način, upravlja poviješću te je istodobno čini shvatljivom. Riječ je, kao čovjek, bila među nama i ostala s nama. Došla je iz vječnosti u vremenitost kako bi nas vratila Ocu. A mi? Mi ćemo od vremenitosti do vječnosti prevaliti dug put, trudeći se biti odraz našega Oca u svijetu.

Dragi čitatelju, pred tobom se nalazi novi broj Odraza, časopis našeg fakulteta, časopis studenta teologije. Nakon bujice riječi početničkog zanosa, osjećam potrebu zahvaliti se prije svega prošlogodišnjem uredničkom vijeću, posebice glavnoj i odgovornoj urednicama Katarini Bilić-Pavlinović koja je uz Božju pomoć i nadahnuta Božjom Riječi uspješno vodila svoj tim i u Odraz unijela mnogo šarenila i radosti po pitanju tema i izgleda samog časopisa. Želim vam uspešan daljni rad i obilje Božjeg blagoslova.

Isto tako, koristim ovu priliku potaknuti studente. Naime, kao vjernici pozvani smo djelovati u zajednici i društvu, trebamo znati da svojim riječima i načinom života odražavamo prije svega svoju vjeru, a kao studenti teologije predstav-

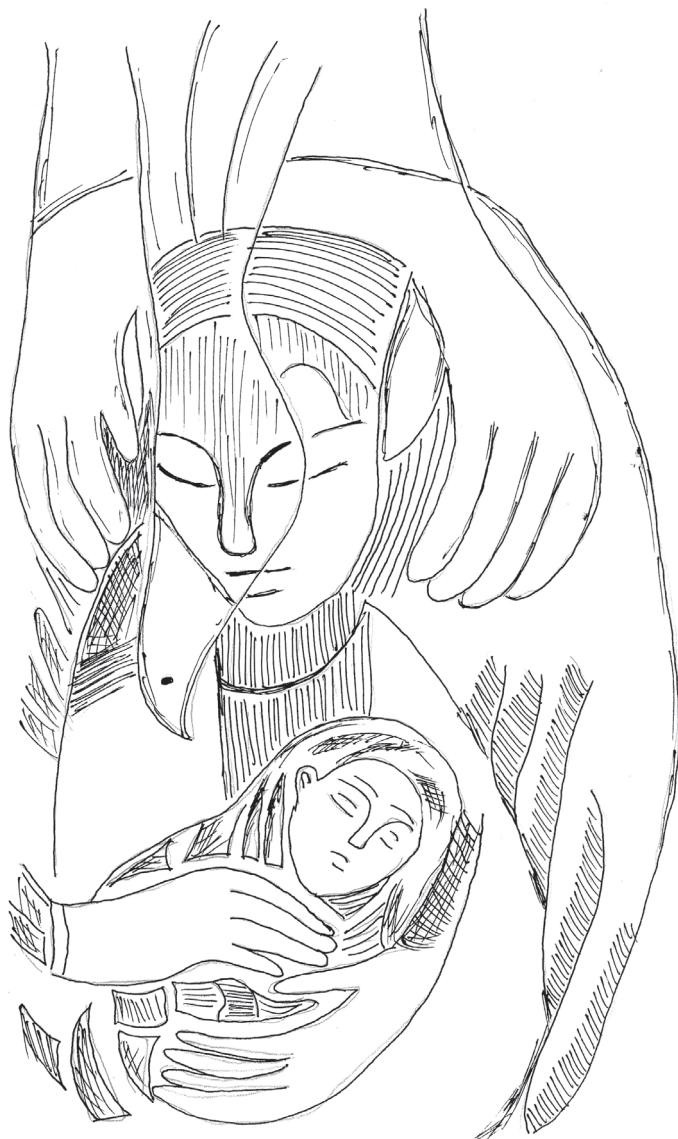
ljamo svoj fakultet. Zato se probudite i započnimo odražavanje prema ljudima i prema Bogu. Odraz je sasvim skroman pokušaj buđenja svijesti studenata kako bi se izrazili i shvatili tko su. Pozivam vas da se odvažite i budete dio naše priče, da zajednički odražavamo bit našeg fakulteta, narav Katoličke Crkve.

Trinaestu godinu za redom, časopis Odraz pokušava duhovno i intelektualno oplemeniti našu malu, ali i širu akademsku zajednicu. S obzirom da je Katolički Bogoslovni fakultet jedinstvena institucija na području splitskog Sveučilišta, časopis "Odraz" pruža jednu drugačiju sliku društva, zapravo, svega onoga što prezentira u svom sadržaju. Ovaj broj započinjemo kamenom temeljcem našeg fakulteta - rubrikama teologijom i filozofijom. Obzirom da su prethodni urednici radili na ostvarenju suradnje s drugim znanstvenicima i stručnjacima s raznih područja, u ovogodišnjem broju razgovarali smo s našim bivšim kolegom Denisom Maslovom iz Udruge Most, te s doc. dr. sc. Ivicom Šolom, hrvatskim teologom, novinarom i komunikologom sa Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Nakon razgovora očekuju vas "Naši pogledi", skromni pokušaj studentskog odražavanja i izražavanja u kojem smo objavili tekstove s različitih društveno - humanističkih i znanstvenih područja koja uspoređujemo s vjerom i naukom Crkve te pjesme Ante Ugrine. I za kraj, donosimo diplomirane studente našeg fakulteta.

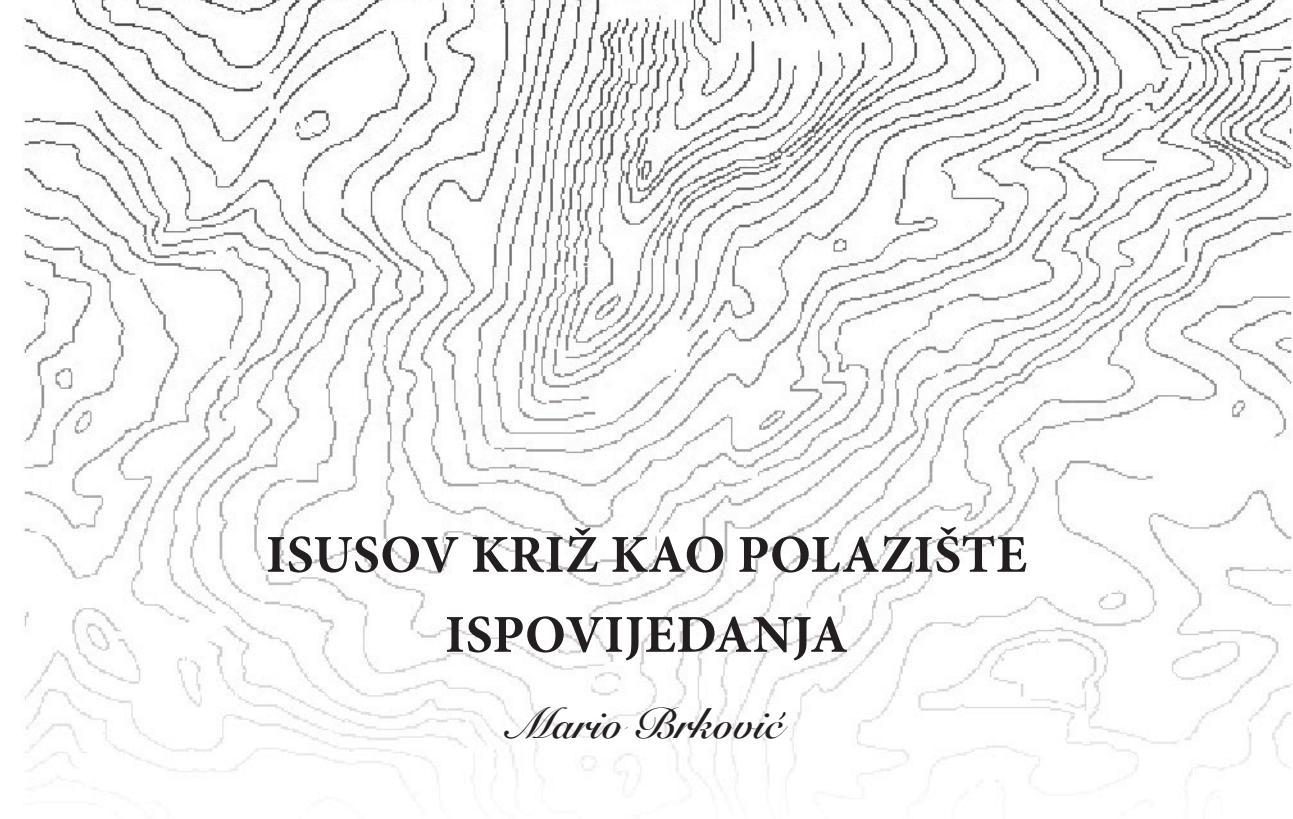
Na koncu, želim se zahvaliti našoj profesorici dr. sc. Angelini Gašpar, te Donatu Zeki, studentu Kazališne umjetnosti Umjetničke akademije u Splitu, sestri Milani Žegarac, studentici socijalnog rada pri Pravnom fakultetu u Zagrebu i Ivanu Totiću, studentu filozofsko-teološkog studija u Tübingenu, što su svojim tekstovima obogatili naš Odraz. Isto tako, hvala svim studentima našeg fakulteta i ostalim suradnicima koji su dio naše priče, našeg odražavanja prema Bogu i ljudima.

Mir i dobro,
urednica Antonija Krokar

TEOLOGIJA

~~~~~((((( ))))

ISUSOV KRIŽ KAO POLAZIŠTE ISPOVIJEDANJA

Mario Brković

Pilatova osuda na smrt razapizanjem postala je na jedan paradoksalan način ishodište i izvor kršćanske vjere. Tim potezom Pilat je Isusa proglašio Mesijom, kraljem židovskim, a napisavši na svim tadašnjim jezicima razlog Isusova smaknuća, Pilat je dao potvrdu onoga što je do tada anticipirano: raspeti Isus jest Krist, Kralj. U tom smislu Isusov tron, njegovo prijestolje s kojega vlada, postaje križ. U činjenici da je razapet pokazuje se njegovo kraljevanje koje je obiljženo predanjem ljudima čime pokazuje narav svojeg kraljevanja: *biti kralj znači predati se ljudima, izručiti se ljudima.*¹ U tom smislu Isusova riječ postaje njegova egzistencija, a ona je ljubav (usp. 1 Iv 4, 7ss). Ovo razmišljanje nas dovodi do ivanovske misli „*Bog je ljubav*“ (usp. 1 Iv 4, 16). Uistinu, Bog jest ljubav, a ta ljubav se savršeno pokazuje u Isusovu križu koji postaje polazište ispovijedanja kršćanske vjere. U svjetlu Isusova križa vjera dohvaća jedan oblik zrelosti na način da se pokazuje neodvojivost Isusove poruke i njegove osobe: on jest i bit će uvijek ono što kaže. Ovu činjenicu najjasnije nam je pokazao Ivan u evanđelju započevši ga Prosvodom. Ivan povlači paralelu i na taj način ističe temeljnu misao evanđelja: Isus Krist je Riječ koja je tijelom postala, utjelovljeni Logos (usp. Iv 1, 1). Prema tome Isus ne samo da posjeduje riječ, već on jest Riječ. Kao takav on je oduvijek i zauvijek temelj svega svijeta (usp. Post 1, 1ss), u konačnici po njemu je sve stvoreno:

---

¹ Usp. Joseph Ratzinger, *Uvod u kršćanstvo*, KS, Zagreb, 2017., str. 203ss.

„I reče Bog“.²

Isusa se promatra u svjetlu križa, polazeći od križa, a to na jedan poseban način koji je snažniji od drugih izgovara istinu o Isusu: *On jest Krist.* U tom smislu razapeti „Ja“ Gospodinov postaje stvarnost, tako bogata da sve ostalo ne može, a da ne padne u drugi plan. Kršćanin suočen s činjenicom križa spoznaju ono jedino, pravo i odlučujuće pred čime sve drugo stupa u drugi plan.

Ivan polazeći od toga „Ja“ rekonstruira, stvara kristologiju, na način da spaja dva gibanja: jedno koje polazi od Isusa, a drugo koje mu se stalno vraća, u jedno. Ivan Isusov život shvaća kao uobličenu kristologiju, a to znači da je svjedočenje vjere o Kristu kristologija. Na taj način on ukazuje na savršeno jedinstvo između Krista i Isusa polazeći od njegovih riječi.³

Teologija križa izriče samu bit kršćanske vjere: *kroz križ je pobjeđena smrt*, a Isus je očitovan kao Gospodin i nada čovječanstva, što nas dovodi do dinamičkog i aktualnog poimanja kršćanstva kao kritičkog pogleda na svijet: *svijet je u grijehu*.⁴ Teologija križa i njen kritički pogled na stvarnost se suprostavlja teologiji utjelovljenja i njenom optimističnom pogledu. Tako one postaju polariteti nedokidivi nekom sintezom, dok istovremeno postoji mogućnost uočavanja međusobne uzajamnosti koja ukazuje na cjelinu. Tako možemo govoriti o jednoj vrsti izlaska, egzodusu. Ove dvije teologije, premda su polarizirane, mogu se stopiti na način da iz *teologije utjelovljenja* proizađe *teologija križa*, a da bi se to ostvarilo potreban je govor o *izlasku* u smislu *poslanja, sinovstva i služenja*. To *izlaženje* je izlazak iz vlastite zatvorenosti i otvaranje Božjem naumu. U tom smislu *izlazak* postaje *sebedarje* i to nas dovodi do pojma otkupljenja.⁵

2 Prvi opis stvaranju u knjizi Postanka na jako zanimljiv, ali i legitiman dogmatski način pokazuje ono što Ivan želi izreći mišju sadržanom u Iv 1, 1 – 3: Bog stvara, ne znamo od čega i kako, ali znamo po čemu – riječi. Ta riječ je identična i u podudarnosti s Božnjim djelom. Po toj riječi ono što Bog naumi postaje stvarnost. U ovom tekstu očitavamo trostvenu naznaku kroz govor o mudrosti Božjoj, tj. poosobljenoj mudrosti kako će je nešto kasnije prikazati proslov Knjige mudrosti (usp. Mudr 1 – 9; 8, 12 – 9, 6). Tako je mudrost obojena kristološki. Ideja poosobljene mudrosti razvija se u Izraelu nakon progona u Babilonu, kada mnogobroštvo nije više bilo prijetanja za pravu religiju. Na ovaj način se izražava kako transcedentni Bog postaje prisutan na osobni i nutarnji način. Radi se o jednoj personifikaciji, ali to ne znači da ona postoji izvan Boga, nego se prikazuje način kako se izražava odluka Božje volje, odnosno – kako se očituje Božja mudrost u svijetu. U ovome kršćanskoj teologiji o Isusu Kristu, Sinu Božjem i utjelovljenoj riječi nalazi svoj izričaj. U tom smislu možemo razumjeti zašto Ivan, ali i ostali ranokršćanski teolozi, kao i Pavao pripisuju Kristu sudjelovanje u stvaranju. Usp. Nikola Hohnjec, *Kasna i mudrosna Biblija*, KS, Zagreb, 2007., str. 108 – 114.

3 Usp. Joseph Ratzinger, *Uvod u kršćanstvo*, str. 203 – 205.

4 Ovakvo razmišljanje koje nagnije pesimističnome pogledu na stvarnost možemo shvatiti u odnosu na teologiju Utjelovljenja koja teži statici i optimističnom gledanju stvari pri čemu grijeh vidi kao prijelazni stadij podređenog značenja, dok teologija križa ozbiljno uzima stvari. Grijeh je itekako važna stavka u povijesti, shvaćen kao lom u čovječanstvu i čovjekovom samopouzdanju on se uvijek iznova aktualizira kao razlog ne samo čovjekova loma, nego i njegovih institucija, uključivši i Crkvu.

5 Usp. Joseph Ratzinger, *Uvod u kršćanstvo*, str. 227 – 229.

U povijesti kršćanske misli dogodio se jedan raskorak koji je doveo do toga da se kristologija i otkupljenje ili soteriologija gledaju odvojeno. Takvo promatranje je dovelo do zamršenih, nerazumljivih i neshvatljivih misaonih struktura, a zapravo je jednostavno ako se promatra u vidu jedinstva. Radi se o povezanim naukama kojima je pozadina *teorija satisfakcije* ili *zadovoljštine* (Anselm od Canterburyja postavlja pitanje čemu utjelovljenje i čemu križ? Na to pitanje odgovara nužnošću: *zbog grijeha*). Krist se utjelovio i bio razpet zbog ljudskog prijestupa koji je uvrijedio Boga). Anselmovo poimanje nas može navesti da govorimo o nekakvoj vrsti predestinacije gdje je Isus rođen i umro samo zbog grijeha, pri čemu ga se ništa nije pitalo. No, je li zbilja tako? Nipošto! Premda je poremećen red pravednosti Utjelovljenje se nije dogodilo prisilno, nego svojevoljno. Beskrajni postaje čovjekom da kao takav sve uskladi. Tim činom on pripada istom rodu koji ga je uvrijedio, ali istodobno raspolaže snagom da pruži beskrajnu zadovoljštinu pri čemu otkupljenje postaje čin milosti. Ovakav sistem može dati krivu sliku govora o otkupljenju, ali uzmememo li činjenice koje nam donosi samo Sveti Pismo onda onda je vidljivo da se radi o činu ljubavi. Kao odlučujuća nit pokazuju se pojmovi *predanosti* i *služenja*, a to nam pokazuje ovisnost o Onome koji je živio za sve. Takvo razmišljanje nam postavlja zahtjev da se opustimo, prestanemo živjeti u grču i prepustimo Božjem izabranju. Takvo otvaranje, *uzlazak* ili bolje rečeno *izlazak* iz sebe prema beskonačnom, se pokazuje kao pronalazak samih sebe. Tek tada možemo shvtiti ovu postavku *satisfakcije*, da je netko *toliko ljubio svijet da je dao seba kao pomirbenu žrtvu* (usp. Iv 3, 16).

Isus iz Nazareta je prauzor čovjeka. Pavao je to izrazio nazvavši ga „*zadnjim čovjekom*“. Isus je primjereni, mjerodavni čovjek koji nadilazi granice čovještva i u čijem čovještvu kršćanin traži model vlastitog čovještva, a pronalazi ga u Isusovoj otvorenosti. Čovjek „dolazi k sebi“ onda kad napusti sebe, onda kad se stavi u odnos *otvorenosti* prema drugom koji je uistinu *drugi* ili *jednome „Ti“*, u ovom slučaju Bogu. Dakle, čovjek nalazi sebe na načina da prelazi i nadrasta sebe, a to je ono što se očitovalo u događaju križa: Isus Krist je čovjek koji je potpuno nadišao, nadrastao sama sebe i tako pronašao sama sebe. U tom smislu možemo razumjeti smisao križa kao izraza radikalne ljubavi koja se u cijelosti daje, a onda i smisao uskrsnuća.⁶

Križ kao središte euharijstičke teologije

Pogubljenje jednoga čovjeka, na njokrutniji od svih načina, jedan sasvim profan događaj, sada se opisuje kao kozmička liturgija. Kristova smrt je opisana kao

---

⁶ Usp. Isto, str. 229 – 233.

događaj u kojemu se ostvarilo sve ono što su nastojali drugi kultovi.⁷ Pavao taj događaj prikazuje slojevito, ali međusobno povezano. On Kristovu smrt na križu tumači kategorijama kulta, koje tvore pretpostavku svake euharistijske teologije.⁸ Isto je i sada. Pavao Krista prikazuje kao „*hilasterion*“ (usp. Rim 3, 24 – 26).⁹ Zato kada Pavao kaže da je Krist središte hrama ili „*hilasterion*“, on misli na činjenicu da su ljudski kultovi, u koje spada i starozavjetni, samo ili slike istinskoga štovanja Boga, koje se događa žrtvovanjem životinja. Drugim riječima, žrtvovanje predmeta i životanja uvijek je izraz bespomoćnog zastupanja čovjeka koji bi trebao dati sama sebe, ali ne u okrutnoj formi žrtvovanja, nego u cjelini svoga bivstva. Međutim, takvo nešto čovjek nije u stanju učiniti. Zato Pavao Isusovo dragovoljno predanje ne gleda kao alegorijsko dokidanje kulta, nego upravo suprotno: on u tom predanju postaje stvarnost nakane blagdana pomirenja (usp. Heb 7 – 10). Možemo reći da Krist proslavlja Boga predajući sama sebe i unoseći čovještvo u vlastito Božje biće. U Kristu raspetom Bog nam postaje dostupan, a križ postaje Božje prijestolje. Zadovoljština dolazi od Boga, ne čovjeka. Bog tim djelom, činom ili događajem uspostavlja povezanost s nama. „*Zastor pred Presvetim je razderan, Bog je posve blizu, postao je prisutan u svojoj smrti, patnji, umiranju.*“, pregrada razdijelnica je srušena (usp. Ef 2, 14 – 16). Isus je svoju smrt nagovijestio učenicima (usp. Mk 8, 31 – 33; 9, 30 – 32; 10, 32 – 34) i protumačio je proročkim kategorijama (usp. Iz 42, 1 – 9; 49, 1 – 6; 50, 4 – 11; 52, 13 – 53, 12) gdje do izražaja dolazi motiv zadovoljštine i zastupništva. Svakako, vidljivo je prihvaćanje svoje smrti. Ovo se očitovalo u dvorani Posljednje večere gdje produbljuje zadovoljštinu i zastupništvo sinajskom i proročkom teologijom. Na taj način on je ukorijenjuje u sadašnjosti čime ona postaje sveti kult za sva vremena. Dakle, križ postaje sinteza starozavjetnih blagdana, dan pomirenja i Pasha u isto vrijeme, čime ujedno postaje i ulazak u novi savez.¹⁰ Na taj način križ daje stvarno pokriće euharistijskoj liturgiji izdižući je iz sfere pukog rituala, ali i križ pomoću euharistije gubi dimenziju okrutnog profanog događaja. Euharistija nas trga iz naše samovolje, te nas povezuje s Gospodinom na način da nas navezuje na njega. Samo tako bivaomo oslobođeni od samih sebe i „*pripremljeni*“ na ono

7 Zbog sažetosti rada ne možemo ulaziti dublje u promišljanje povezanosti kristologije i euharistije, ali u možemo povući paralelu s onim što Joseph Ratzinger promišlja o križu u kontekstu knjige „*Gledati probodenoga*“. Vidi: Joseph Ratzinger, *Gledati probodenoga*, Verbum, Split, 2008., str. 93 – 100.

8 Usp. Joseph Ratzinger, *Bog je s nama*, str. 38 – 54.

9 „*Hilasterion*“ ili „*kapporet*“ je poklopac koji je ležao na kovčegu Saveza. Ovaj poklopac ili „*kapporet*“ črčki prevodi s „*hilasterion*“. Pozadina Pavlova govora o Kristu kao „*hilasterionu*“ je hramska, odnosno, Pavao jezikom starozavjetnog kulta Krista prikazuje kao poklopcom iznad kojega se pojavljivao Jahve u oblaku i koji je škropljen žrtvenom krvlju. Uloga škropljenja je bila približavanje Bogu., usp. Joseph Ratzinger, *Zajedništvo u Crkvi*, Verbum, Split, 2006., str. 98 – 99.

10 Vidi, Mario Cifrak, *Savez u izvještajima Posljednje večere*, Bogoslovска smotra 80 (2010), br. 1, 231 – 244

na što smo pozvani. Kristova smrt tako postaje proklamacija koja u sebi nosi stvarnost.¹¹

Na taj način Kristova smrt je i Vazmena žrtva što ostvaruje konačno otkupljenje ljudi po Jaganjcu Božjem koji oduzima grijeha svijeta i žrtva Novoga saveza koja iznova uspostavlja zajedništvo čovjeka s Bogom pomirujući ga s njime krviju koja se prolijeva na otpuštenje grijeha (usp. Iv 15, 13).¹²

Život iz ljubavi: Uskrsnuće kao epilog kršćanstva

Ljubav je jača od smrти! To je suština uskrsnuća. Uskrsnuće nam ukazuje na to do čega čovjeka dovodi besmrtnost: bivstvovanja u drugome koji još živi, iako sam se ja raspao.¹³ Čovjek je konačno biće prepušteno smrти, ali može živjeti dalje samo tako što će nastaviti svoj život u nekom drugome. Sveti Pismo nam govori o odnosu između grijeha i smrти. Grijeh i smrt su prisutni jer čovjek želi biti kao Bog, dakle, grijeh i smrt proizlaze iz čovjekove *autarhije*¹⁴ koja je ujedno i njegova smrt. Čovjek sam sebi ne može postojati i tako se izručuje smrti svojim nastojanjem da bude samostalan i potpuno autarhičan ne priznavajući svoje granice. Želeći ostati „*besmrtan*“, čovjek pribjegava dvjema metodama življnenja preko i u drugima: djeca ili obitelj i u sjećanju drugih. Međutim, pokazuje se manjkavost ovih puteva očitovana u nemogućnosti drugog da ponese to sjećanje što daje zaključiti da su oba pokušaja samo sjena onoga što on uistinu jest. Ta sjenovita besmrtnost je ono što poznamo kao „*hades*“ ili život u sjeni.

Čovjek u samom sebi ne može postojati budući da u sebi nema opstanka svoj život produžuje u drugome.¹⁵, drugome *koji jest, koji niti nestaje, niti nastaje, nego ostaje*, a to je Bog živih (usp. 1 Sol 1, 9). Čovjek Takvo bivstvovanje može omogućiti samo ljubav koja prihvata voljeno biće kao svoje, a izražena je u dvijema novozavjetnim formulacijama Uskrsnuća: „*Isus je uskrsnuo*“ i „*Bog (Otac) je Isusa podigao od mrtvih*“. Ti obrasci pokazuju posvemašnju Isusovu ljubav prema ljudima, ljubav koja ga je odvela na križ i koja postiže svoju puninu u potpunom obratu prema Ocu, te na taj način postaje jača od smrти. „*Ljubav je jača od smrti ili nije ljubav. Ako se u Kristu pokazala jačom od smrti*“¹⁶, pokazala se zato što je to bilo za druge“, a to onda znači da naša sebična ljubav nije u stanju prevladati smrt

11 Usp. Joseph Ratzinger, *Zajedništvo u Crkvi*, str. 97 – 115.

12 Usp. KKČ, *Katekizam Katoličke Crkve*, HBK – Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 613. Usp. Vladimir Zagorac, *Krist posvetitelj vremena*, KS, Zagreb, 1996., str. 102 – 103.

13 Usp. Joseph Ratzinger, *Uvod u kršćanstvo*, str. 303.

14 *Autarhija* (grč.), upravljanje samim sobom; samovlada, samodrštvo; oblik vladanja u kojem vlast pripada pojedincu, samodršcu (autarhu).

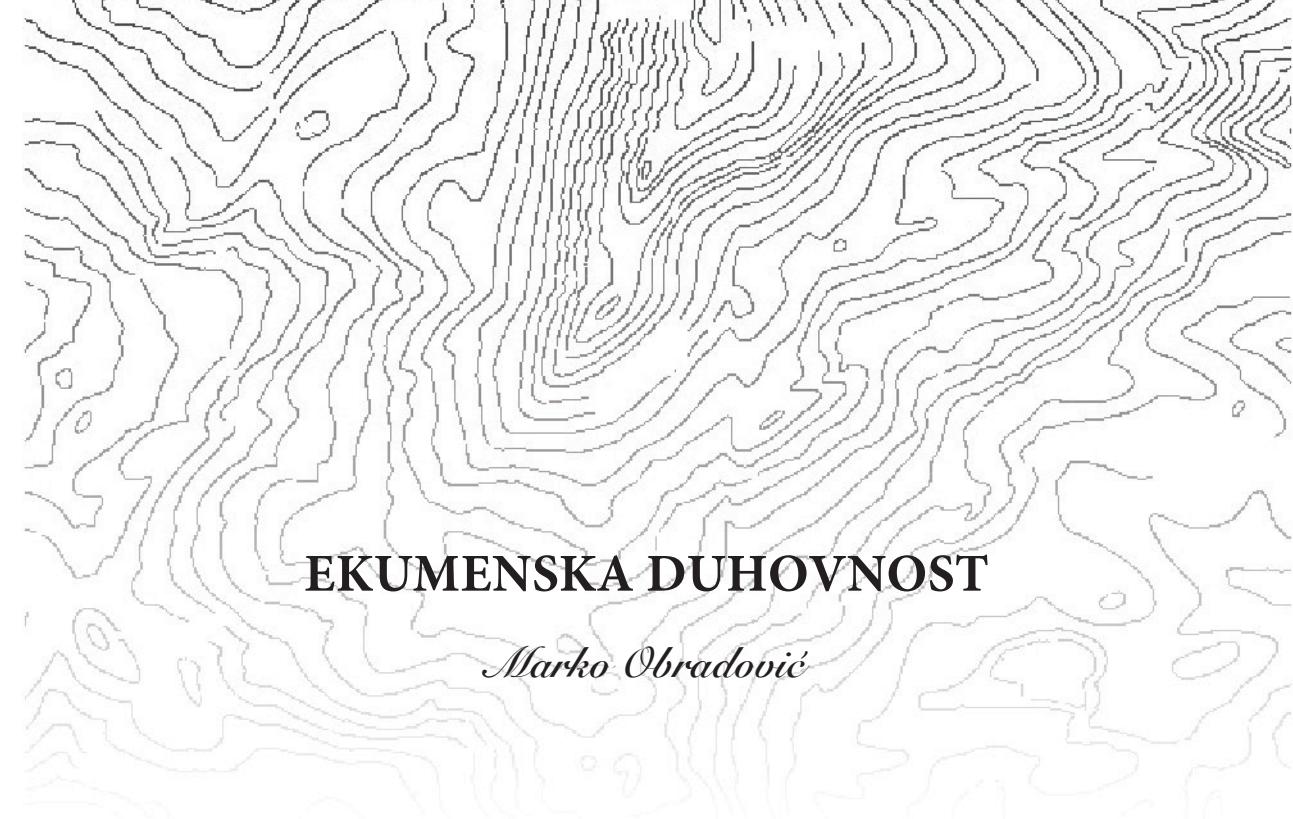
15 Usp. Joseph Ratzinger, *Bog je snama*, str. 149 – 160.

16 Vidi: Joseph Ratzinger, *Uvod u kršćanstvo*, str. 307.

dok god ne postane ljubav za druge: *onaj koji je ljubio u ime svih izborio je svima besmrtnost*. Takva ljubav je izraz kršćanske vjere jer očituje njen smisao: *Isusova sadašnjost je naša budućnost, njegovo uskrsnuće je naš život* (usp. 2 Kor 13, 4), u suprotnom bi i *naše propovijednaje bilo uzaludno* (usp. 1 Kor 15, 16ss). Iz ovoga zaključujemo da besmrtnost svoj izvor pronalazi u ljubavi za druge, ljubavi Kristovoj koja je jedno sa snagom Božjeg života i ljubavi. Jedino takva ljubav može biti temelj naše besmrtnosti, našeg uskrsnuća, našeg života.¹⁷

---

¹⁷ Usp. Joseph Ratzinger, *Uvod u kršćanstvo*, str 303 - 307.

EKUMENSKA DUHOVNOST

Marko Obradović

Uvod

Službenim utemeljitem ekumenske duhovnosti smatra se francuski svećenik A. P. Couturier, koji je prvi uveo tzv. „*Tjedan molitve za ujedinjenje kršćana*“ koji se održava jednom godišnje u razdoblju od 18. do 25. siječnja. Couturier jo dje-lovalo u vremenu kada KC nije odobravala ovaj pokret. Kardinal Kurt Koch pri-mjećuje kako danas nije potrebna neka nova vrsta ekumenskog aktivizma, već jedna duboka ekumenska duhovnost koja izvorima najprije u Svetom Pismu. Prema Kochu, postoje određeni kriteriji za autentični duhovni ekumenizam. Prvi je *biblijski temelj*, što znači da ekumenizam mora biti utemeljen u Bibliji. Upravo jer je Bog sam postao čovjekom, svoje ime je objavio u Svetom Pismu. Tako se čovjeku učinio dostupnim. Posebnost kršćanske duhovnosti i temelj oko kojeg svi kršćani mogu biti složni jest događaj Isusa Krista, tj. Božji ulazak u svijet i Njegovo utjelovljenje. Drugo što uključuje ekumensku duhovnost je *cjelovitost*, što bi značilo kako Bog sve obuhvaća. Treće je *utjelovljena duhovnost*, odnosno duhovnost koja bi trebala s jedne strane biti utemeljena u Duhu Svetome, a s druge strane biti utjelovljena.

1. Smjernice ekumenske duhovnosti

Kardinal Koch smatra kako glavna značajka duhovnosti mora biti ekumenizam i sve treba tomu težiti. Osim toga, ne treba naglašavati samo antropološku stranu već i kristološku puno više. Ekumenizam jest za ljude, no ono se temelji na zajedništvu u Kristu, a ne samo u međusobnom ljudskom zbližavanju. Treba biti svjestan kako će jedinstvo doći kao dar, a ne kao čovjekova zasluga. Teolog Oscar Cullmann kaže kako će jedinstvo biti Božje djelo i stoga je ekumenizam najprije duhovne naravi. Ekumenska duhovnost ne smije težiti nekom izjednačavanju svih duhovnosti. Naprotiv, trebala bi poticati zadržavanje vlastite duhovnosti u crkvama koje ju njeguju. Cullmann svoj koncept naziva „*Ujedinjenji u različitosti*“, što će kasnije ponoviti i Ratzinger. Prema Kochu, to prihvatanje bi trebalo se temeljiti na sljedećim karakteristikama:

1. imati povjerenja u drugog i od samog početka imati pozitivan stav
2. razviti osjetljivost za drugoga
3. spriječiti razvijanje osjećaja ljutnje
4. biti spremna naučiti nešto novog od drugog
5. prihvati legitimne kritike
6. razgovarati u duhu međusobnog prihvatanja.

Papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici „*Ut unum sint*“ naziva mučenike kao zajedničkom tradicijom svih kršćana. Oni su dokaz kako se sve podjele mogu nadvladati u ime evanđelja. Isto tako, kršćani ne bi smjeli vrbovati jedni druge na svoju vjeru, već bi se trebali obraćati svi jednom Kristu. Cilj bi bio vlastito obraćenje, a ne drugih. Obratiti se znači biti svjestan svoje nesavršenosti. Zato bi, prema Cullmannu, protestanti trebali biti uz katolike i obratno.

Za kraj je Koch kao primjer duhovnog ekumenizma uzeo lik svetog Franje i svete Klare. Kada su se htjeli susresti, našli su se na dvije strane potoka. S obzirom kako je potok bio dubok, nisu ga mogli prekoračiti. Stoga su prihvatali ići prema izvoru kako bi se tamo konačno susreli. Upravo po uzoru na ovu priču trebao bi i ekumenizam djelovati- ići prema izvoru, prema Kristu, gdje ćemo ga konačno svi zajedno susresti.

2. Odgoj svećenika u ekumenskom duhu

Prema Pavlu VI. ekumenizam je pravo poslanje kršćana usmjerene jedni prema drugima koji moraju trajno, ponizno i hrabro tražiti jedinstvo. Prema tom cilju se ne može tek tako pristupiti te je nužno potrebno obrazovanje na tom polju kod svećeničkih kandidata. Dekret o ekumenizmu „*Unitatis redintegratio*“ na-

glašava kako je najprije potrebno pripravu za ekumenizam potražiti u samoj biti kršćanskog života. Nema pravog ekumenizma bez unutrašnjeg obraćenja. Može se zaključiti kako je prvotno važnija duhovna priprava u odnosu na intelektualnu (npr. kristološku ili trinitarnu). U dekretu nadalje stoji, kako se teologija i druge znanstvene discipline trebaju ticiti nužno ekumenizma, ili barem njime trebaju biti prožete. O autentičnom ćemo odgoju govoriti onda kada je protkan trima osnovnim elementima: a) traženjem zajedničkih elemenata o istini i svetosti; b) elementi koji su vlastiti crkvama, ali mogu pomoći boljoj nutarnjoj spoznaji jedni drugih i c) elementi koji uzrokuju neslaganje mogu potaknuti na dublje shvaćanje Božje Riječi.

Preporuča se da se o ekumenizmu uči malo poslije teoloških predmeta kako bi se ono što bolje razumjelo. Potrebno je ulagati i u materijalna sredstva, kao što su npr. različiti školski priručnici. Ne treba zanemariti i komunikaciju uživo, tj. bilo bi dobro poticati suradnju sa institutima različitih kršćanskih konfesija.

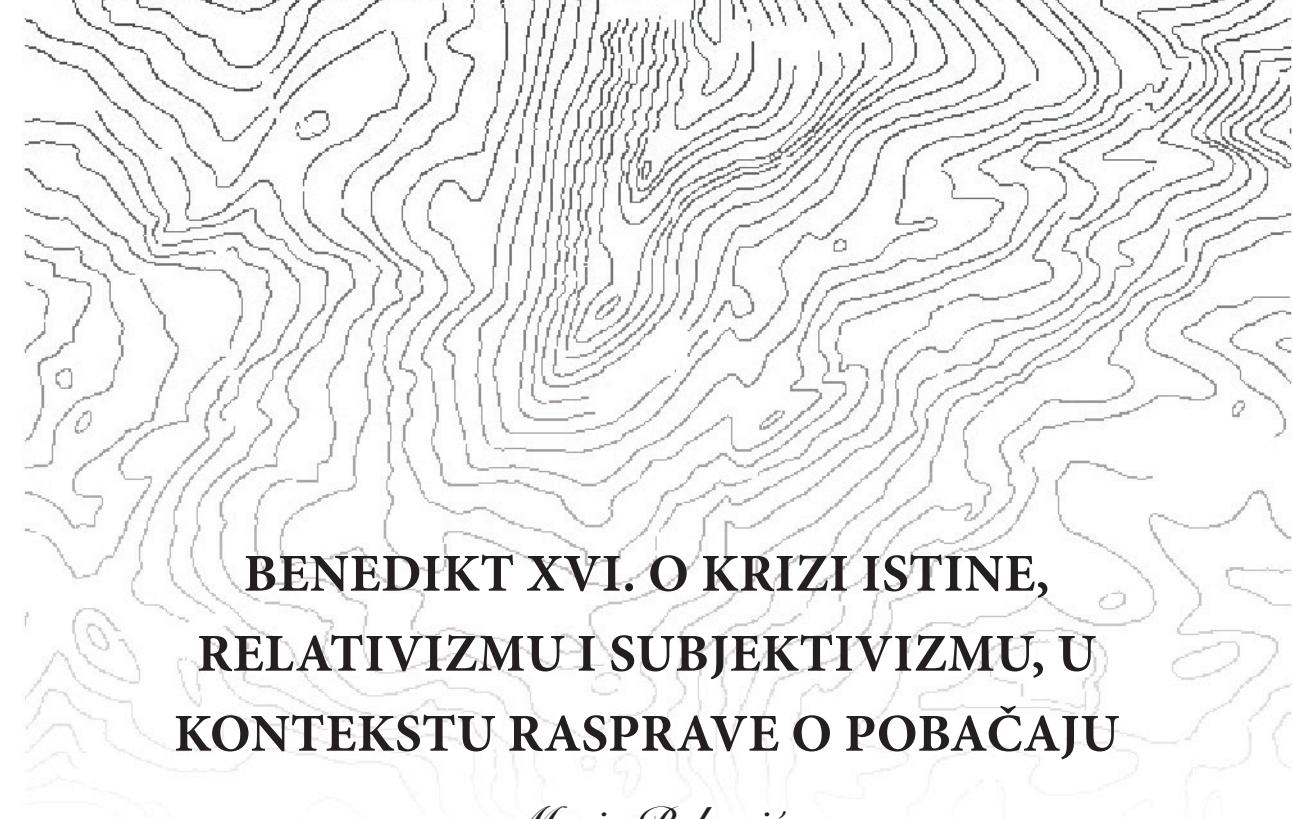
Zaključak

Ekumenizam je nešto od čega nijedna crkva ne smije odustati. Po riječima pape Benedikta XVI. iz ekumenizma „nema nazad“, tj. u njemu se može samo napredovati. Iako je Katolička Crkva u početku bila protiv ekumenizma, tj. imala je svoj princip poimanja, danas je gotovo sigurno glavni protagonist, kako ekumenizma tako i ekumenske duhovnosti. Glavni cilj ekumenske duhovnosti jest staviti pouzdanje u Boga, a ne u čovjeka. Kad bi si čovjek prisvojio zasluge na putu prema jedinstvu, ekumenizam bi stagnirao. Stoga ovaj tip duhovnosti uvijek potiče čovjeka na trajno obraćenje i pokajanje, u kojima nije čovjek protagonist već Bog koji čovjeku daje vjeru kao dar. Osim što je vjera dar, isto tako vidljivo jedinstvo kršćana će doći kao dar. Tomu ne treba pristupati pasivno, već aktivno sudjelovati u svakodnevnom životu. To nije samo pitanje teologa ili stručnjaka, već svih onih koji isповjedaju da je Isus Krist Gospodin i Spasitelj.

Literatura

- Macut, I., *Duhovni ekumenizam*, Služba Božja 53, br. 2, 2013., str. 203. – 209.
Schmidt, S., *Priprava budućih svećenika za ekumenski rad*, Obnovljeni život, 35, 5-6, 1980, str. 406-419.

BENEDIKT XVI. O KRIZI ISTINE, RELATIVIZMU I SUBJEKTIVIZMU, U KONTEKSTU RASPRAVE O POBAČAJU

Mario Brković

18. travnja 2005., kardinal Ratzinger će upozoriti na opasnosti proizašle iz suvremenih ideoloških struja i nauka.¹ Pritom će posebno upozoriti na opasnost relativizma kao središnjeg problema vjere, ali i teologije koja je sve više na udaru relativizma. Posebno će upozoriti na prodiranje relativizma u teologiju. Nastupa se pod izlikom da je žene potrebno osloboditi društvene i na poseban način religijske stege, koja sprječava društveni napredak pozivajući na obnovu morala. Ovdje se prevenstveno misli na obnovu onoga što je dano u povijesno-spasenjskoj objavi: čovjek je Božje stvorenje. Odvraćanje od toga je krivnja, namjerno odvraćanje pogleda od istine. Nastupila je *kriza oko istine*, gubljenje ideje univerzalne istine o dobru.²

Ubojstvo nije u domeni slobode. Nitko ne može odlučiti kada nečiji život po-

---

1 U ovom kratkom radu ću pokušati interpretirati misao Josepha Ratzingera sadržanu u djelu *O savjesti*. *O savjesti* nije djelo koje se bavi pitanjem pobačaja, ali nam može poslužiti da shvatimo stanje savjesti koja zagovara pobačaj. Pritom ću se, izlažući Ratzingerovu misao, u djelovima teksta referirati i na druga djela (navedena u podnožju teksta). Na kraju napominjem da je glavnina teksta preuzeta i parafrazirana iz djela *O savjesti*. Usp. Joseph Ratzinger, *O savjesti*, Verbum, Split, 2014., str. 8-58.

2 Usp. *Veritatis splendor-Sjaj istine. Enciklika o nekim temeljnim pitanjima moralnog naučavanja Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 32.

činje i to stajalište potkrijepiti subjektivnim argumentima koji idu isključivo na volju subjekta, bez objektivne provjere.³ Subjektivnost je ogrtač kojim se čovjek zaštićuje i sakriva od stvarnosti. Savjest nije više put prema istini, naprotiv ona nas oslobađa istine.

Međutim, Ratzinger, kada govori o savjesti, pretpostavlja liberalistički model savjesti koji je gleda kao sposobnost koja oslobađa od istine. U takvom poimanju savjest postaje opravdanje subjektivnosti.⁴ U tom smislu ona nikada ne smije biti dovedena u pitanje. Takvim pomanjajučem čovjek je sveden na površno uvjerenje koje u krajnjem slučaju graniči sa *plitkošću* ili *lijenošću duha*. Što manje traži *dubinu* to bolje za njega. S ovim je povezan i osjećaj krivnje koji pripada duhovnom ustrojstvu čovjeka.⁵ Zato, Ratzinger, kao bitan element oblikovanja savjesti vidi zajednicu koja može postati izopačena ukoliko ne postoji još jedan viši jamac, Bog.⁶

Istina je u ovakvom shvaćanju suvišna jer čovjek može spoznati samo partikularnu istinu, za konkretni trenutak. Prema tome, ne postoji jedna istina, nego mnoštvo istina, kao i mnoštvo svjetonazora i načina života, što pokazuje da nedostaje temelj čovjeka. Dolazi do pomračenje smisla Boga i čovjeka iz kojega proizlazi gubljenje smisla čovjeka, njegova dostojanstva i života.⁷ Čovjek ne traga za spasom u istini, nego izvan nje, *u periferiji*, u tzv. pseudotoleranciji koja postaje oruđe ugnjetavanja slabijeg od strane jačega. Istina se potiskuje sa zahtjevom pluralizma. Ovo izaziva krizu istine koja je ponajprije kriza pojmove⁸. Ivan Pavao II. će reći da se izgubila ideja o univerzalnosti istine o dobru, da se zapravo radi o individualističkoj etici gdje se svatko suočava samo sa *svojom* istinom.⁹ Slično se postupa i sa slobodom koja je postala apsolut iz kojega izviru vrijednosti¹⁰, ali koja se istovremeno radikalno dovodi u pitanje¹¹. Ono što je vidljivo jest gubitak moralnog usmjerjenja na čemu počiva relativističko poimanje morala.¹²

3 Pokazuje se jedan radikalni zaokret u raspravi o pobačaju. Naime, vidljivo je da liberalna bi-oetika polazište za vrednovanje pobačaja pronalazi u autonomiji moralnog subjekta. Događa se to – da ono što je objektivno biva podvrgnuto rigoroznoj dekonstrukciji. Drugim riječima, vrijednosni pojmovi u takvom kontekstu poprimaju drugu značenje i drukčije naglaske. U konačnici vidljivo je da je ono objektivno bitno uvjetovano onim subjektivnim. Objektivnu vrijednost ljudskog života sada postavlja subjekt. Usp. Tonči Matulić, *Medicinsko prevrednovanje etičkih granica*, Glas Koncila, Zagreb, 2011., str. 31-32.

4 Usp. *Veritatis splendor*, br. 48.

5 Usp. Tonči Matulić, *Medicinsko prevrednovanje etičkih granica*, 25-27.

6 Usp. *Isto*, str. 15.

7 Usp. *Evangelium vitae-Evangelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 21.

8 Usp. *Pismo obiteljima*, Informativna katolička agencija, Zagreb, 1994., br. 13.

9 Usp. *Veritatis splendor*, br. 84.

10 Usp. *Isto*, br. 32.

11 Usp. *Isto*, br. 33.

12 Usp. *Isto*, br. 98.

Ovo nas dovodi do početka: relativizma vrednota. Time se relativizira uloga Isusa Krista, ali i Objave, Crkve, dogme, sakramenata i dr. Relativističke natruhe u kršćanskoj teologiji su najubitačnije u području moralne teologije. Zato Ivan Pavao II. naglašava da postoje čini koji su po sebi zli, a to su, podsjećajući na *Gaudiam et spes*, zločini koji se protive životu: ubojstvo, genocid, pobačaj, eutanasija, samoubojstvo, i dr. Problem vidi u prenaglašavanju slobode koja ne poznaje granice i nijekanju univerzalnih ljudskih vrijednosti. U konačnici, problem jest nijekanje istine i ovisnost istine o ljudskoj slobodi.¹³

Papa Benedikt XVI. zato poziva na povratak ispravnom moralu. Ispravnom u smislu da se temelji na onome što je Bog objavio, ali i iskustvu što ga dijeli zajednica. Bez tih protuteža subjektivizmu upali bismo u totalitarizam moćnika koji proizlazi iz njihovih proizvoljnih odluka-diktature relativizma.¹⁴ U tom svjetlu možemo razumjeti misao koju nastoji izreći: „Kada je jedina stvar koja određuje što je ispravno nečija pojedinačna i subjektivna prosudba, tada ne postoji nadređena moralna istina koja sve obvezuje“.¹⁵ To je Bog. Vidimo da u takvim prilikama dolazi do onoga o čemu je već Machiavelli u svojem djelu *Vladar* govorio: „oni s najvećom moći mogu svoje stavove nametati drugima, pri čemu ne odgovaraju baš nikome doli samima sebi.“¹⁶, a to je na kraju trenutak gdje liberalna percepcija ljudskih prava protuslovi samoj sebi.¹⁷ Zato će Ratzinger upozoravati da takvo poimanje savjesti koja opravdava onda kada je u krivu vodi diktaturi relativizma.¹⁸

Ratzinger će zato kazati da poštivanje istine o čovjeku jest poštivanje ljudskih prava, koja nisu više prepuštena na milost i nemilost ljudskoj slobodi.¹⁹ Tražiti pravo kao što je ubojstvo djece i zakonski ga priznati znači ljudskoj slobodi pripisati izopačeno i nepravedno značenje. Prenaglašena ljudska sloboda, koja ne poznaje granice istovremeno nijeće univerzalne ljudske vrijednosti. Takva sloboda jest nijekanje istine i ovisnosti slobode o istini.²⁰ Čovjekova sloboda i Božji zakon nisu sučeljeni nego, naprotiv, pozivaju se jedno na drugo.²¹

13 Usp. *Veritatis splendor*, br. 33-34.

14 Usp. *Isto*, br. 84.

15 Usp. Joseph Ratzinger, *O savjesti*, str. 8-58.

16 Usp. *Isto*, str. 8.

17 „Liberalna filozofija želeći ostati doljedna samoj sebi, moralno opravdava *pravo na pobačaj* čime upada u zagrljav ideologiji jačega protiv koje se nekoć sama bunila.“ Usp. Tonči Matulić, *Medicinsko prevrednovanje etičkih granica*, str. 60-61.

18 Usp. Joseph Ratzinger, *O savjesti*, str. 8.

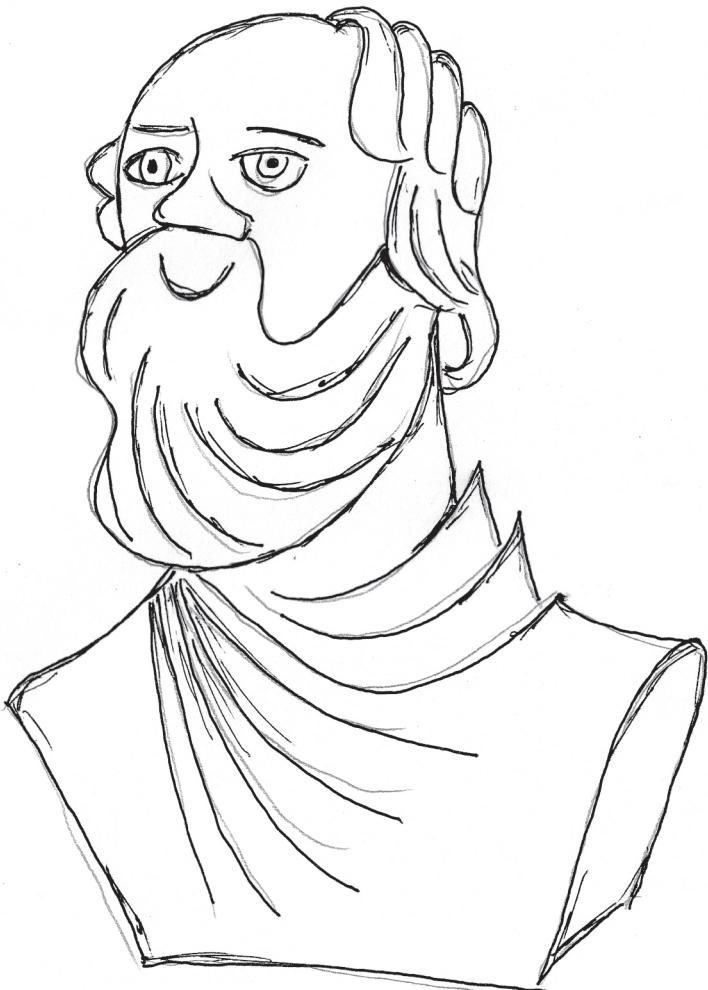
19 Usp. Miljenko Ančić, Vjekoslav Janković, *Pravo na život u suvremenim etičkim promišljanjima i socijalnom nauku Crkve*, Diaconesia 19 (2011), br. 2, str. 229-231.; Ivan Kešina, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje*, CuS, Split, 2011., str. 219-223.; Tonči Matulić, *Pobačaj. Drama savjesti*, FTI, Zagreb, 1997., str. 189-195.; Tonči Matulić, *Medicinsko prevrednovanje etičkih granica*, str. 103-104.

20 Usp. *Veritatis splendor*, br 33-34.

21 Usp. *Isto*, br. 17.

FILOZOFIJA

~~~~~((((( ))))

PONAVLJANJE KOD KIERKEGAARDA

Marko Obradović

Uvod

Ponavljanje je riječ raznolikog shvaćanja. Ponavljanjem se učvršćuje stečeno znanje i na taj način ga se čuva. Zato je ponavljanje u stjecanju znanja nešto posebno. U uobičajenom životu ponavljati se mogu određene fraze kako bi se ostvarilo zamišljeno, dok u drugim metodama (kao što je razvijanje svijesti) ponavljanje može jako dobro poslužiti. U filozofskom shvaćanju ovaj je termin različito interpretiran. Od Jaspersa, Heideggera, Satre, ali posebnu važnost dao je danski filozof Kierkegaard. On u pojmu povnavljanja vidi veliku snagu. Kierkegaarda se s razlogom smatra ocem egzistencijalizma - novog pravca u filozofiji koji ističe primat egzistencije nad esencijom. Središnja misao njegove filozofije vezana je upravo uz tumačenje egzistencije, gdje pod egzistencijom podrazumijeva pojedinačnu egzistenciju koja se na autentičan način ostvaruje u svakom pojedinom od nas. Svoj život je shvaćao kao svojevrsnu misiju čiji je cilj bio saznati što Bog želi od njega. O ponavljanju je najviše govorio u istoimenom djelu, kao i u „*Ili ili*“, gdje govori o postojanju triju stadija u čovjekovom egzistiranju. Različito je poimanje ponavljanja estetika, etičara i čovjeka u religioznom stadiju. Redovno se može čuti kako ponavaljanje (kao kod estetičara) ne uživa podršku u ljudi koji žele živjeti život, smatrajući to monotonim. Kierkegaard u tome vidi veliku snagu, oslonac u pronalaženju samoga sebe što pokušava odgovoriti u svojoj filozofiji. Zanimljivo je kod etičara kako shvaća ponavljanje, vršeći svaki dan svoje

obaveze premda ih možda i ne razumije. Svatko može odabratи hoće li svaki dan vršiti svoje dužnosti koje osiguravaju stabilnost ili odabirati iznova nešto novo što će umiriti strasti, što je svojstveno za estetičara. Stoga je ključna riječ izbor. Reći sebi "da" takav kakav jesam, ne bira se ono što bih htio biti. Biram ono što jesam, u prijevodu izabirem samog sebe.

1. Ponavljanje u „Ponavljanju“

Podnaslov ovog djela glasi „Pokušaj u eksperimentalnoj psihologiji Konstantina Konstantinusa, Kopenhagen 1843“. Postavlja se pitanje ima li Kierkegaardovo djelo što sa psihologijom. Ako se nastavi dalje čitati, ubrzo će se naći poveznica s podnaslovom, jer autor analizira različita kretanja svijesti. U nastavku Kierkegaard prelazi na pojam ponavljanja, koji po njemu predstavlja obrnuto kretanje od grčkog pojma sjećanja. On u raspravu uvodi razdoblja čovjekovog života: mladost, zrelost i starost, te s njima u vezi nadu, ponavljanje i sjećanje kao primjerene im oblike kretanja svijesti. Cijelo se vrijeme kroz djelo iznosi razlika između duhovnog i stvarnog života. Često će puta Kierkegaard reći kako nema kruha bez motike¹ čime poručuje kako ova praksa jedino vrijedi za duhovni svijet. Jer na ovom svijetu nije jednak zakon za sve i ovdje vlada jedan vječni božanski red. Ovdje ne kiši jednako pravedniku i nepravedniku (usp. Mt 5,45), ovdje sunce ne sije jednako nad dobrim i nad zlim, ovdje vrijedi da samo onaj koji radi, kruh dobiva.² U duhu, dakle jedino ima ponavljanja. U duhu je sve moguće. U duhu putujemo brže nego željeznicom³ kaže Kierkegaard. To nam dokazuju obrati kakvi su mogući jedino u ljubavi i vjeri. Naprotiv, u stvarnome životu nema ponavljanja. U knjizi navodi sukob Elejaca i Heraklita oko bitka, točnije jel miruje ili se kreće. Ovim se primjerom služi upravo da bi povezao ponavljanjem mirovanje i kretanje, tj. bitak i bivanje. On poziva da se promisli Hegelov izraz medijacija (posredovanje), koji briše transcendenciju time što sve smješta u imanenciju. U procesu posredovanja stvari gube svoju granicu, svoje jasne obrise i pretapaju se (ukidaju, čuvajući ujedno sadržaj) u nešto drugo. Jer u Hegelovoj filozofiji svaki se stav može posredovati ili prevladati. Kierkegaard kaže da novija filozofija (Hegelova i njegovih učenika) ne čini nikakav pokret, već samo ukida (prevladava), „i ukoliko čini neki pokret, on se uvijek nalazi u imanentnosti, ponavljanje naprotiv jest i ostaje u transcendentnosti.“⁴ Pokret uvijek znači kretanje svijesti u odnosu na neku točku izvan pojedinca.

1 Kierkegaard, S., *Strah i drhtanje – Dijalektička lirika Johannesa de Silentija*, Split, 2000., Verbum, str. 33

2 Isto, str. 34.

3 Kierkegaard, S., *Ponavljanje*, Grafos, Beograd, 1975., str. 57.

4 Isto, str. 97

Stoga, bitak oduvijek jest, a čovjek samo ponavlja ono što mu bitak govori. Čovjek razabire u sebi glas bitka (tišine). To je smisao stava da je ponavljanje ponovno bivanje onog što je već bilo i oduvijek jest u transcendenciji. Baš u čovjeku dogodilo se povezivanje vječnosti i vremenitosti. Kada ne bi bilo ponavljanja, život bi postao buka. Bog je taj koji daje sadržaj. Život sam za sebe, bez te veze s vječnosti, je besmislen, jer je u vječnom tijeku i prolaznosti. Pored svega, ostaje zaključak da čovjek svoju bit nalazi u transcendenciji, dakle izvan sebe kao bića.

1.1. Ponavljanje u „Ili ili“

Ponavljanje se također provlači u ovom djelu zajedno uz pojmove kao što su tjeskoba, strah ili očaj. Kako postati samim sobom, autentičan, odnosno „pojedinac“, pitanje je što ga Kierkegaard postavlja u središte svojeg filozofskog interesa. Put od običnog opstanka do zbiljskog egzistiranja, odnosno od mase do pojedinca sastoji se od tri stadija. To su estetski, etički i religiozni stadij egzistiranja.⁵

1.1.1. Estetski stadij

U estetskom stadiju najvažnije je zadovoljiti strast. Potrebno je zadovoljiti ono osjetilno. Estetska egzistencija živi u trenutku, život joj je rastvoren, stoga ga ne može niti objasniti. Dakle, ključna je riječ trenutak. Život estetika je neodgovorna igra i „bal pod maskama“. Sam po sebi nije ništa, već postaje nešto tek u odnosu s nečim izvanjskim i samo ga taj odnos čini onim što jest; primjerice estetik je sve, s političarima je političar, s glumcima je glumac, s doktorima je doktor itd. Za Kierkegaarda, estetski način egzistiranja je zapravo očajanje.⁶ Dakle, ponavljanja u estetskom stadiju nema i to je ono što estetik ne može podnijeti. Da bi zadovoljio strast, on mora iznova i iznova birati nešto novo.

1.1.2. Etički stadij

Etički stadij je „razumski“ stadij, gdje pojedinac bira samog sebe. Trenutak izbora najznačajniji je trenutak u životu pojedinca. U izboru se on daje strastveno cijelom svojoj unutrašnjosti. Pojedincu se udubljivanjem u vlastitu nutarnjost otvara vlastita egzistencija čiju cjelinu iskušava. On zadobiva „etičko znanje“, tj. znanje koje je bitno za njegovu egzistenciju. Odlučivanje jest skok koji označuje neposredan početak jedne egzistencije koja se odlučila: ili za očajanje ili za sebe. Postavljanje vlastitog ja događa se pred Bogom, stoga, alternativa jest u odluci ili za ili protiv kršćanskog bitka; ili za očajanje ili za paradoksalni skok u vjeru. Izbor je temeljna razlika između estetika i etičara. Etičko ima religiozni aspekt;

⁵ Buljan, I., *Problem postajanja pojedincem u djelu Sørena Kierkegaarda*, pregledni rad, str. 280.

⁶ Isto, str. 282.

čin izbora ostvariv je u samotnom egzistiranju pred Bogom, čime čovjek svojem ja daje vječno važenje i beskonačni smisao.

1.1.3. Religiozni stadij

Ovaj se stupanj egzistencije najbolje objašnjava preko lika Abrahama kojeg se smatra ocem vjere. O njemu je Kierkagaard govorio u svom djelu „Strah i drhtanje“. Abrahama objašnjava kao onog komu je Bog obećao da će dobiti sina Izaka. našao stavlja egzistenciju u potpuni mrak. Situacija jest dvoznačna: kao prvo, Abraham ne može iz mraka u koji ga je odvela vjera, a kao drugo, ne može previdjeti svoj sljedeći korak. Abraham je izdržao sukob etičkog i religioznog. Živjeti religiozno znači davati životu više mjerilo od razuma što za sobom povlači rizik. Za Kierkagaarda vjera je rizik. Vjerovati znači prepustiti se Božjoj volji; ne vjerovati u Boga, već vjerovati Bogu. Za Kierkagaarda je zato Abraham ideal religioznog stadija i vjerovanja uopće.

2. Živjeti ponavljanje

Za Kierkegaarda važno je ne odbaciti vjeru, već prihvati svakodnevno i temeljito. Vjera koja se prakticira radi drugih za njega je lakrdija i ono je karakteristika mnoštva. U svojoj knjizi „Ponavljanje“ Kierkegaard razlikuje tri vrste kretanja: sjećanje, nadu i ponavljanje. Ono čega se sjećamo bilo je i povratno se ponavlja. Sjećanje je poput starog komada odjeće koji smo prerasli. Nada je draga djevojka, novi komad odjeće koji je krut i neudoban. U mladosti se nadamo, u starosti se sjećamo, a za ponavljanje nam je potrebna hrabrost života. Život je ponavljanje i u tome je njegova ljepota. Tko želi ponavljanje, točnije život na kraju i u sadašnjem trenutku, čovjek je. Ponavljanje ima blaženu sigurnost sadašnjeg trenutka. Ponavljanje je drugo ime za sada i sada, koje se uvijek ponavlja.

Što se tiče osjetilnog života, on je konačan i ograničen. Kako shvatiti i živjeti najbolje govori u „Strahu i drhtanju“ kroz lik viteza vjere. On je u prednosti u odnosu na filozofa i redovnika jer zna kako se odricati od svjetovnog. Živi sve na ovom svijetu i svemu se raduje. Vitez vjere radi svoj posao. Nedjeljom ide u crkvu. Popodne šeće šumom i raduje se svemu što vidi. Predvečer se vraća kući i razmišlja o tome s kakvim će ga jelom žena dočekati. Dakle, bavi se stvarima kojima je i mnoštvo okupirano. Ali u suštini on nije nezadovoljan i opterećen. Nije u brizi jer zna kako se odreći materijalnih dobara i svega najdražeg što čovjek u konačnosti ima na raspolaganju. To mu nije lako, ali on zna da posjedovanje tih stvari nije presudno. On se ne boji ničega i vjeruje kako će Bog uvijek pronaći rješenje. Umijeće je živjeti ovdje i sada, pronaći stvarna rješenja za život.

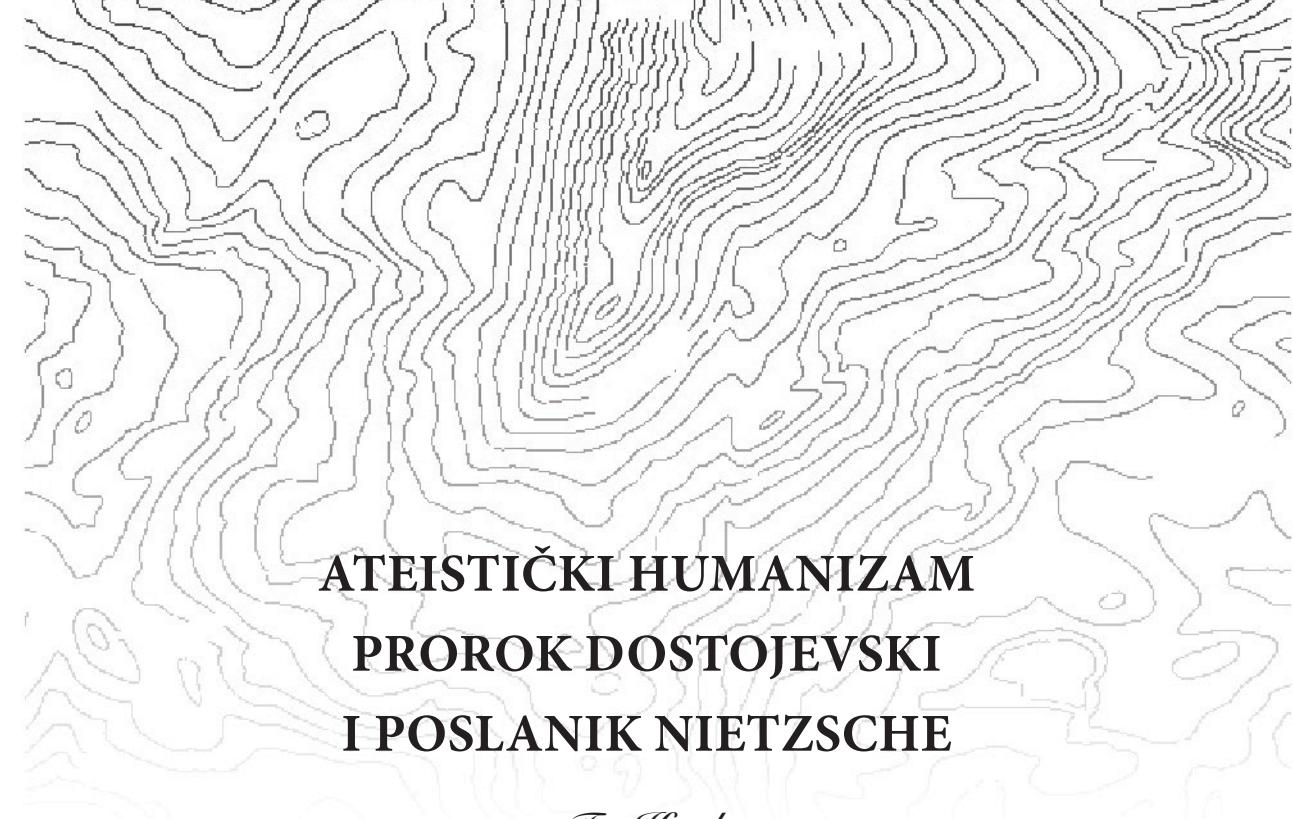
Opis svakodnevnog života viteza vjere govori nam još nešto. To „sada“ čovjek je zadobio nakon jednog kretanja. On se odrekao svega racionalnog i svoju je dušu uzdigao do neba.

Još jednu zanimljivu situaciju valja istaknuti, a tiče se Abrahama. Nikome ni riječi nije rekao o tome da mu se Bog obratio i tražio od njega da žrtvuje sina. Ništa nije rekao ženi Sari, slugama i sinu Izaku. Sam je proživiljavao svoju muku. Ali je u svojoj predanosti ipak osjećao Božju prisutnost. Čak i ateista može osjetiti zahvalnost, iako ne zna prema kome. A vjernik zna. Osjeća „neki“ oslonac u svojoj egzistenciji. Taj oslonac dopire iz transcendencije. Dakle, sami smo odgovorni za svoj život koji je nerijetko nepravedan i nelagan. Danski filozof opisuje ovo kao primjer “egzistencijalne tjeskobe” jer tu doživiljavamo vlastitu slobodu. Možemo učiniti štogod želimo; krenuti naprijed u bezdan koja zjapi ili ostati gdje jesmo. To je na nama. Shvaćanje toga da imamo absolutnu slobodu prilikom odlučivanja kako će izgledati naš život (skočiti ili ne) izaziva vrtoglavicu, te Kierkegaard smatra kako svi osjećamo istu tjeskobu kod svih životnih izbora. Svako djelovanje koje poduzmemosmo izbor je, o kojem odlučujemo mi sami i nitko više.

Zaključak

Kierkegaardova tvrdnja da je život niz izbora (ti izbori donose ili ne donose smisao u naše živote), jest temelj egzistencijalizma. Umjesto da odgovornost prebacuje na društvo ili na religiju, svaki je pojedinac sam odgovoran da učini svoj život smislenim i da živi autentično. Svakodnevne vijesti i obaveze nas ometaju u pronalaženju naše autentičnosti. Prema Kierkegaardu, umjesto da formiramo autentične misli formirajući vlastito mišljenje, većina nas pasivno preuzima mišljenja koja oblikuju mediji.

Čovjek traži istinu, ali ta istina za čovjeka nije neka apstraktna i neosobna istina, nego je to istina za mene, nešto za što je čovjek spreman živjeti i umrijeti. Čovjek treba shvatiti kako je uistinu Božji dar i zbog toga treba biti radostan. To jedino može spoznati u religioznom stadiju. Ponavljanje je samo jedan od pojmove koje je uz strah, tjeskobu, očaj i slično Kierkegaard obrađivao. Ono je jedno od znakova postizanja vlastite autentičnosti. Za njega je vjera istinsko ponavljanje. Ono je jedino moguće u duhu. Kada ne bi bilo ponavljanja, život bi postao buka. Bog je taj koji daje sadržaj. Život sam za sebe, bez te veze s vječnosti, je besmislen, jer je u vječnom tijeku i prolaznosti. Pored svega, ostaje zaključak da čovjek svoju bit nalazi u transcendenciji, dakle izvan sebe kao bića. Sama sebi prihvati takav kakav jesam jest ono što Kierkegaard jedino želi u svojoj egzistencijalističkoj filozofiji. Ponavljanje je samo jedan od načina kako to uspjeti.

ATEISTIČKI HUMANIZAM PROROK DOSTOJEVSKI I POSLANIK NIETZSCHE

Tea Kuzek

1. Sukob braće neprijatelja

Susret Dostojevskog i Nietzschea zbio se kada je Dostojevski bio već šest godina mrtav, a Nietzsche je tad u jednoj knjižari otkrio Zapise iz podzemlja i oduševio se veličinom ovoga pisca, a naročito njegovim junakom – podzemnim čovjekom kojeg poriče opća svijest ili kako je to formulirao Leon Chestov: "Ja sam sam, a oni su svi ostali." Nietzsche se vrlo brzo identificirao s junakom iz Dojstojevskijeva pera, ali isto tako brzo nestalo je oduševljenje jer je shvatio da je Dostojevski pravi kršćanin po osjećaju. Uslijedilo je žešće odbijanje, veće nego što je bio početni zanos. Međutim, oni dvoje imaju više sličnoga od onoga što se čini na prvi pogled: ista kritika zapadnjačkog racionalizma i humanizma, ista kritika idiličnih perspektiva, isti prezir prema površnoj civilizaciji, isti predosjećaj katastrofe. Obojica vrednuju život i patnju svjedočeći da patnja rađa oslobođenje duha, što kroz svoja djela, što kroz biografije, naročito Dostojevski. Velika je srodnost njihova kritičkog djela iz kojeg se jasno vidi da je u mnogočemu Dostojevski prethodio Nietzscheu, no postoje neke nepremostive razlike koje ih smještaju na

suprotne polove: jedan govori o promjeni vrijednosti, a drugi o preobrazbi svojih uvjerenja, za jednoga je volja koja rađa moć nova deklaracija prava, a za drugoga užasna istina o kojoj sa stidom govori, jedan nijeće, a drugi slavi Boga. Možemo reći da Nietzsche ima mnogo sličnosti s junacima velikog romanopisca, ali ne možemo reći da su ti junaci "put od puti" Dostojevskog, pa bi iz toga proizašlo da Nietzsche i Dostojevski stoje u odnosu niti potpuno sličnom, niti sasvim suprotnom, već veoma specifičnom o kojem s pažnjom i dubljim uvidom treba govoriti, ne sudeći na prvu.

1.1. Dostojevski - Nietzscheov preteča

Dostojevski je, osim što je vremenski prethodio Nietzscheu, na duhovnom planu prošao slične situacije prije Nietzschea. On je prvi ušao u samotan svijet, predosjetio krizu i proživio je, nazočio je "Božjoj smrti" kojoj će kasnije Nietzsche postati navjestitelj i poslanik. Prošao je kroz ateizam i ideal nadčovjeka. Zatim, iako je našao sukrvanje u sebi za mnogo toga, ipak se odlučio boriti protiv njih. Zato možemo reći da on nije samo nagovijestio ili predvidio Nietzschea, on mu je prethodio, on je proživio ono što će on tek proživjeti, samo s drukčijim ishodom. Znači da mu ničeovska veličina nije nepoznata, da je prošao što i Nietzsche, a da je ostao imun na otrov koji je tako pogodio Nietzschea. Nadvladao je napast kojoj je Nietzsche podlegao i to ga čini lijekom za ničeovski otrov. U njima stoje dva oprečna nadahnuća i to je razlog za različite ishode iste krize koju su prošli: Nietzsche proklinje ovo doba jer u njemu vidi evandeosku baštinu, a Dostojevski ga ne proklinje, ali uočava poricanje evanđelja. Iz ovoga se jasno vidi da zauzimaju oprečan stav prema Bogu, pa tako i prema čovjeku. Dostojevski pišući svoje romane ne nudi gotove teze, nego traži od nas da se probudimo. Kako se u njemu spore neprestano za i protiv, tako i nas obvezuje da postavljamo pitanja iznova da se ne bismo uljuljali. Takvo njegovo svjedočanstvo je dragocjeno jer nas vodi i potiče da prođemo i sami kroz avanturu kakvu su i sami ovo dvoje velikana prošli, da bismo zadobili odgovore sami jer nam ih on ne nudi.

Dostojevski priznaje kroz svoje likove mnoge stvari koje su u biti direktno povezane s njegovim životom. Jedno od glavnih priznanja koje u sebi sadrži sve vjerske i ateističke krajnosti, koje izražava stanje borbe čovjeka koji teži za spokojem i istinom, priznanje je ateista Kirilova u *Bjesovima*, a zapravo je u stvarnosti vapaj Dostojevskoga: "Bog me mučio cijelog mojega života."¹ Sad tek počinjući priču o Dostojevskome i njegovoj borbi, ova izjava se drukčije doima, nego što će zvučati na kraju priče o ovome piscu. Sad zvuči kao mučna izjava izmorenoga, izgubljenog čovjeka, a na kraju će zvučati kao tvrdnja spokojnog vjernika koji

1 Henri de Lubac, *Drama ateističkog humanizma*, str. 266.

je pobijedio sebe i zadobio vjeru u Boga. Njegovi junaci donekle slijede njegov životni put, pa tako čas piše o fanaticima, čas o ateistima, čas o hereticima što slikovito opisuje njegovu nutarnju borbu i duhovno stanje. Oduvijek je imao želju napisati djelo o životu velikog grešnika, ali to nikad nije posve uspio, dijelovi tog nauma mogu se fragmentarno osjetiti u likovima iz njegovih djela. U *Idiotu* progovara o vlastitom iskustvu susreta s Holbeinovim platnom, na kojem je prikazan Krist skinut s križa i prepušten raspadnju, preko lika Ipolita: "To lice na slici strašno je od udaraca, izubijano..."² Gledajući takvog Krista, ostao je zapanjen, užasnut takvom mukom i mučen pitanjem kako je mogao itko nakon susreta s ovim patnikom povjerovati da će taj isti patnik uskrsnuti. Činilo mu se da je ateizam najjači. Još snažnije je to osjećao u problemu zla sve dok nije izvojevaо konačnu pobjedu: "Krist nije došao da protumači patnju i riješi problem zla: on je preuzeo zlo na svoja ramena kako bi nas od njega oslobodio."³ Jednog napada ateizma uspješno se obranio. Ubrzo mu je slijedio novi napad, pravi ničeovski: demonska oholost koja ne podnosi da Bog postoji. Teško Nietzscheovo pitanje koje je i Dostojevskog mučilo je da bi čovjek mogao nešto drugo i više od ovog sada. Dva uma daju oprečne odgovore: Nietzscheov vrhunac je ono što Dostojevski smatra porazom. Polazeći od čovjeka Nietzsche nalazi čovjeka koji postaje bogom - nadčovjeka, a Dostojevski Boga koji postaje čovjekom, no pri tome nije bježao od susreta sa zlom i opaćinama. Konačni susret sa savršenim ateizmom opisuje u *Bjesovima* preko episkopa Tihona: "Savršeni ateizam zavređuje više poštovanja nego svjetska ravnodušnost... Savršeni je ateizam na vrhu ljestvice, na pretposljednjem stupnju koji vodi savršenoj vjeri (sve je u tome hoće li prijeći ili neće), dok ravnodušan čovjek nema nikakve vjere..."⁴ Mnogi bi se još primjeri kroz Dostojevskijev opus mogli naći, ovo je njegov stil pitanja i buđenja iz ravnodušja, on poziva na borbu, na opredjeljenje. No, koje je bilo njegovo konačno opredjeljenje? Sve su vjerojatnosti čini se bile protiv Boga, trebalo je odlučiti iskustvo. Dostojevski je napisljetučku mučne i teške borbe opirući se otrovnim ugrizima napasti i zla uskliknuo: "Eppur si muove!", "Aleluja!", "Moj je hosana prošao kroz kušnju sumnje!"⁵ Dok Dostojevski na robiji susreće Krista, Nietzsche uspoređuje Dioniza i Isusa, oponaša prisopodobe, ni sam nije siguran je li nasljeđuje ili se supostavlja Kristu. Više je Antikrist, nego ateist, s jedne strane žali što je rano umro "taj Židov", kako ga naziva, s druge strane poništava kraljevstvo nebesko, proglašujući kraljevstvo zemaljsko.⁶ Nietzsche tako nameće Kristu neke

2 Fjodor Mihajlovič Dostojevski, *Idiot II*, Izdavačko preduzeće Rad, Beograd, 1972., str. 110.

3 Henri de Lubac, *Drama ateističkog humanizma*, stri. 271.

4 Isto, str. 237. i 274.

5 Nikolaj Berdjajev, *Duh Dostojevskog*, Niro književne novine, Beograd, 1981., str. 30.

6 Usp. Friedrich Nietzsche, *Tako je govorio Zarathustra*, str. 204.

nove riječi, neka nova značenja, tvrdeći da ga je prevladao, da bi i Krist sam opozvao svoje učenje da je poživio. Sa suprotne strane Dostojevski predivno, tajno-vito, tako nježno dočarava Krista: ostavlja ga da šuti, ne brani se, ne diže glasa, u sjeni stoji i šuti. "Djelatna se religiozna ideja ne izražava nijednom riječju. Istina o slobodi se ne da izreći. Međutim, istina o prisli lako se izražava... Veliki inkvizitor argumentira, uvjerava: on raspolaže snažnom logikom, snažnom voljom usmjerenom prema konačnom ostvarenju plana. Međutim, Kristova šutnja, njegova blaga nijemost bolje uvjeravaju i odlučnije utječu, negoli sva argumentacijska snaga Velikog inkvizitora."⁷ Ispod ovog naizgled samo umjetničkog postupka, skriva se duboko uvjerenje. Dok šetamo ovim svijetom, dok smo na razini ovog svijeta, zlo izgleda jače, sve dok ne nađemo dimenziju duhovnog kraljevstva.

1.2. *Apologija pravog humanizma*

Pažljivo čitajući Dostojevskog, mogu se naći odgovori, ne samo na Nietzscheov ateistički humanizam, već i na prethodno spomenute tvorce ove struje. Ateizam kao takav ponajprije je prijetnja čovječanstvu, a s njime i svi izdanci koji nose njegove prefikse – humanizam, scijentizam, sekularizam, utopija... Moguće je krivom upotrebom razuma zastraniti i izgubiti doticaj s pravom čovjekovom domovinom i misterioznim područjima. Tu se drama egzistencije počinje ispreplitati s tragičnošću humanizma. Dostojevski nudi mnoge primjere, opomene i lijekove za takva stanja. U liku Velikog inkvizitora predstavlja ateista koji ne propovijeda nevjерu, nego daje svjetini kruha i igara da ona postane mlijitava, da izgubi religiozni žar i da je dovede pred ništavilo. Očituje sekularizam kao diktaturu nad savješću i predstavlja opomenu svakom pojedincu i svakom društvu da se ne zavodi lako. Ključ za odgovore na neka egzistencijalna pitanja za Dostojevskog se nalaze u pogledu na vječno kao na kraj koji nije kraj. Ne želi utemeljiti vječni život na ovoj zemlji ili ga prenosi ovamo. Za njega je ideja o besmrtnosti sam život, izvor istine i ispravnosti savjesti kao što govori u svojoj isповijesti vjere: "Držim da je ljubav prema čovječanstvu nešto posve nezamislivo, neshvatljivo, pa čak i nemoguće bez vjere u besmrtnost ljudske duše."⁸ Eto odgovora i na Comteovo povlačenje pred onostranim, držao se po strani ne htijući dati sud o onome poslije smrti zabacujući to pitanje i obmanjujući čovjeka da uopće više i ne pokuša se pitati o tome. Kako bi onda takav humanizam, koji naizgled daje neke blagodati ovoga svijeta, mogao biti ispravan u njezi čovjeka, u odgoju naraštaja? Donio je Dostojevski mišljenje i o tome što bi se dogodilo s takvim humanizmom preko lika iz *Braće Karamazova*: "Budući da nema ni Boga

7 Henri de Lubac, *Drama ateističkog humanizma*, str. 285.

8 Henri de Lubac, *Drama ateističkog humanizma*, str. 264. i 265.

ni besmrtnosti, novom je čovjeku dopušteno da postane čovjekobogom, makar bio jedini na svijetu koji tako živi. On će se ubuduće moći neusiljeno oslobođiti pravila i tradicionalnog morala, kojima je čovjek bio podređen kao rob. Za Boga ne postoji zakon, on je na mjestu zakona.”⁹ Današnji čovjek kada se oslobođi patnje, postat će bog i ta ničeovska avantura poprima više oblika danas, a može se sažeti u to da se čovjekobog susreće s Bogočovjekom.

Dostojevski kritizira i društvene tekovine vremena, među njima i socijalizam uspoređujući ga s babilonskom kulom koja se gradi bez Boga i to ne da bi se doseglo nebo, nego da bi se ono spustilo na zemlju. “Pitanje socijalizma nije samo radničko pitanje ili pitanje četvrtog staleža: to je prije svega pitanje ateizma...”¹⁰ Želi sugerirati da društveni sustavi lišeni kršćanske osnove, koja je jedina sposobna preobraziti čovjeka, postaju nasilnički sustavi i sustavi ropstva.

Veličina kršćanstva i prave religioznosti ne očituje se napršnim ponašanjem, žestokim govorima ili bilo kakvom diktaturom. Dostojevski, da bi to prikazao, služi se onim najmanjim ljudima među nama, onim najtišima, sasvim prirodnima, koji ne rade ništa posebno, nešto sasvim svakodnevno, uobičajeno, preko čega svi prelaze neprimjećujući, a zapravo je čudesno. Kolike li opreke Nietzscheu! Pojedinac sasvim običan, a čadesan, nije čovjekobog, nije heroj, nego mali čovjek iz naroda – žena iz naroda, majka s dojenčetom! “Ali, zapadnjački će ateizam vladati samo neko vrijeme, jer čovjek ne može živjeti bez Boga, a priproste žene iz naroda pobijedit će učene, jer u njima se očituje jednostavnije, ali također cjelovitije nego u glasu čovjeka iz podzemlja, nezaustavljiv polet duše, stvorene na sliku Božju.”¹¹

Humanizam na sav glas brani dobro čovjeka, a velikim humanistima obično se predstavljaju pogani. Kršćani su samo kao površni humanisti, nedovoljno razboriti. No, to nije cijela istina. Istina je da su kršćani najprije ljudski! Dostojevski daje kroz svoj opus primjer da duboko ljudski i duboko kršćanski može se biti samo posredstvom jednog i drugog. Istinski dobro za čovjeka može biti autentično kršćanstvo s psihologijom. Kršćanstvu ne nedostaje promišljenosti, ono zna da sav razum nije dovoljan da bismo pojmili čovjeka, a kamoli Boga.

U misli Dostojevskoga, karakterizaciji njegovih likova, umjetničkom izričaju vidi se kritika društva i vremena, ali to nije destruktivna kritika, već ona koja budi zaspalu savijest, budi odsutni um, budi zamrle pozitivne altruističke osjećaje, budi istinsko čovjekoljublje jer budi istinsko bogoljublje.

9 Henri de Lubac, *Drama ateističkog humanizma*, str. 293.

10 Isto, str. 297.

11 Isto, str. 318.

ALKIBIJAD – OBAVEZNO ŠTIVO ZA POLITIČARE

Slavko Volareić

Alkibijad je živio u 5. st. pr. Kr. u Ateni. Bio je Sokratov suvremenik i kao mladić se priključio mlađeži okupljenoj oko Sokrata. Sukob njegovih želja i Sokratovog „neznanja“ opisao je Platon, najvjerojatnije pedesetih godina 4. st. pr. Kr., u svome dijalogu *Alkibijad*.

1. Platonov Alkibijad

Na samom početku toga dijaloga Sokrat smjelo prilazi mladom Alkibijadu: „Sine Klinijin, vjerujem da si u čudu što te ja, tvoj prvi ljubavnik, jedini ne napuštam, dok su ostali od tebe odustali, i što su ti ostali uporno dodijavali svojim razgovorima, a ja te tolike godine nisam ni oslovio.“¹ Sokrat priznaje da je čekao pravi trenutak. Nakon toga odmah prelazi na stvar i kaže Alkibijadu da zna za njegov naum da stupi pred Atenjane kako bi ih savjetovao. Zato ga pita što će to Atenjani razmatrati kada ih on bude savjetovao, a Alkibijad mu samouvjereno odgovara: „Svoje poslove, Sokrate.“², a kasnije kaže da pritom misli na rat, mir ili neki drugi od poslova. Sokrat se hvata za njegove riječi pa ga pita što misli što je

¹ Platon, *Alkibijad*, Sandorf, Zagreb, 2016., str. 9. Važno je napomenuti da je u antičkoj Grčkoj pederastija bila društveno prihvaćena stvarnost i da riječ „ljubavnik“ ovdje označava takve odnose, i da ovaj rad ne ulazi u moralnu ili neku drugu prosudbu takvih odnosa.

² Isto, str. 17.

„ono bolje“ u ratovanju. Kao primjere mu navodi hrvanje u kojem je „ono bolje“ ono *gimnastičko*, ili sviranje kitare u kojem je „ono bolje“ ono *muzičko*, na što mu Alkibijad odgovara da je u ratovanju „ono bolje“ ono *pravednije*. Dakle, da bi ratovanje bilo bolje treba biti pravednije. Na to ga Sokrat upozorava da on ni od koga nije naučio razlikovati pravedno od nepravednog i da zato neće moći biti dobar u ratovanju, ali mu Alkibijad opet samouvjereno odgovara da je sam naučio tu razliku. Sokrat ga i ovdje upozorava da bi to bilo moguće jedino u slučaju da je u njegovom životu postojao period u kojem je znao da ne zna, ali takvog perioda nije bilo. Alkibijad, vidjevši da je Sokrat u pravu, kaže da je razliku pravednog od nepravednog ipak naučio od ljudi. Sokrat se opet našao pred zadatkom. Ljudi, kaže Sokrat, ne mogu biti dobri učitelji u tome. Oni mogu poučavati ono u čemu se svi slažu, kao što je npr. jezik. Jer, svi će se složiti da određena riječ pripada određenoj stvari. Međutim, nastavlja Sokrat, ljudi ne mogu biti dobri učitelji u onome u čemu se ne slažu, a posebno ne u onome u čemu se najviše razilaze. A razlikovanje pravednog od nepravednog je baš takvo – zbog toga se ljudi ubijaju. Oni su zato u tome najgori učitelji.

Nakon ovoga argumenta Alkibijad odustaje od borbe za vlastitu sposobnost razlikovanja pravednog od nepravednog i priklanja se korisnome – kaže da zna što je ljudima korisno. Sokrat se na to čudi pa ga pita zar korisno i pravedno nije isto. Jer, sve što je pravedno je ujedno lijepo, a sve što je nepravedno ružno. Zatim, sve što je lijepo je i dobro, a sve što je ružno zlo. A onda, sve što je dobro mora i koristiti, tj. mora biti korisno. Dakle, ono što je pravedno ujedno je i korisno. Alkibijad ostaje zbumen „Ali, bogova mi, Sokrate, ja uopće ne znam što govorim, nego sam izgleda u posve neobičnom stanju.“³ Sokrat se i na ovo osvrće pa mu kaže da zbumen može biti samo onaj koji ne zna, a misli da zna. Ne može biti zbumen onaj koji zna, a ni onaj koji ne zna, a zna da ne zna. Nakon ovoga Alkibijad prestaje s argumentiranjem.

Nakon što ga je doveo do misaonog zida Sokrat ga pita pitanje radi kojega je vodio čitav dosadašnji razgovor: „Što si onda naumio sa sobom? Ostatи kakav si sad ili na neki način brinuti se o sebi?“⁴ Ovo je pitanje za Alkibijada, izgleda, iznimno teško. Pokušava ga zaobići i odgovara Sokratu da to nipošto nije bitno jer se i drugi koji su neobrazovani bave politikom. Sokrat ga i ovdje upozorava da je upirući prstom u te „druge“ zaboravio tko bi bili njegovi pravi neprijatelji kada bi se počeo baviti politikom. Ne bi to bili, kako on misli, drugi političari u Ateni, nego Spartanci i Perzijanci, narodi od kojih Atenjanima prijeti opasnost. A spartanski je kralj plemenitog porijekla. On je već kao beba njegovana da bude

3 Platon, *Alkibijad*, Sandorf, Zagreb, 2016., , str. 39.

4 Isto, str. 44.

kralj, a kao mladić učen je hrabrosti, umjerenosti, pravednosti i štovanju bogova, i to od četiri različita čovjeka. A Alkibijad kao i svi drugi Atenjani, nastavlja Sokrat, obični su građani. K tome, spartanski i perzijski kraljevi nisu bolji samo u tome, nego i u odijevanju, časti, pristojnosti, bogatstvu i mnogim drugim stvarima. Zbog toga Sokrat zaključuje: „Zato, blaženi moj, poslušaj mene i natpis u Delfima: ‘Spoznaj samog sebe’ jer to su naši suparnici, a ne oni na koje ti misliš.“⁵ I dodaje da obojica trebaju spoznati same sebe da bi bili bolji. Alkibijad, nasuprot njemu, ne vidi potrebu da bude bolji pa ga pita u čemu to treba biti. U pravednosti, odgovara mu Sokrat i ohrabruje ga da je u najboljim godinama da počne brinuti o sebi, jer kada bi bio pedesetogodišnjak tada bi već bilo kasno, a u ranim dvadesetim godinama još je pravo vrijeme.

Alkibijadu sada nije jasno kako brinuti o sebi, na koji način. Sokrat ga upozorava da treba razlikovati stvari. Brinuti o sebi ne znači brinuti o onome što nam pripada. A kao što npr. prsten pripada ruci ili obuća nozi, tako nama pripada tijelo. Pa da bismo mogli brinuti zaista o sebi trebamo spoznati sebe, tj. pronaći odgovor na pitanje tko je čovjek. A čovjek nije ono što mu pripada – tijelo, a još manje ono što pripada onome što mu pripada – stvari. O prvome se, upućuje ga Sokrat, brinu liječnik i gimnastičar, a o drugome seljak i obrtnik. A čovjek je nešto drugo – on je *duša*. Zbog toga Sokrat sebe smatra jedinim Alkibijadovim pravim ljubavnikom. On jedini ljubi Alkibijada, a ne ono što mu pripada – njegovu tijelo. Zato sve druge Alkibijadove ljubavnike naziva ljubavnicima „onoga tvoga“⁶. Zatim nastavlja da se briga o duši vodi vježbanjem: „Uvježbaj se prvo, blaženi moj, i nauči ono što moraš naučiti, pa onda idi u politiku. Prije toga pak nikako, da ne ideš bez zaštite i ne doživiš nekakvu strahotu.“⁷ Spoznavanje sebe i vježbanje duše, dodaje, slično je gledanju oka. Da bi oko moglo vidjeti sebe mora gledati u nešto drugo, ili u zrcalo ili u zjenicu oka drugoga čovjeka. A u zjenici je vrlina oka. Tako i duša, da bi sebe spoznala mora gledati ili u božanski dio duše drugoga – mudrost duše, ili u samoga boga koji je sjajniji od svake duše.

Na kraju Sokrat zaključuje da onaj koji nije spoznao sebe ne pozna ni ono što mu pripada, a ni ono što pripada onome što mu pripada. Budući da ne pozna ono što pripada njemu, ne pozna ni ono što pripada drugima, a tako ni ono što pripada državi. A onaj koji ne pozna što državi pripada ne može biti dobar političar. Ovaj argument Alkibijada je promijenio. Tako je odlučio je da će Sokrata od onoga trenutka uvijek pratiti i da će se najprije brinuti za njega, kao što se mlade rode kada dovoljno porastu brinu za stare, a da će nakon toga od njega učiti o pravednosti. Ovim Alkibijadovim *obraćenjem* Platon završava svoj dijalog.

5 Platon, *Alkibijad*, Sandorf, Zagreb, 2016., str. 55.

6 *Isto*, str. 75.

7 *Isto*, str. 76.

2. Kasniji život

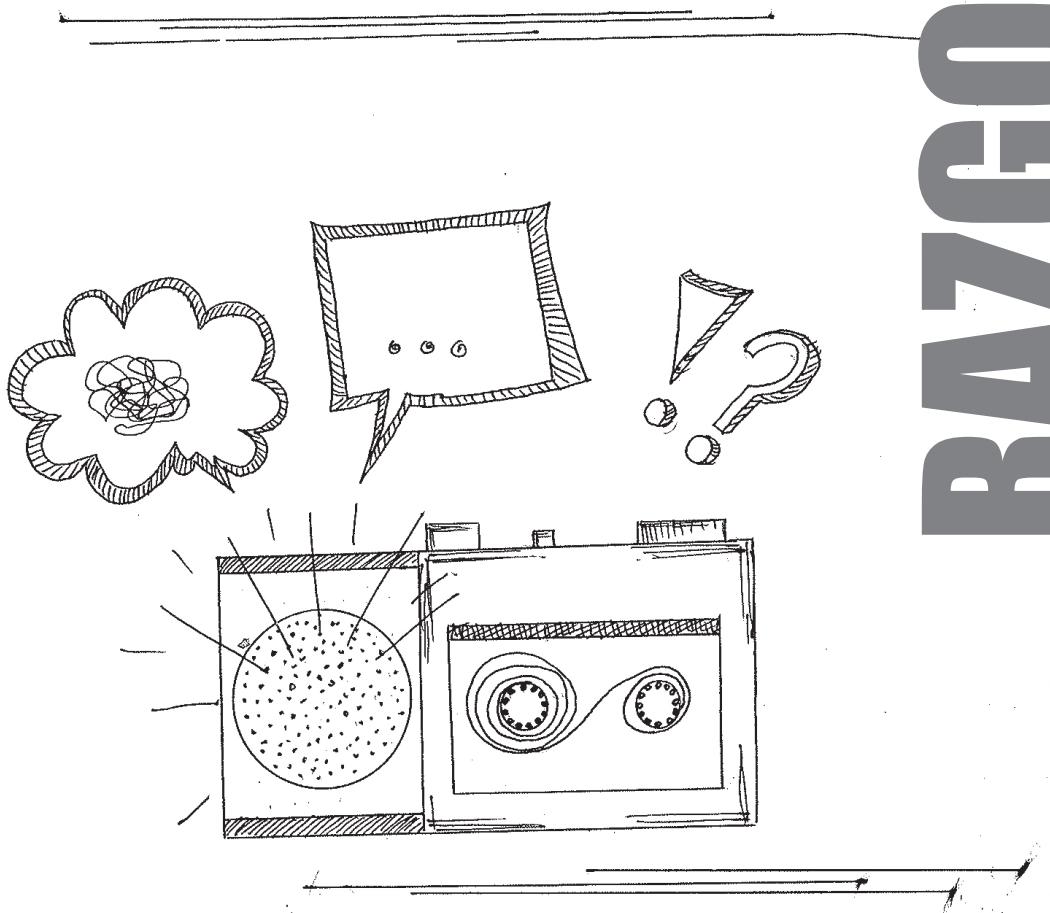
Međutim, Alkibijad je živio i dalje. Tako je kao tridesetogodišnjak napustio vrijednosti svoga učitelja i uključio se u vojsku i politiku. Kao ratnik omeo je uspostavu primirja sa Spartancima i bio zapovjednik u Peloponeskom ratu, u kojemu je Atena izgubila. Nakon toga išao je u vojni pohod na Sirakuzu u Siciliji. U međuvremenu, u odsustvu, u Ateni je osuđen na smrt zbog bogohule, tj. zbog odavanja tajni Eleuzinskih misterija. Saznavši za osudu pobjegao je neprijateljima u Spartu i odao im vojne tajne Atenjana što im je donijelo uspjeh u ratovanju. Međutim, ni u Sparti nije živio u miru. Zbog afere s njihovom kraljicom navukao je na sebe neprijateljstvo Spartanaca i zbog toga je pobjegao natrag u Atenu, gdje je bio oslobođen svih optužbi. Ni u Ateni se nije snašao pa je pobjegao u svoj dvorac u Helespontu, a nakon toga se sklonio kod perzijskog satrapa. U Perziji su ga ubili spartanski plaćenici. Njegov odnos s Atenom Aristofan je 405. g. pr. Kr. opisao: „[Atena] Žudi za njim, mrzi ga, želi ga imati.“⁸

Zaključak

Alkibijad nije dovoljno brinuo o sebi, nije se dovoljno uvježbao i nije naučio što mora naučiti. Kako bi rekao Sokrat, pomislio je da zna, a nije znao. Zbog toga mu se kasnije život sveo na bježanje od nereda koje je sam stvorio, a na kraju je, nažalost, završio tragično. On je završio, ali njegova napast nije završila s njime. Ona je nastavila živjeti i živa je i danas. Riječi kojima je bio zaveden „Dovoljno si brinuo o sebi“ i danas imaju jednaku razornu snagu bez obzira na to što ih izgovara novi glas.

⁸ Ninoslav Zubović, *Uvod u Platonovog Alkibijada*, Sandorf, Zagreb, 2016., str. VII.

RAZGOVORI

~~~~~((((( ))))

Denis Maslov - Udruga Most
**“GLADNA NAHRANITI, ŽEDNA
NAPOJITI, SIROMAHA ODJENUTI”**

Petra Herco

Nedaleko od našeg fakulteta nalaze se prostorije Udruge Most i prihvatilište za beskućnike u njihovoј brizi. O djelovanju udruge, njezinom radu i produktivnosti pričao nam je naš bivši kolega, magistar teologije Denis Maslov koji je svoje volonterske dane započeo, a potom radne dane nastavio, upravo u Udruzi Most.

Čime se bavi udruga Most?

Djelujemo 20 godina a započeli smo s idejom kako s maldima u riziku pristupiti drugačije i djelotvornije i onima koji su počinitelji kaznenih djela dati podršku i pomoći da se recidiv ne dogodi. U tu podršku tada smo uveli inovativan pristup s volonterima- vršnjaci pomagačima- i taj princip njegujemo efikasno 20 godina. Od 2000 godine krećemo u osmišljavanje programa za beskućnike i tu unosimo elemente rada, a to je sveobuhvatna podrška čovjeku... u središtu je osoba, čovjek. Provode se projekti suzbijanja nasilja među mladima i sprječavanje ovisnosti te kontinuirani rad na zaštitnim faktorima pojednica, obitelji i zajednice.

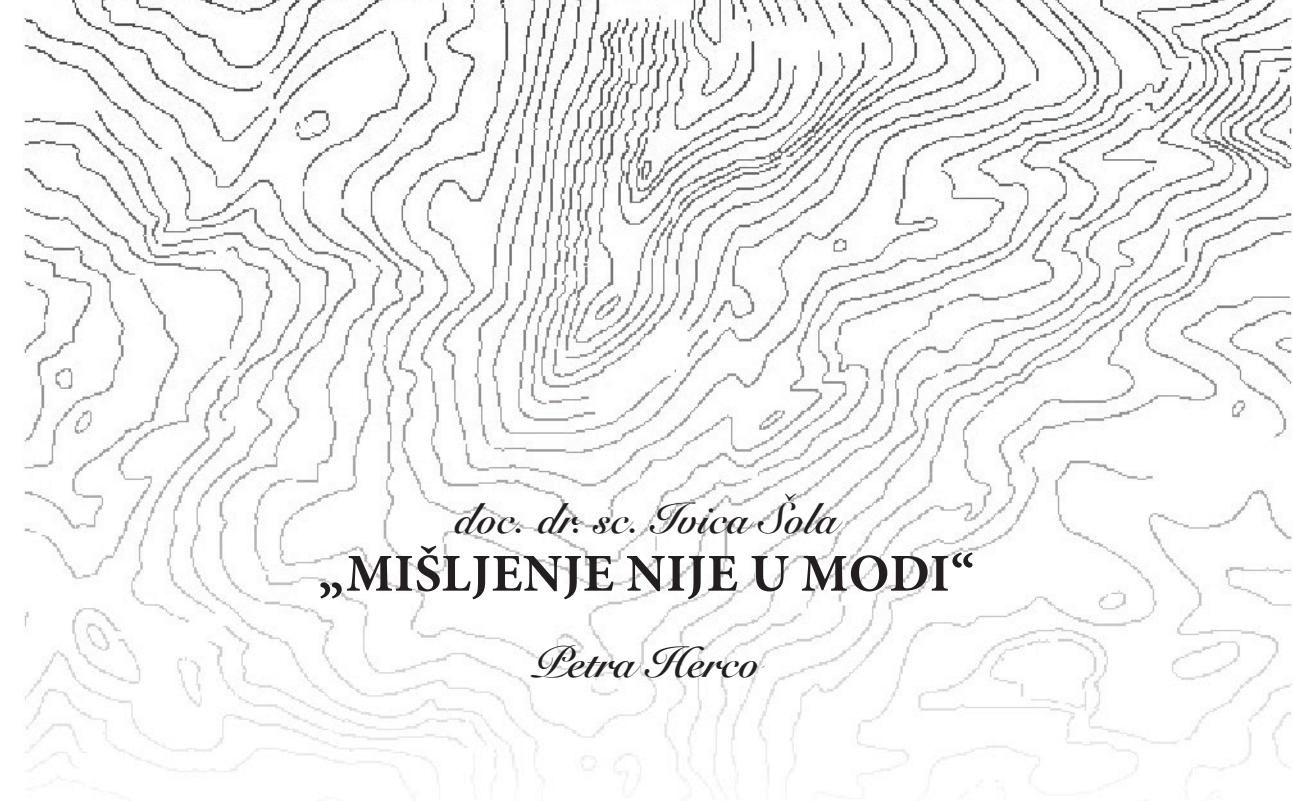
Koliko dugo djeluje i koja su njezina dostignuća i uspjesi?

Most je uvijek pružao konkretnu podršku korisnicima i prema potrebama korisnika osmišljavamo programe, projekte i akcije. Most krase predani i duboko motivirani ljudi kako i velik broj volontera / 947 u 2017.g. Most je započeo s idejom kako je promjena moguća i ustrajao je u tome i pokazali smo kako je moguće

mijenjati čak i zakone. Mostove programe započela je provoditi jedna osoba i jedan volonter a danas postoje timovi strucnjaka i volontera u svim programima, u akcijama udruge sudjeluje citav grad. Most se afirmirao i kao Centar znanja i pokretač mreža dionika na lokalnoj i nacionalnoj razini. Posao koji radimo traži od nas puno i nije jednostavan ni emotivno ni mentalno ali nas pomaganje drugima usrećuje i dali smo mnogima priliku da se uključe u rad za dobrobit drugih i osjete koliko ih to ispunjava.

Kako naši studenti i svi ostali zainteresirani mogu pomoći radu udruge i njenim štićenicima?

Za vrijeme popodnevnih sati u Centru za beskućnike održavaju se razne radionice. Ako netko želi može se uključiti na način da osmisli radionicu, predavanje, edukaciju... najkonkretnija je pomoći u obliku konzervirane hrane i higijene. Iako svaka pomoć dobro dođe, nekada je dovoljan samo osmjeh, topla riječ kada vidite beskućnika na ulici, jer i oni žele biti prihvaćeni.

doc. dr. sc. Ivica Šola
„MIŠLJENJE NIJE U MODI“
Petra Herco

Kako bismo izašli s teritorija našeg fakulteta i grada ovoga puta nismo postavljali pitanja našim profesorima već smo razgovarali s doc.dr.sc Ivicom Šolom – hrvatskim teologom, komunikologom i novinarom. Gospodin Šola profesor je na Sveučilištu Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku a nama se predstavio i na simpozijima u organizaciji našeg splitskog KBFa. Naš razgovor o aktualnim temama današnjice pročitajte u sljedećim redcima.

Gospodine Šola, radite na fakultetu i svakodnevno se susrećete sa studentima. Kakvi su vaši dojmovi o hrvatskim studentima? Jesu li hrvatski studenti sposobni konkurirati stranim studentima kako na tržištu rada, tako i na području javnog mnijenja? Jesu li nam fakultetski programi podjednako kvalitetni u obrazovanju i odgoju za život?

Ono loše kod aktualne obrazovne reforme jest neka vrsta revolucionarnog duha u smislu "prije mene potop". To nije dobar pristup. Ne samo što su glavni vinovnici te reforme proizvod toga sustava, što je skakanje sebi u trbu, već prije zato što su mnoge stvari dobre i treba ih popravljati, a one loše ispravljati. Nążalost, obrazovna reforma postala je politički amanet jedne minorne strančice kojoj ista reforma služi kako bi se spasili od propasti nakon koalicije s HDZ-om. Moto "Struka a ne politika u tom smislu je demagogija. Ljevica obrazovanje, pa i reformu, koristi na tragu gramscijanskog "marša kroz institucije" u smislu preodgoja ljudi, djece, na svoju sliku i priliku. Tu će posebno stradati predmeti s područja društvenih i humanističkih znanosti. Izbacivanje Marulića iz lektire

samo je slika toga. Da ne govorim o interpretacijama bliže prošlosti, posebno Domovinskog rata. Ako sustav ne valja kako je moja studentica Marijana dobila na natječaju u St Poeltenu posao na Institutu za migracije? Kako je jedna druga dobila posao u europarlamentu? Dakle na europskom tržištu rada. Zašto su naši liječnici, inženjeri, programeri..., toliko traženi? Ne kažem da je sustav savršen, dapače, ima mnoštvo mana, ali kakav je to njemački savršeni sustav kada im manjka svega pa osnivaju ovdje agencije i kupuju i odvlače naše ljude koji su proizvod našeg obrazovnog sustava? To je i uvreda svima nama profesorima koji imamo neusporedivo lošije uvjete od kolega na Zapadu a traži se da proizvodimo svemirske brodove s dva metra balvana i četiri pajsera. Što se studenata tiče, a to ova reforma previđa, nikakva reforma, nikakvo računalo ne može nadomjestiti ljudski faktor, točnije motiviranog studenta i profesora. Amerikanci su milijarde dolara ulupali u obrazovnu reformu a rezultati su isti, kako je upozorio kolega Sesardić, jer zanemarili ljudski faktor. Dakle, reforma ne smije biti pojas za spašavanje politike, jedne minorne stranke, i preodgoja naroda na gramscijevskoj matrici, a ova dobrim dijelom to jest.

Možete li vi kao profesor u susretu s mišljenima vaših studenata jasno procijeniti o kakvom se odgoju pojedinca radi? Prevladavaju li kod studentske populacije mišljenja koja su vezana za način odgoja pojedinca? Držimo li se kao društvo striktno nekih podjela i načina života ili smo pak nadišli takozvane "ustaše i partizani" priče i podjele.

Ne mogu generalizirati, ali većina mojih studenata su djeca svoga vremena u dobrom i lošem smislu. Ima ih jako dobrih i motiviranih. No nažalost, ima i onih fluidnih koji ne vide dalje od konzumerizma, formalnog stjecanja papira, statusa, bez jake ukorijenjenosti u bilo kakav identitet, kao što su i mnogi odrasli takvi. To je duh vremena Europe općenito, ne samo nekih mojih studenata. Osobno, trudim se biti ne samo profesor koji obrazuje, već kao osoba koja im i mimo toga može, nadam se biti primjer, pa onda ih i odgajati, ali ne indoktrinirati u smislu da im ne govorim što da misli, već kako da misle, polazeći od najboljih humanističkih, nacionalnih, pa i religijskih izvora koji su oblikovali naš narod i europsku kulturu. Koliko u tome uspijevam, neka sude drugi.

Osvrćući se na nedavna i trenutna zbivanja u društvenom i političkom životu, ne mogu vas ne upitati smatrati li da hrvati gube svoj identitet i je li trenutno stanje u narodu upravo posljedica gubitka nacionalnog, vjerskog i povijesnog identiteta? Svjedoci smo “mlakih” mišljenja i konstantnih “skandala” kako bi se maknuo fokus s ekonomske i demografske krize-mislite li da je s našim narodom lako manipulirati? Koje mi komplekse kao narod imamo i čega su oni posljedica?

Pedeset je godina od tzv. šezdesetosmaške revolucije koja je ustala protiv svih jakih identiteta, od obitelji, preko religije do nacije. Ona je izbacila ideologiju prava odvojenih od dužnosti. Nakon totalitarnih režima s njom smo dobili nešto jako opasno za svaki identitet, to je totalitarni individuum. Koncept (ljudskih) prava izvorno je plemenit i dobar koncept koji ide protiv pretenzija totalitarne države da pokori pojedinca. Danas, odvojen od dužnosti doveo je do toga da totalitarni pojedinac pokorava državu koja treba providjeti njegove želje i prava, od kolijevke pa do groba. Slikovito, to je problemu koji je, prije '68., u svom inauguracijskom govoru Kennedy sažeо u rečenici: “Ne pitajte se što vaša država (zemlja) može učiniti za vas, pitajte što vi možete učiniti za svoju državu.” Države na Zapadu danas stenu pod teretom svih tih silnih prava koje je proizveo duh šezdesetosme jer ta prava nisu više utemeljena na razumu i čovjekovoj razumnoj naravi, već na (slijepoj) želji. Da ne citiramo kulturne teoretičare i filozofe, sažmimo sve u rečenicu iz romana “Besmrtnost” Milana Kundere u kojoj ovaj pisac supsumira, kako kaže, svu ružnoću današnjega vremena; to je vrijeme u kojem se “svaka želja automatski želi pretvoriti u (ljudsko) pravo”. To je globalna agenda u kojoj totalitarni individuum shvaćen kao plastelin jer je izgubio bilo kakvo ontološko uporište, postaje sredstvo za rušenje jakih identiteta, nacije, obitelji, religije, svega što mu može biti normativno, a niču mikroidentiteti, spolni, rodni, kulturološki. Nisam optimist...

Imaju li teologija i filozofija kao znanosti rok trajanja? Smatrate li da za njih ima prostora u svakom vremenu i svim prilikama ili su pak one stavljene u stranu pored bujanja tehničkih i informatičkih znanosti? Što po Vašem mišljenju studenti i magistri teologije i filozofije mogu konkretno napraviti za društvo? Koja je njihova uloga? Trebaju li oni biti savjetnici ili direktini sudsionici stvari?

Mišljenje općenito nije u modi. U modi je mjerjenje, svega i svačega, pa čak i indeksa sreće, dakle i nemjerljivo se ide mjeriti. To je opasno ukoliko samim tim negira ili ignorira nemjerljivo, transcendenciju i tajna zbilje kao takva. Filozofija i teologija popustile su dijelom pod tom znanstvenom pomodnošću, dobrim dijelom pretvorile se u se u mnoštvo nefilozofskih filozofija i neteoloških teolo-

gija koje se dodvoravaju modama. A tko oženi modu, isti čas postaje udovac, jer se mode mijenjaju kao čarape. Poseban problem na Sveučilištima jest politička korektnost pri čemu smo odbacili istinu i zamijenili je pristojnošću i pomodnošću, protiv koje (pristojnosti) nemam ništa protiv. No ako pojам istine zamijenimo točnošću, kako to čine mnogi kodeksi, pa i novinarski, onda smo u gadnoj situaciji jer onda je istina ne neiscrpno vrelo, koje nekoć nazivamo bitak, već pitanje političke odluke ili moći. Problem (zlo)uporabe moći, posebno na lingvističkom području, postaje ključno pitanje današnjeg vremena. Za početak, kao protuotrov, filozofija i teologija, moraju misliti nejezični izvor jezika i, polazeći od doga, dekonstruirati (orvelovsku) jezičnu revoluciju (pa i rodna teorija je to) koja prekraja istinu o čovjeku, o cijeloj zbilji. No to je duga priča, ovdje je samo naznačih..

Što mislite o katoličkom aktivizmu koji se u zadnje vrijeme manifestira kroz razne udruge i prosvjede? Je li katolički aktivizam potreban Hrvatskoj i Europi? Kakva je po vama uloga vjere u odgoju pojedinca i društva? Može li multinacionalno i multikulturalno društvo ići naprijed ili je u pitanju uvijek veliki kompromis? Po vašem mišljenju je li vjera potrebna svijetu ili bi se za napredak trebalo prepustiti hladnom racionalizmu?

Nikada dvije kulture na istom području nisu se stopile, uvijek jedna nadvalada drugu, kad – tad. Tu ne mislim na nasilje i oružje, već na istinu ili laž na kojoj neka kultura (ne) počiva. Ono što nazivaju multikulturalizam zapravo je multikomunitarizam, gdje ljudi i kulture ne žive jedni s drugima, već jedni pored drugih, kao paralelni svjetovi. To je priča o islamu u Europi. Naša kultura odrekla se kršćanskih korijena koji su spretna sinteza Jeruzalema, Atene i Rima, odnosno vjere, razuma i vladavine prava, neba i zemlje. Katolici su u Europi podstanari, kao i kršćani općenito, oni nisu "mainstrem". No to je velika šansa, jer tijek povijesti nisu mijenjale većine, već motivirani manjine, kao prvi kršćani. Ako je moglo jednom u vrijeme Rimskog carstva, zašto ne bi opet, u vrijeme relativističkog, dezorientiranog, iskorijenjenog briselskog carstva? Što se aktivizma tiče, on ima smisla ako su kršćani uistinu kršćani, da od vjere ne prave ideologiju ili terapeutski okvir za nesnalaženje u suvremenom babilonu.

Teologija oslobođenja u Hrvatskoj? Smatrate li da je prisutna u načinu razmišljanja među vjerničkom populacijom? Ostavlja li ona „posljedice“ u društvu?

Teologija oslobođenja, u mnogim svojim inaćicama i autorima, je jedan od oblika neteološke teologije koja je na evanđelje primijenila marksističku hermeneutiku na političkom binombu otuđenje – oslobođenje. Nakon propasti SSSR-a, mnogi njeni vinovnici prebacili su se, kao i i političari na ljevici, na ekologiju,

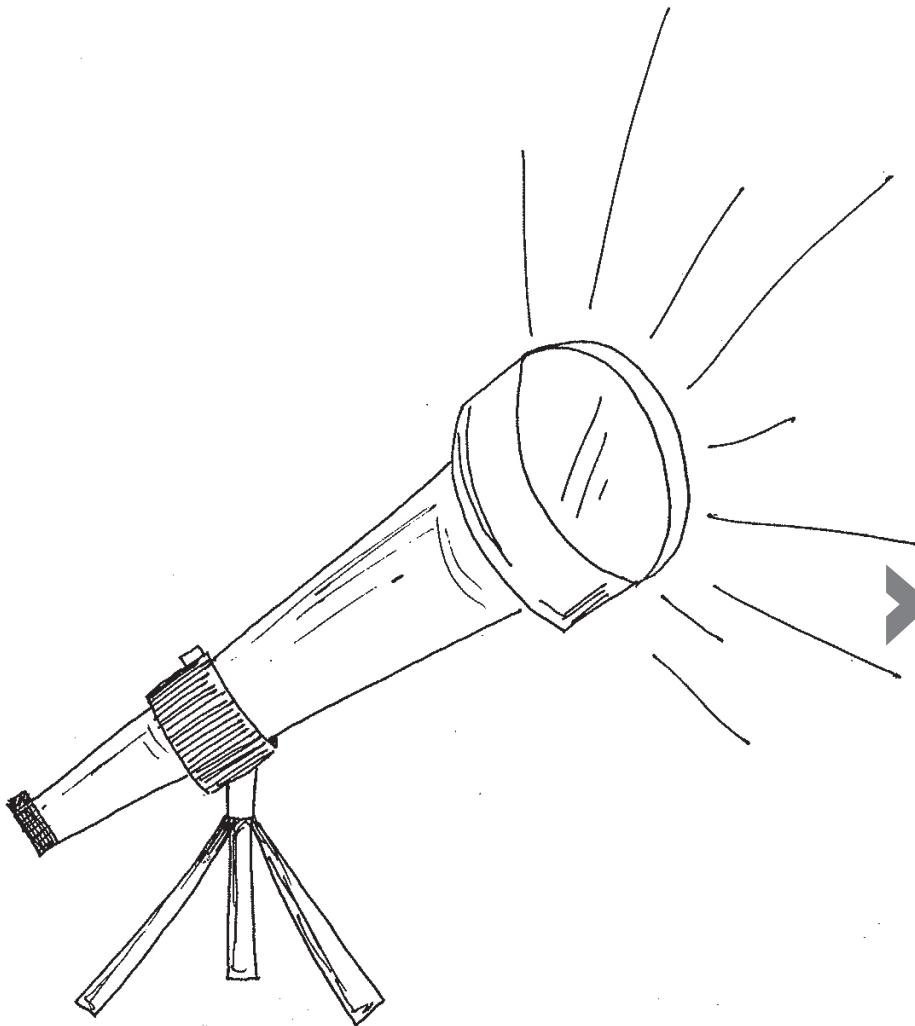
što je cinizam. Sindrom lubenice, izvana zeleno, iznutra crveno. Ne kažem da kod mnogih autora ove teologije nema vrijednih prinosa za teologiju kao takvu, no ona je dobrim dijelom teološki redukcionizam, s primjesama pelagijanizma, politizacija i sociologizacija kršćanstva. Čaušeskov general, najviši dužnosnik zloglasnog Sekuritatea Ion Paciepa koji je prebjegao na Zapad jer je odbio čaušeskuov nalog da ubije uredniam arđija Slobodna Europa, napisao je knjigu pod naslovom “Dezinformcija” u kojoj jasno kaže i dokazuje kako je teologiju oslobođenja finacirao i podupirao KGB, a sam Boff i drugi više su puta bili u Moskvi i hvalile taj režim. Pad broja katolika u Latinskoj americi u jednoj mjeri jamačno je i posljedica ove diverzije i politizacije Evandjelja, pa ljudi išli duhovnost tražiti među protestantskim denominacijama uvezenih iz SAD – a, koje je, opet, podupirao Washington. Inače, mnogi koji su zagovarali siromahe zapravo su to činili iz mržnje prema bogatima, po principu sjaši Kurta da užaši Murta. No ista je milost koja siromaha otkupljuje od njegovog siromaštva, kao i bogataša od njegovog bogatstva. Što ne znači da briga za siromaha u društvu ne smije biti temeljna briga Crkve, ali u kontekstu integralnog spasenja, a ne tek parapolitičkog oslobođenja. Nažalost, aktualni papa tu često zbumjuje, no ne bih sada o tome...

Kako komentirate odnos Crkve i države u Republici Hrvatskoj? Smatrati li da je on kvalitetan i produktivan? Koje su mu prednosti i nedostaci?

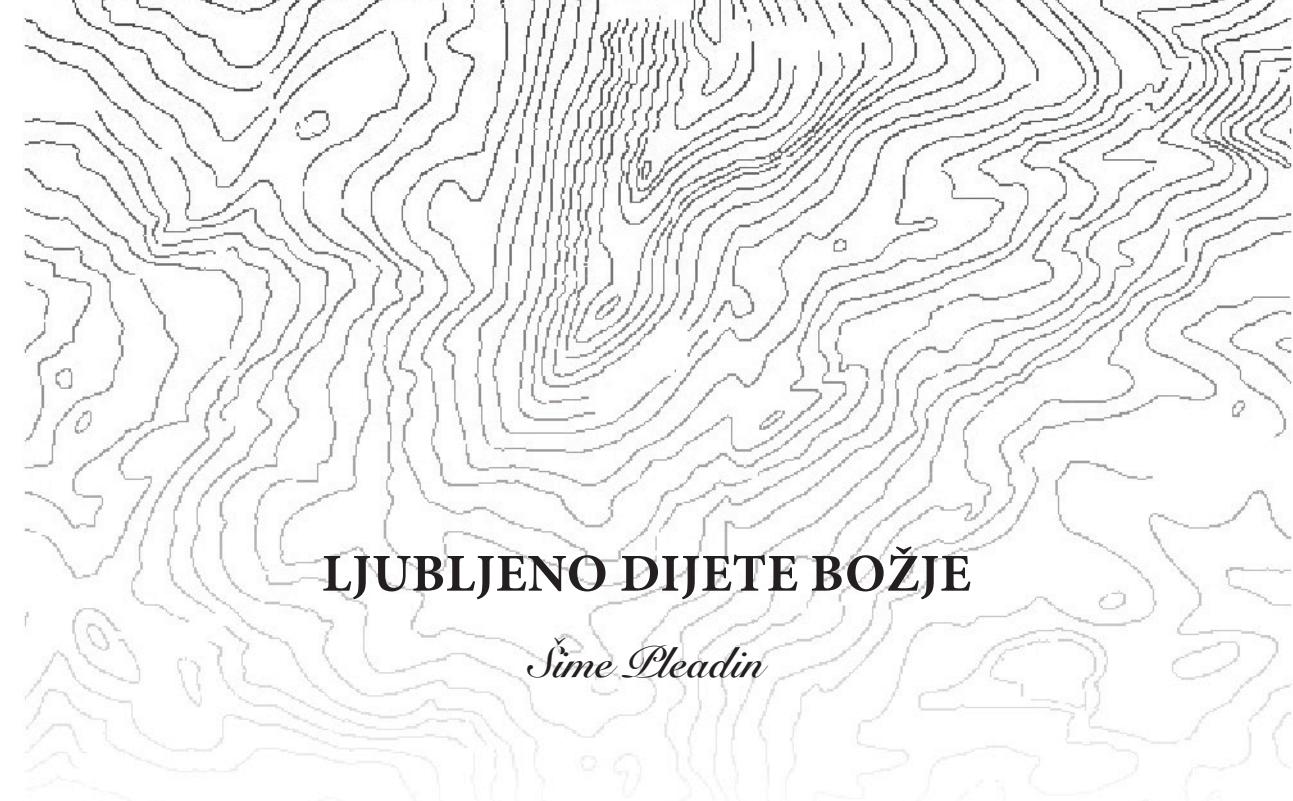
Ne bih o odnosu Crkve i države, on je definiran Ugovorima. Problem je što Crkva nakon uspostave hrvatske države, napose biskupi, nisu vidjeli, izmobingirani komunizmom, da jesmo dobili državu, ali ne i društvo, koje su, od medija preko stranaka do nevladinih udruga preuzeli kadrovi stasali u bivšem režimu postavši od komunista liberali, od pasa čuvara zatvorenog totalitarnog društva, zagovornici sorosevskog otvorenog društva. Stoga, svi problemi koje Crkva ima danas, a pa i s državom, proizlaze iz toga. Bojim se da biskupi nisu dorasli ovom vremenu. Djeluju mi bojažljivo i smušeno. Ili se varam? Prva stvar treba se izboriti za lustraciju i NGO monitoring, po uzoru na Izrael, jer mi nemamo hrvatsko civilno društvo, već uvozno, koje se neprijateljski odnosi prema ovoj državi, njenoj povijesti, kulturi i tradiciji. Udruga U ime obitelji jest autentično hrvatsko civilno društvo i vidite kakva etiketiranja i strahote proživljavaju njeni članovi. U tom smislu, biskupi bi mnogo toga mogli naučiti od hrabrih i angažiranih katolika u društvu koji su sve jači i organizirani, zato i sve napadanjima. Ali, kako Isusu reče, ne treba kukati, biti ismijavan i progonjen vjerniku je u “opisu posla”.

NAŠI POGLED!

~~~~~((((( ))))

LJUBLJENO DIJETE BOŽJE

Šime Pleadin

Često puta smo imali priliku ugledati maleno dijete kako, kada se spotakne i padne, izgleda uplakano i uplašeno, a njegov otac se požuri podići ga i obrisati mu suze govoreći: „*Sve je u redu, tata je tu!*“ Čovjek se, putujući kroz prolaznost ovoga svijeta susreće sa raznoravnim spoticanjima koji mu na ovaj ili onaj način mrse planove i odvraćaju misli s cilja. Kako obliče ovoga svijeta prolazi (usp. 1 Kor 7, 31) sve jasnije primjećujemo kako svoje nesavršenosti i padove, tako i da smo kao biće odnosa pozvani na nešto božansko, a to nas upućuje da sami sebi postavimo pitanje „*Gdje pri ustajanju i odnosu s drugima nalazim svoj oslonac?*“ Promatrajući dijete samo se možemo diviti tolikom dozom nevinosti, malenosti i jednostavnosti na koju nas i sam Gospodin Isus poziva kako bi bili baštinici kraljevstva nebeskoga (usp. Mt 18, 1-6). Identitet čovjeka se očituje već na sakramantu krštenja kada prozbori glas s visina: „Ovo je Sin moj ljubljeni.“ (Mt 3, 17)

Dogmatska konstitucija Drugog vatikanskog sabora „*Lumen gentium*“ nam lijepo na jednom mjestu govori: „*Svi mi, naime, koji smo djeca Božja i u Kristu tvorimo jednu obitelj* (usp. Heb 3, 6), *dok u uzajamnoj ljubavi i u jednoj hvali Presvetoga Trojstva dijelimo zajedništvo jedni s drugima, odgovaramo najdubljemu pozivu Crkve i već s predokusom sudjelujemo u bogoslužju konačne slave.*“ Činjenica da u Kristu kao uzoru tvorimo obitelj okupljenu oko Presvetoga Trojstva baš kao što su djeca okupljena oko svoga oca i majke nas upućuje na to kako smo ovisni o Bogu, kako smo potrebni njegova služenja odnosno njegove milosti kako bi se naš identitet u ljubavi uistinu ostvario. Pablo Casciaro citirajući Josemaríu Escrivu u svojoj knjizi „*Sanjajte i stvarnost će nadići snove*“ na zanimljiv način

progovara o jedinstvu služeći se primjerom Naše Gospe od Guadalupe: „Nitko nije bolji od drugoga, nitko! Svi smo jednaki! Svaki od nas vrijedi jednak, svaka je osoba vrijedna Kristove krvi. Zamislite kako je to čudesno. Pogledajte predivno, veličanstveno lice koje je Sveta Marija ostavila na plaštu u rukama Juana Diega. Možete vidjeti da ono ima indijanske i španjolske crte lica, jer u stvari postoji samo rasa djece Božje.“ Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji (usp. Rim 8, 14). Tim riječima nas sveti Pavao poziva na uzvišeni poziv: biti Božje dijete. Krist nam je, od Boga Oca, poslao Duha Svetoga u kojem kao djeca možemo uzviknuti: „*Abba, Oče!*“ (usp. Rim 8, 15) Francisco Fernandez-Carvajal u svojoj knjizi „Djeca Božja“ na izvrstan način progovara o poistovjećivanju s Kristom, o svojevrsnom oponašanju Krista baš na onaj način na koji dijete oponaša svoga oca jer tako su radili sveci. Kao kršćani, pozvani smo na to da pred Kristom budemo poput učenika pred učiteljem, poput djeteta koje uči od svoje majke i oca. Dodatno se, otajstvo našeg postojanja kao ljubljene djece Božje, obogaćuje temeljnom kršćanskom stvarnošću: što više živimo kao dijete Božje to više, navodi Carvajal sličimo Isusu i istovjetniji smo s njim. Čovjek je, kao dijete Božje, prožet slobodom i povjerenjem u svoga Oca koji od nas odagnaje svaki strah od neuspjeha, strah od nesigurnosti, strah od budućnosti. On nas poziva na to da vjerujemo u najdublju istinu o samima sebi, a to je da smo ljubljena djeca Božja po Duhu Svetome.

Pozvani smo na ustrajnost, kako kaže Sveti *Josemaría Escrivá*, kao „dijete koje kuca na vrata, kuca jedanput i dvaput i mnogo puta..., i jako i dugo, bez stida! I tko izide, da otvori, uvrijeden, razoruža se pred prostodušnošću malog nametljivca, tako smo pozvani ustrajno postupati s Bogom. U onim trenutcima kada smo iznemogli ili umorni već prije borbe kada se obratimo s povjerenjem svojemu Ocu koji nam i dan danas neumorno ponavlja riječi „Ti si Sin moj, danas te rodih.“ (Ps 2, 7) „Budi dijete, i neka te, kad se spotakneš, digne ruka tvoga Oca -Boga.“

MOJSIJE KAO SREDNJI VEZNI OD BÜCHNERA PREKO KRANJČEVIĆA DO KAMOVA

Donat Zeko

«...Mojsije je vodio svoj narod preko Crvenog mora i kroz pustinju, sve dotle, dok se stara pokvarena generacija nije istrošila, još prije nego što je on osnovao novu državu...»

Convention nationale – narodni konvent, ili univerzalno Konvent; naziv je ustavotvorne i zakonodavne skupštine Francuske u razdoblju Francuske revolucije. U citiranom trenutku, Konvent kao skupština za javno blagostanje tek je rulja koja sluša govor uvaženog Saint-Justa. Spomenuti revolucionar povijesna je osoba, bilježi se kao najmlađi izabrani zamjenik pri Konventu, no ovaj upečatljiv fragment govora pred skupštinom plod je pera Georga Büchnera, njemačkog dramatičara, liječnika i revolucionara. U dobi od dvadeset dvoje godine piše svoje, uz nedovršenog «Woyzecka», najpoznatije djelo – «Dantonova smrt», u kojem nalazimo St. Justov znameniti govor. U komadu smo ga upoznali kao političara kojeg odlikuje hladna i nepobitna logika sa zločudnom premisom te kao govornika koji u žaru obraćanja skupštini zanemaruje hladnoću i smjelo korača ka svom krvožednom cilju jednako logičnim putovima. Dramaturška pozicija ovog mladića sklonog zavjeri i zakulisnim igramu bez sumnje je zahvalna tema za osvrt, no mjesto na koje u svom govoru postavlja Mojsija ipak je motiv koji će odškrinuti mnogo više vrata.

1. Mojsije kao izvršitelj

Gore navedeni ulomak osvježava pogled na jednu od značajnijih ličnosti Starog zavjeta – hebrejskog izbavitelja Mojsija. Čak je i slabašno reći kako St. Justovo viđenje «osvježava», budući da ono bez pretjerivanja stvara novi dojam jedne religijske uvriježenosti. Ukratko, sudeći po Knjizi Izlaska, izbavivši svoj narod nizom čудesa iz ropstva u Egiptu, Mojsije s čudesima nastavlja po pustinji i to u trajanju od četrdeset godina, zatim umire, tri knjige poslije. Mojsijeva biblijska uloga jest ona posrednika i, što je zanimljivije – zagovaratelja naroda pred Jahvom, što na skali uloga stoji znatno niže od one koju mu daje St. Just. Četrdeset godina zagovaranja i uspostavljanja zakona uz pokojne čudo postaje trulo i sumnjivo onog trenutka kad Büchner pred nas stavlja pojam «čišćenja». Upitnik se stvara zahvaljujući upravo nepobitnoj logici mladog zastupnika u Konventu – do Obećane zemlje nam ne trebaju godine ako se iza tih godina ne krije evolucijski imperativ; čistka. *Stara, pokvarena generacija* jest onaj nezahvalni soj oslobođen ropstva koji si dopušta pitanja, odstupanja i primjedbe – slično Francuskoj revoluciji, iz čega izvodimo i sličnost Mojsijeve i St. Justove pozicije. Francuzi, istina nemaju *ni Crvenog mora, a ni pustinje*, ali zato imaju *rat i gilotinu*. Crveno more i pustinja su, čini se jednak zastrašujući aparati uklanjanja viškova, kao i zloglasni simboli Francuske revolucije, pri čemu se i provoditelji čistke u mnogočemu podudaraju. Naš biblijski junak i praočac dijeli Jahvinu srdžbu prema narodu koji se nedugo nakon izbavljenja okreće od idealja koji su ga spasili. Potpuna negacija više intervencije jednak je bolna kao i propitivanje i negodovanje, no nenadmašno boli novi idol i njegovo štovanje. Motiviran takvim ponašanjem puka, Mojsije u «Dantonovoј smrti» postaje egzekutor evolucijske norme, čije je ostvarenje neophodno za nastanak nove države. Paralelno i logičkim sudom povezano, St. Just dijeli srdžbu Robespierreja prema Dantonu i njemu sličima, koji su se nedugo nakon sloma kraljevskog apsolutizma povukli od radikalnoga i znatno primirili te pronašli novi ideal u užicima. Robespierre jest *Jahve* Francuske revolucije - zbog čvrstoće svojih idealja i odbijanja počasnih mjesta je zaradio nadimak - *Nepotkupljivi*. Stoga St. Just, pritisnut s jedne strane uzorom i nepokolebljivom figurom *oca i izbavitelja*, a s druge strane odstupanjem od spasonosnoga – osjeća se dužnim očistiti društvo kako bi sačuvao integritet francuskog *Kanaana*. Mojsijevi ime mora biti zahvalno Büchneru – on ga miče iz mlakog sektora *civilnog društva* i pravobranitelja, odvaja od uloge poštara i pijuna pod višom silom te mu daje volju, viziju nad voljom i djelotvornost, a mi nakon tisućljeća dogme, Mojsija shvaćamo kao samosvojnog izvršitelja.

2. Mojsije kao pregovarač

Motiv nas vodi linearnih pedeset osam godina prema sadašnjosti – u Livno, gdje 1893. vezan učiteljskim pozivom boravi najznačajniji hrvatski pjesnik realizma i istaknuti *pravaš* – Silvije Strahimir Kranjčević. U Bosni i Hercegovini i umire, točnije u Sarajevu, daleko od rodnog Senja, prošavši Rim, Zagreb i umaknuvši iz Khuenove Hrvatske u kakvoj nije mogao živjeti. Umire ne vidjevši ostvarenu obećanu zemlju – «*glava mu se mrtvo obori*» unatoč čvrstoj vjeri u svoje ideale. Kako bi reference kojima potonja rečenica vrvi bile jasnije – navedene 1893. godine u Livnu Kranjčević piše svoju znamenitu pjesmu «*Mojsije*»;

...«*I tebi baš što goriš plamenom
Od idealu silnih, vječitih,
Ta sjajna vatra crna bit će smrt,
Mrijeti ti ćeš kada počneš sam
U ideale svoje sumnjati!»*

- u kojoj se Mojsiju po Jahvinoj zakletvi doista *glava mrtvo obori* nakon što *zadnjim trenom vid mu počinu na obećanoj zemlji* Hanaan, kad posumnja u vlastite ideale. Ovakvom dramatičnom raspletu prethodila je punina dosega ondašnje retorike – Mojsije uistinu djeluje kao pregovarač. Njegov formalni ton i molba, kad ne bi bili tako intenzivno motivirani idealom slobode svoga naroda, dali bi nam za pravo pomisliti kako je riječ o epistolarnoj formi pjesme gdje -

- a) Mojsije šalje ovjerenu molbu
- b) Jahve čita ovjerenu molbu
- c) Jahve za sebe komentira ovjerenu molbu
- d) Jahve odgovara nepovoljno po Mojsija
- e) Mojsije ulaže elokventan prigovor

i tako dalje; neodoljivo podsjeća na sudski transkript. Božanska narav i općost Jahve dolazi do izražaja u trenutku kad na Mojsijev vapaj odbija tlačiti drugi narod(egipatski, koji u robovlasničkom odnosu drži Hebreje) – uzevši za argument kako je i taj narod, kako veli *napunio života klicom*. Umanjujući sebe, nazi-vajući se crvom, govoreći o svojim idealima u deminutivima(u svojoj retoričkoj vještini naziva «*ljudskom željicom*» svoj najviši doseg), jednako tome veličajući Javhu dobiva traženu zaštitu i izbavljenje. Narod, koji je jedini u toj priči bio robom dosta nezahvalno vidi cjelokupnu sliku – zbijanje šale na račun plamenog stupa koji ga je vodio kroz pustinju, a usred stupa žario se prst na ruci silnog boga *Jehove*, narod si sagradio *tele zlaćeno, i tele slavi, a ne Jehovu*. U trenutku slavljenja teleta Mojsije kao odvjetnik naroda molećivo upravlja hvalospjeve Jahvi i

opetovano minorizira sebe i Hebreje, nazivajući ih *djecom velikom što lako im je kupit igračke*, na što se bog nasmije. U tom smijehu *kojim sužalost nad jadnicima suze proljeva* Kranjčević doseže svoj umjetnički vrhunac, spretno dajući jednom bogu osobine čovjeka kojega bismo mogli gledati bogom. Jahvini proročki stihovi, ranije citirani, obistinit će se trenom nakon posljednje hebrejske poruge. Stigavši pred Obećanu zemlju, obasut ljepotom, Mojsije ne sluti nikakvo nezadovoljstvo, štoviše vidi rješenje svih dosadašnjih nedoumica među pukom, ne tražeći hvalospjeve, no dobiva hladan tuš ruga i cinizma;

-Aj, to je dakle zemlja Hanaan?!
I zato si nas vuko pustarom,
Da još nam za nju valja strmoglav
Niz ovo gadno brdo srnuti,
Da panemo na hladna ognjišta!

Puk beskrajno bezobrazno dovodi slobodu u pitanje i polemizira o dobrim stranama ropstva, te Mojsiju spočitava manipuliranje. Tek tад, na taj krajnji ljudski čin, Mojsije posumnja u vlastite ideale i po onome što Jahve učini njegovim usudom umrije. U našim očima Kranjčevićev Mojsije umire kao odvjetnik.

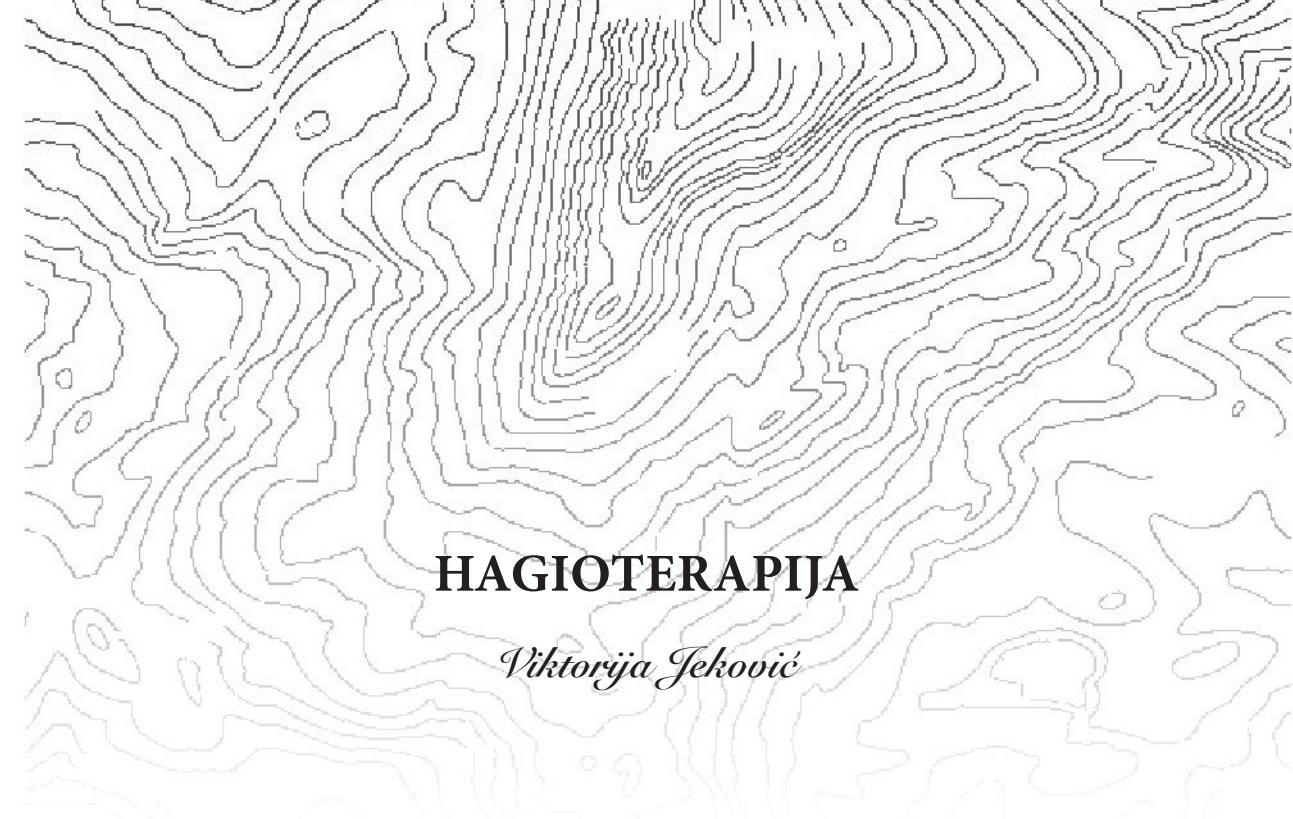
3. Prokazani Mojsije

Nesretnih trinaest godina poslije, 1906. godine, prilikom putovanja sjeverom Italije, Janko Polić Kamov piše svojeg Mojsija koji izlazi u sklopu njegove pjesničke zbirke «*Ištipana hartija*». Iako se opće, pa zapravo tek razdobljem djelovanja i atmosferom uklapa u modernu, ne pripada nijednoj od dviju dominantnih struja – ni onoj artističkoj, koja naglašava primat estetike, a ni onoj društveno-pragmatičnoj koja djeluje s tobože prosvjetiteljskim predumišljajem. Što nam preostaje? Nagon, neprerađeni, surovi nagon i prosvjedni ton te otpor racionalnom i prosvjetiteljskom, tražeći tek individualno iskustvo. Ne čudi stoga što u Mojsiju koji se zauzima za društvo, jedan samotnjak i anarchist vidi samo mane.

Iako u Kranjčeviću ima uzora, Kamov Mojsiju ne daje nikakve svetosti i ne dopušta mu obranu. Na kretnju Mojsijeve ruke, ljudske, nepotkovane i od boga nepodržane ruke zveče sužanjski okovi milijuna kojima njihov spasitelj nameće zakone, fiksne i nefleksibilne. Ludom samouvjereničcu vjeruje kako trenutkom razrješava pitanje tisućljeća. Polić nam Mojsija servira kao prijetvornog dvoličnjaka čije su ruke krvave kao genocid, u čemu se podudara s vizijom St. Justovog Mojsija, no Kamovljev kritičar genocid ne podržava. Hebreje koji izruguju izbavitelja nadmašuje Kamov, smijući se vrhu njegovih naloga i želja, njegovih *ideala*.

Metaforom ukazuje Mojsiju kako ljude ne može oblikovati po zakonima, jer on nije kipar niti su *ljudi glina*, a niti su *zakoni model*. Ona ljudska ruka kojom Mojsije kao da govori «*Tifusari, za mnom!*» nabodena je na *grohot ironije, sarkazma i ruga*. Prozreo ga je narod i prvi znak je bio glad; glad prokazuje Mojsija – u zemlji meda i mlijeka zar će se gladovati? Taj mikrokozmos kao da je u svojoj cjelini u tim trenucima vrištao optužbu «*Lažeš!*». Na takav odjek svojih djela Mojsije se životinjski srdi te nam je prikazan kao neurastenik koji se u nemoći koprca, no smijeh puka dolazi i na to, kao plemenita himna pronicljivosti. Kamov mačehinski šalje prijetvornog izbavitelja na spavanje, zaželjevši mu san spokojan koliko su i papinske savjesti. Ostavlja ga samoga u svom bijesu i izlazi na jutarnje svjetlo iz tame svojeg komentara.

Posljednjeg Mojsija vidimo onakvog kakvog ga je sam Kamov htio vidjeti. Kao što je biblijski Kam video svog oca Nou pijanog i nagog te po tom pitanju ništa nije poduzeo, Kamov kao njegov nasljednik uzima drugu starozavjetnu veličinu i u potpunosti je razoružava i pušta je ogoljenu pred bolnu istinu i odgovor nemilosrdne rulje. Je li to doista dovoljno da bestijalno razbjesni jednu okosnicu Starog zavjeta? Možda bismo, slično Camusovom Sizifu, trebali sva tri navedena Mojsija vidjeti sretnima? Tako bi zasigurno opravdali svoje, do sada dogmom čuvano literarno mjesto.

HAGIOTERAPIJA

Viktoryja Jeković

1. Općenito o hagioterapiji

Hagioterapija je nova znanstvena disciplina nastala 70-ih godina prošlog stoljeća na našim prostorima. Utemeljitelj je svećenik Tomislav Ivančić. Dugo je istraživao čovjekov duh i zaključio kako se on sastoji od određenih "organova". Kao što tijelo ima svoje organe tako je on došao do ideje da i ljudski duh ima svoje. Duhovni organi kao i tjelesni mogu biti povrijeđeni. Naš duh pripada Stvoritelju, a On jest sam duh. Duhovne povrede dolaze iz više razloga. Prvi razlog je grijeh, stanje duhovne bolesti. Nakon što je čovjekov duh ranjen grijehom, zlom ili traumama, postaje zatvoren, blokiran. Tada mogu nastati i razne psihofizičke bolesti. Hagioterapija ne ide za tim da liječi čovjekovu psihu i tijelo nego ona prvenstveno liječi čovjekov duh. A izlječenjem duha, može doći do izlječenja tijela i psihe.

Ivančić je predavao vjeronauk mladima. Počeo je s raspravama, diskusijama i predavanjima, ali takav način rada nije puno utjecao na život mladog čovjeka. Zatim je odlučio uvesti zajedničko čitanje Svetog pisma i spontanu molitvu. Dogodilo se upravo ono što je želio, a to je obraćenje srca. Iskrena molitva i Božja Riječ su potaknuli mlade na promjenu života. Ukrzo je nastao molitveni pokret, a zatim i razni seminari širom Hrvatske i okolnih zemalja. Osnovala se zajednica pod nazivom Molitva i Riječ (ZMR), hagioterapija te Centar za duhovnu pomoć (CDP).¹

¹ Usp.Tomislav Ivančić , *Korijeni hagioterapije*, Teovizija, Zagreb, 2016., str. 5.

“Hagioterapija je izvorno hrvatski model istraživanja i terapijskog djelovanja na području čovjekove duhovne dimenzije. Područje hagioterapijskog istraživanja i terapije smješteno je između psihologije i teologije, odnosno između čovjekove psihe i njegove religioznosti. Ona proučava duhovnu dušu, a to je ono po čemu je čovjek specifično čovjek.”² Namijenjena je za sve ljude, bez obzira na njihove razlike, bilo spolne, rasne, religiozne i druge. Sam pojam “hagioterapija” dolazi od riječi hagios-svet i therapeuo-lječiti.³ Bog je svet, a hagioterapija nam kaže da u čovjeku, kao Božjem stvorenju, postoje dijelovi svetog. Njih nazivamo organima duhovne duše. To je metoda koja se bavi istraživanjem čovjekove duhovne dimenzije-duhovne duše te njezinim ranjenostima i terapijom. Hagioterapija je terapijska praksa i znanstveno istraživanje.⁴

2. Zadaće hagioterapije i hagioasistent

Temeljna zadaća hagioterapije je dovesti čovjeka u vezu s Bogom. Uspostaviti odnos među njima. Vratiti čovjeka izvoru od kojeg je potekao. Samo dobar odnos između stvorenja i Stvoritelja može čovjeka osloboditi od ropstva zlu i grijehu.⁵ Ono što je važno jest da se nikada ne stavlja naglasak na ono što je loše. Na ono što je problem, trauma, rana, poteškoća. Čovjeka se ne može uvesti u duhovnu slobodu, ako se ističu samo negativne stvarnosti. One jesu bitan dio njegova života i njih se ne niječe, ali čovjek nije svoja fizička, psihička ili duhovna bol. **On je puno više od toga. On je biće stvoreno od Vrhunskog bića i zbog toga je pozvan na vrhunsko ostvarenje.** Čovjek ima talente, bezbroj mogućnosti razvoja.

2.1. Dvije su temeljne zadaće hagioterapije:

- a) pokazati čovjeku da može biti beskrajno velik, da se uvijek može razvijati i ostvariti se. Da može biti vrhunsko biće koje ne pristaje na osrednjost. On je projekt samome sebi i uvijek može raditi na sebi bez obzira na situaciju
- b) liječiti čovjekove duhovne bolesti, tj. komunicirati duhovno zdravlje.⁶

Liječenje duhovnih bolesti, dokazano, liječi do 70% somatskih bolesti. Naše duhovne ranjenosti često se odražavaju na vani kroz razne psiko-fizičke bolesti.

2 Usp. www.hagio.hr, *O hagioterapiji* (preuzeto: 23.08.2018.)

3 Usp. <https://zmr.hr/hagioterapija/> (preuzeto: 23.08.2018.)

4 Usp. Ana Perišić, *Hagioterapijski pristup u radu i suživotu s djeecom i mladima. Priručnik za roditelje i stgručne djelatnike iz prosvjete, socijalne skrbi, zdravstva i sporta*, Zagreb, 2014., str. 17.

5 Usp. Tomislav Ivančić, *Začetak i razvoj hagioterapije, priručnik*, Teovizija, Zagreb, 2016., str. 38.

6 Usp. Tomislav Ivančić, *Duhovna duša-središte čovjeka*, u: *Hagio.hr-hagioterapija, hrvatski model duhovnog zdravlja*, (2009.) 1, str. 9.

Najvažniju ulogu u ovom terapijskom procesu im hagioasistent. On je duša hagioterapije i o njemu na neki način ovisi dobrobit pacijenta.

Da bi netko mogao postati hagioterapeut potrebno je imati završen studij hagioterapije i teologije.⁷ Također, ta osoba nužno mora biti duhovno i psihički zdrava kako bi mogla posredovati duhovno zdravlje pacijentu. Važno je da bude praktični vjernik, moralnog, kreposnog života.⁸ On pripada zajednici Molitva i Riječ i nastoji živjeti duhovnost i karizmu te zajednice. On je čovjek istinske, iskrene molitve koji njeguje svoj odnos s Gospodinom. Izrazito je bitna ta njegova vjerska dimenzija jer hagioterapeut ne radi svoj posao svojom vlastitom snagom nego posredovanjem Duha Svetoga. On je kao poveznica između Boga i pacijenta koji je došao na terapiju. Ukoliko hagioasistent počme raditi svojim ljudskim mogućnostima, može se dogoditi da više naudi pacijentu nego što mu pomogne. Dakle, u radu s pacijentima, hagioterapeut koristi stečeno znanje, ali u suradnji s Duhom Svetim koji najbolje zna što je potrebno reći pacijentu u određenom trenutku. Terapeut se stalno mora usavršavati i obnavljati svoje znanje na području teologije, psihologije, antropologije. Da bi se hagioterapija što uspješnije provela, terapeut mora iz svoga srca i uma izbaciti svaku blokadu i strah. On je ponizan čovjek, usmjeren na Boga i bližnjega. Nije ohol niti je usmjeren na sebe. Dapače, radi na tome da se svaki dan oslobođa samoga sebe. Živi u Božjoj prisutnosti i crpi snagu iz toga prisustva. Uočava da bez Boga ne postoji ništa, ni čovjek ni čitavi svemir. Sve o Njemu ovisi.⁹ Diskrecija je vrlina koja krasiti terapeuta. Važno je zadobiti i zadržati pacijentovo povjerenje ne iznoseći ništa na izvan. Ono što se događa pod terapijom, znaju samo pacijent i terapeut. To je nešto poput ispovjedne ili profesionalne tajne.¹⁰ Vrste rada s pacijentima su različite. To može biti individualni rad, jedan na jedan ili rad u skupini. Hagioterapeut može biti zaposlen na tom području ili može volontirati. Mjesto susreta može biti, ali ne nužno, sam hagiocentar u nekom gradu pa pacijenti dolaze na razgovor. Terapeut sam ima pravo i pozvan je otići k ljudima koji njemu ne mogu doći: starijima, zatvorenicima, invalidima, u domove za djecu i ostalo.¹¹

3. Duh i duhovna dimenzija čovjeka

Kršćanska filozofija istražuje duh čovjeka i njegovu otvorenost prema bitku. Čovjek je biće koje je svjesno sebe i okoline, stalno si postavlja pitanja i želi otkriti

⁷ Usp. *Međunarodni studij hagioterapije*, u: *Hagio.hr-hagioterapija,hrvatski model duhovnog zdravlja*, (2010.) 4, str. 73.

⁸ *Isto*, str. 73.

⁹ Usp. Tomislav Ivančić, *Začetak i razvoj hagioterapije*, str. 29.

¹⁰ *Isto*, str. 281.

¹¹ Usp. Tomislav Ivančić, *Dijagnoza duše i hagioterapija*, Teovizija, Zagreb, 2004. str. 278.

svijet koji ga okružuje. Ono što ga najviše muči su konkretna životna pitanja: Tko sam?, Odakle sam?, Kamo idem?, Zašto sam ovdje i kako da ispunim svoju misiju na zemlji? Naš duh se očituje u susretu dviju osoba. Duh je sloboda i kao slobodu ga čovjek otkriva. Duh nije samo sloboda od vremenske i prostorne dimenzije nego on transcendira ovu stvarnost. To znači da nadilazi čitav stvoreni svijet.¹² Za susret, komunikaciju s Bogom, ne trebamo ići u neki poseban prostor niti u točno određeno vrijeme moliti da bi to bilo izvedivo. Za susret s čovjekom je potrebno mjesto i vrijeme, a za susret s Bogom to nije potrebno. S Bogom se komunicira ne samo izgovorenim riječima ili nekim konkretnim radnjama, nego još više mislima, nutarnjom spoznajom da je Bog prisutan. Da je tu. Obzirom da je On najduhovnije biće, On nadilazi svaki prostor i vrijeme i zato može biti svugdje i uvijek, a nama je duh od Njega darovan i zbog toga možemo komunicirati s Njim.

Naša duhovna duša je vezana uz tijelo. Zbog toga je ranjiva i podložna povredama. Može biti bolesna i mora se liječiti. Bog je u trenutku začeća izlio duh u nas, dao nam je dah života. Po tom dahu smo postali žive duše. Duša je oživljena Božjim stvaralačkim duhom. Zato se naša duhovna duša ne može liječiti ukoliko ne surađuje s Bogom. To je razlog što je hagioterapija moguća samo kada koristi snagu Duha Svetoga.¹³ Ondje gdje je duh na neki način spriječen u djelovanju, tu nastaje bolest. Obzirom da su duh i tijelo neodvojivi, ako je duh zatvoren, ranjen, tijelo može biti bolesno. Liječenjem duha, može doći i do izlječenja tijela. Hagioterapija se ne bavi liječenjem fizičkih tegoba ili psihičkih boli, ona prvenstveno liječi čovjekov duh. Rezultat izlječenja duha može biti, ali i ne mora, izlječenje tijela ili psihe. Ako se čovjek Bogu zatvori, on polako umire. U njemu se javlja zavist, ljubomora, nemoć, laži, mržnja, neprastanje. Ako se otvorí, onda postaje sposoban i za primanje ljubavi od Boga i drugih. Čovjek je ovisan o ljubavi. Njegov duh je gladan, žedan ljubavi. I ako on ne dobije potrebnu hranu za svoj duh, bilo od bližnjih bilo od Boga, postaje duhovno bolestan. Kao što tijelo oslabi, nakon što ga se ne hrani ili ga se hrani na loš način tako je i s duhom. Da bi se duh razvijao u čovjeku, potrebno ga je poticati na rast brigom i nježnošću. Duh može primiti samo duhovno, a Bog je istinski duh, istinska ljubav.

Duh je fin, nježan. Reagira na najfinije nijanse svakog našeg susreta i događaja. Duh "pamti" sve. Mi svjesno ne moramo znati nikakve detalje. Na primjer, majka pomišlja pobaciti dijete. To dijete u njezinu utrobi je već povrijedeno njezinim mislima i namjerama iako ne moraju biti ostvarene. Sveti ljudi, oni koji su imali intenzivan odnos s Bogom, znali su osjećati baš ovakve fine nijanse kod ljudi. Duh osjeća namjere drugih ljudi. On je uvijek isti, nikada ne stari jer je Božji.¹⁴

12 Usp. Tomislav Ivančić, *Dijagnoza duše i hagioterapija*, str. 72.-73.

13 *Isto*, str. 74.-75.

14 *Isto*, str. 94.-99.

Da bi mogli ljubiti, ljubav trebamo prvo prihvati. Onaj koji to zna, svjestan je da je ljubljen, tada zna i dati ljubav na pravi način. U spoznaji da smo ljubljeni i željeni svaki strah nestaje. Strah je nevjera da smo vrijedna, ljubljena bića. I zato se stalno bojimo da će nam netko nešto napraviti, da će nas netko povrijediti, da će nas ubiti, pokrasti. Vjera da smo ljubljeni od Vječnog bića, briše taj strah. Jer smo u toj ljubavi zaštićeni. To ne znači da nam se loše stvari neće dogoditi, ali te loše stvari više ne promatramo iz ovozemaljske perspektive nego ih promatramo iz perspektive vječnosti i one tada gube na značenju. Prihvatanje Božje ljubavi nas ozdravlja.¹⁵ Prvo, ozdravlja nas duhovno, a zatim i fizički. Ljubav doslovno umiruje srce i dušu.

3.1. Organizam duhovne duše

Istražujući ljudski duh Ivančić je otkrio kako se on sastoji od nekih dijelova koje možemo nazvati organima. Kao što tijelo ima svoj organizam, svoje organe tako ima i duh. Ivančić nabraja nekoliko organa duhovnog organizma: osoba, savjest, intelekt, srce, sloboda, karakter, religioznost, vjera, ljubav i dr.

4. Uzroci duhovne patnje

Postoje mnogi uzroci duhovnih bolesti. Oni koji su mi se činili najvažnijima su : zlo, grijeh i traume.

4. 1. Zlo i grijeh

Sveti Augustin je pokušao odrediti što je to točno zlo i odakle ono potječe. Kaže da je zlo ono što razara narav, ono što je kvari, što joj šteti, što nastoji uništiti ono što narav jest, tako da bude ono što nije. Tvrdi da je nemoguće da postoje dva počela: jedno dobro, Bog i jedno zlo vječno počelo. Zato što je sama bit zla da uništava, mrzi. Zlo ne mrzi samo sve što je oko njega nego mrzi i samoga sebe. Tako da počelo ne može biti ono što ide protiv sebe samog. Ontološki gledano, ne može postojati nikakvo zlo koje je biće.¹⁶ Augustin dokazuje nešto zapanjujuće. U svijetu u kojem živimo zlo se prikazuje kao veće od dobra. Kad promotrimo svijet oko sebe, svakodnevne vijesti, to izgleda kao istina. Ali, Augustin na vrlo jednostavan način nam pokazuje da je dobro veće. **Dobro može postojati samo za sebe, ali zlo ne može. Zlu je potrebno dobro da bi ono “živjelo”.** Znači, **dobra ima bez zla, zla nema bez dobra.** Primjer kojim bi mogli objasniti ovu tvrdnju jest bolest

15 Usp. Tomislav Ivančić, *Dijagnoza duše i hagioterapija*, str. 102.

16 Usp. Ivan Tadić, *Augustinovo poimanje zla*, u: *Filozofska istraživanja*, 24 (2004.) 1, str. 276.

tijela. Recimo da neki čovjek boluje od raka pluća. Rak sam po sebi ne postoji, ne može egzistirati sam. On mora biti na nekom „dobru“ kako bi se mogao razvijati. Čovjek je biće. A svako biće jer je stvoreno od Boga –dobre je. Njegova pluća su također neko dobro. Rak je „potreban“ tih pluća da bi uopće mogao postojati. Također, možemo reći isto tako da bi laž bila „laž“, mora postojati istina. Da bi nešto bilo ružno, moramo imati nešto „lijepo“ čime to možemo usporediti. Da bi se neka stvar ukrala, ona prvo mora postojati kao neko dobro. Dakle, oni koji nam stalno pokušavaju dokazati kako je previše zla na ovome svijetu i kako je ono veće od dobra su apsolutno u krivu. Tamo gdje nema dobra, nema ni zla.¹⁷ Sotona je kao biće dobro. I to više dobro nego čovjek jer je anđeo, bestjelesno duhovno biće. I kao biće uvijek ostaje dobro. Da bi mogao postati moralno zao, prvo je morao biti stvoren, uči u postojanje, biti „dobro.“ Taj anđeo nije se zadovoljio onim što jest, nego je htio biti poput Boga. Uzoholio se i otpao. Obzirom da ne može biti kao Bog, radi sve kako bi uništio ono što Bog stvara. Sotoni je nemoguće nešto stvoriti ni iz čega kao Gospodinu. Zato uništava ono što već jest ili pokušava spriječiti da nešto novo dođe u postojanje. Najviše udara upravo na spolnost jer je ona ključ novog života.

Čovjek ima besmrtnu dušu. Možemo prekinuti ovozemaljski život, ali nikada nećemo prestati postojati. Naša duša je besmrtna. Jednom kad je ušao u postojanje, živi „vječno“, samo je pitanje u kojem stanju. Ili će poslije smrti uživati u društvu Boga, ili će biti zauvijek u tami. A to je ono što mi sami biramo, jer imamo slobodu.

Zlo je ovisno o dobru jer je svrha zla uništenje dobra, a dobro samo po sebi ne treba ništa da bi moglo živjeti, ono jednostavno jest. Boga definiramo kao apsolutno dobro-On jednostavno jest.

Prema sv. Augustinu grijeh možemo definirati kao odvraćanje od Boga i okretanje prema zlu.¹⁸ Grijeh je krivica koja se ispašta pred Bogom i On je jedini koji briše krivicu grijeha svojim oprostom. Ono je uvijek pomanjkanje nekog dobra kao i zla. Kako čovjek zna da čini nešto što nije ispravno ? On ima sposobnost razlučivanja dobra i zla u svojoj savjesti. Ona je ono sveto u čovjeku i upravu u savjesti čovjek se može susresti s Bogom. Grijehom prvih ljudi, naša narav postaje sklona grijehu. Jasnoća savjesti je pomračena i ona se treba odgajati. U čovjeku je nemoć da bude uvijek dobar, trudi se, ali pada. Grijeh postaje sila kojoj čovjek robuje. Odvajanje od Boga rezultira time da je čovjeku teško biti u Božjoj prisutnosti. I Adam se skriva nakon grijeha, bježi. I onda, kao i na početku, Bog je taj koji se prvi obraća čovjeku, koji ga doziva nakon njegova pada. Bog žudi za čovjekom. Da to nije tako, nakon grijeha mi, nikada ne bi više mogli uči u kontakt s Njim.

17 Usp. I. Tadić, *nav.dj.*, str. 277.

18 Usp. Aurelije Augustin, *Ispovijesti*, KS, Zagreb, 2010., str. 127.

4.2. Traume

Posljedice povreda koje su čovjeka ranile na njegovoju duhovnoj i psihičkoj razini nazivamo traumama. One mogu nastati od samog začeća i nastajati tokom čovjekova života sve do smrti. Povrijediti nas mogu drugi ali i mi same sebe. Vlastitim grijehom nanosimo štetu sebi. A grijeh drugih vrijeđa nas. Traume mogu nastati i kao dio čovjekova svakodnevnog života. Doživimo vlastitu bolest ili bolest nekog nama bliskog. Suočavamo se sa smrću, ratovima, progonima, neimaštinom, gubitkom posla, bračnom nevjerom. Nemoguće je da čovjek u svom životu ne doživi neka traumatična iskustva. Svatko od nas ima svoju muku, svoju nekakvu patnju. Najčešće su upravo ti bolni trenuci oni koji „probude“ čovjeka iz njegovog ustaljenog načina života i potaknu ga da se pokrene, promjeni. On tek u patnji otkriva samoga sebe i ako se ne preda očaju, ona mu može biti temelj za razvoj. Jedan od načina da se okrenemo Bogu, tj. način na koji On dopire do nas su ti krizni trenuci u našim životima.

5. Duhovne bolesti i terapija

5.1. Egzistencijalne bolesti

One se odnose na stanje čovjeka koje možemo opisati kao stanje besmisla. On osjeća kao da gubi tlo pod nogama. Pada u očaj, strah ga drži zarobljenim. Mnogo je psiholoških i duhovnih razloga za to. Grijeh je korijen. On razara naš odnos sa Stvoriteljem. Iz te nemogućnosti “biti s Bogom”, čovjek gubi smisao svoga života. Ne zna tko je, ne zna odakle je došao ni kamo vodi njegov život. Pita se zašto uopće nešto postoji, zašto uopće postoji on? Ta tjeskoba se doživljava na ovaj način. Osoba osjeća kao da je bez svoje volje bačena u ovaj svijet u kojem živi. Osuđena je na život, bez slobodnoga pristanka. Suočava se s patnjom, s nepravdama, sa smrću drugih oko sebe, neimaštinom. Teško prihvata takve situacije. Osim životnih nedaća, krivnja se također povezuje s egzistencijalnim bolestima. Ona se može osjećati naspram Boga, naspram sebe ako si ne možemo oprostiti i krivnju naspram drugih jer smo ih povrijedili. Krivnja uzrokuje depresiju, suicidalnost, agresiju.... Egzistencijalnu bol karakterizira i osjećaj nezaštićenosti, kao da nema nikog kome si važan, tko će se boriti za tebe. To je nutarnji osjećaj osobe, a ne objektiva stvarnost.¹⁹

¹⁹ Usp. Tomislav Ivančić, *Dijagnoza duše i hagioterapija*, str. 142.-143.

5.2. Transcedentalne duhovne bolesti

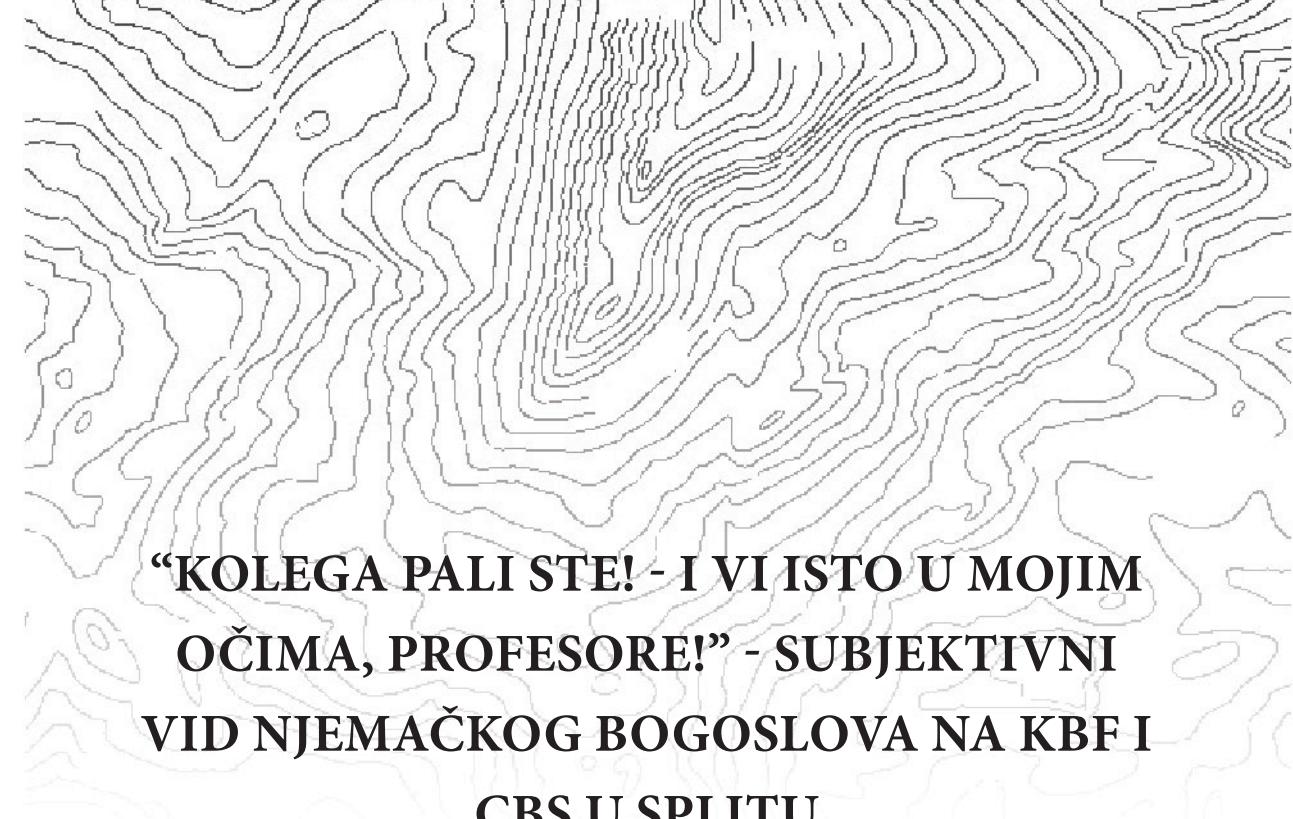
Ove bolesti svoje uporište nalaze u suprotnosti od temeljnih vrijednosti, transcedentalija: jednote, dobrote, ljepote i istine. One u korijenu imaju nemoralno ponašanje, tj. ponašanje koje ide protivno prirodi čovjeka, njegovoј naravi. Čovjekova narav je ranjena istočnim grijehom, ali u početku plan nije bio takav. On je stvoren da živi moralno, pošteno, kreposno, u skladu s Bogom, drugima i sa samim sobom. Sve čovjekovo razmišljanje ili ponašanje koje je suprotno tom planu, možemo smatrati duhovnom bolešću. Povjerenje ili vjera nemaju svoju suprotnost u nevjeri ili nepovjerenju nego u strahu. Strah je duhovna bolest koja je suprotna povjerenju. Ono čemu se čovjek otvori, ono što čini, takav je. Ako se otvori dobru i čini dobro, onda je duhovno zdrav, dobar je. Ako čini zlo, otvara se zlu, i zao je, ovisan o grijehu. Osjećamo duhovno zdravlje u drugih koji su pored nas. Kraj takvih osoba se osjećamo mirno, zaštićeno, opušteni smo. Dok smo kod drugih, nesigurni, osjećamo strah.²⁰ Mi nismo ono što želimo ili ono što bismo htjeli, mi smo ono za što se odlučujemo misliti i činiti.

5.3. Bazične duhovne bolesti

One nastaju u našim prvim godinama života. Dijelimo ih na prenatalne (one koje nastaju u vrijeme trudnoće) i postnatalne (one koje nastaju poslije rođenja). Ovo je jedno od najosjetljivijih razdoblja čovjekovog života. Od začeća do treće godine, čovjek je potpuno ovisan o drugima. Prvih devet mjeseci svog života, provodi u drugom tijelu, u tijelu svoje majke. Njezino tijelo je njegov dom, iz kojeg dobiva hranu, prostor za rast, potrebnu toplinu i sigurnost. Iako u ovom razdoblju djetetova života nisu dobro razvijene njegove kognitivne sposobnosti, njegov duh pamti sve ono što se događa i memorira. Naš duh nikada ne stari jer dolazi od vječnog izvora. Naš duh je uvijek jednako star, bez obzira na našu životnu dob. On ne može „izgubiti“ pamćenje. Ove bazične bolesti, kao što im i sam naziv kaže, su temeljne, baza su koja utječe na razvoj djeteta kasnije.

Čovjekov duh može biti ranjen samom majčinom pomišlju da pobaci dijete. Ako majka osjeća strah od trudnoće ili je netko nagovara da počini abortus. U slučaju da je majka prije učinila pobačaj, dijete tada raste u utrobi u kojoj je počinjeno ubojstvo. Takvo okruženje ima strašne posljedice na duh maloga djeteta. Nama je neugodno samo na kratko vrijeme boraviti u prostoru za kojeg znamo da se u njemu dogodio strašan zločin. Živjeti u takvom okruženju devet mjeseci, zasigurno sa sobom nosi daljnje poteškoće.

20 Usp. Tomislav Ivančić, *Dijagnoza duše i hagioterapija*, str. 144.

“KOLEGA PALI STE! - I VI ISTO U MOJIM OČIMA, PROFESORE!” - SUBJEKTIVNI VID NJEMAČKOG BOGOSLOVA NA KBF I CBS U SPLITU

Ivan Totić

Ivan Totić rođen je 04.03 1994. god. u Stuttgartu. Osnovnu školu i daljnju izobrazbu završio je u Stuttgartu i tu maturirao 2013. god. Od 2013. god. je na filozofsko-teološkom studiju u Tübingenu, gdje je od 2014. god. svećenički kandidat biskupije Rottenburg-Stuttgart. Jednu godinu studija (2017./2018.) proveo je u Splitu. Očekivano vrijeme svećeničkog ređenja je 2022. god. Naime, ovim tekstrom, odnosno vlastitim mišljenjem, nastojao je dati (pozitivnu) kritiku na iskustvo studiranja na Katoličkom-bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Ali prije svega, tko sam ja i zašto sam ovdje? Student sam pete godine na Katoličkom fakultetu na Eberhards Karls Universität u Tübingenu, gdje sam ujedno i bogoslov biskupije Rottenburg-Stuttgart. Kod nas na fakultetu je običaj da studenti - posebno bogoslovi - odu barem godinu dana izvan Tübingena na drugo ili druga sveučilišta. Studenti odlaze na katoličke fakultete, primjerice u Brazil, Izrael, Južnoafričku Republiku, Meksiko, itd., ali uglavnom odlaze na katoličke fakultete u Europi. Stoga sam se ja odlučio vratiti godinu dana u domovinu iz koje potječem. Biskup i rektor biskupije Rottenburg-Stuttgart potiču studente da odu što dalje izvan svoje biskupije, ali nije obavezno izvan države. Naime, tako

student može proširiti svoje obzore i sebi postavljati pitanja vlastitog bivstvovanja i poslanja. Na “svom fakultetu” student ima “jedan” vid teologije i Crkve, no tek kad izađe izvan svog svakodnevnog okruženja vid se počinje širiti i/ili mijenjati, s ciljem da čovjek raste kao čovjek. Studenti u semestrima izvan vlastitog fakulteta stječu iskustvo kojim kao budući radnici Crkve obogaćuju opće zajedništvo i osobni nutarnji rast.

Katolički Bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu? Teško mi je bilo na samom početku akademske godine: novo okruženje, novi mentalitet, novi grad, novi sistem studiranja i samog studija. Definitivno najteža prilagodba bila mi je upravo novi sistem studiranja i studija. Za mene je studij teologije mjesto gdje čovjek traži dubinu svoga bića, interes da pokuša razumjeti sam ljudski bitak i Božju opstojnost. U tome bi, *u mojim očima*, fakultet trebao nuditi studentima puno više “izbora”, a manje sistema “moranja”, gdje student polaže temelj za svoj kršćanski život; međutim, u mojim očima, takav dojam nisam stekao na KBF-u u Splitu. U mojim očima nije cilj da svaki student izađe sa katoličkog fakulteta kao proizvod “jednog” mišljenja, nego da svaki student kao individualac s osobnim razvijenim kritičkim mišljenjem bude sposoban argumentirati cijeli nauk Katoličke Crkve u svojim okvirima. Ako se uspoređuje Učiteljstvo Katoličke Crkve sa slikom jednog igrališta, na KBF-u u Splitu, stekao sam dojam, imamo nekoliko skupina na tom igralištu, umjesto da se nudi mogućnost upoznavanja apsolutne granice igrališta, odnosno ono što je unutar granica Crkvenog Učiteljstva. Valjalo bi poučavati studente granicama Učiteljstva, jer s time se upoznaje cijela, a ne samo neke, strukture Učiteljstva. Kad student shvati okvir Učiteljstva, student se može snalaziti unutar njega bez problema. Dakle, tek kad igrač shvati granice igrališta, on može igrati. I to je prilagodba koja mi je bila teška; naime, da studenti završavaju mnoge (ali ne i sve, naravno) kolegije kao proizvodi tog “jednog” mišljenja u sistemu “moranja”. Mislim da mnogi studenti nisu sposobni razviti i argumentirati vlastite kritičke stavove, posebno o aktualnim temama Crkve, na području cijelog Učiteljstva. Studenti više uče napamet. Ne pokušavaju razumjeti bit i ne razmišljaju kritično. Smatram da svako kritičko pitanje se osuđuje “heretičnim”. Uz sve to studenti nemaju mogućnost akademskog izbora u smislu, da zbog obveznih predavanja na Katoličkom Bogoslovnom fakultetu, nisu u mogućnosti slušati predavanja koja ih eventualno interesiraju na drugim sastavnicama Sveučilišta u Splitu, što nije slučaj na Sveučilištu u Tübingenu. Stoga se pitam, jesu li studenti Katoličkog Bogoslovnog fakulteta u Splitu sposobni pravdati mišljenje Katoličke Crkve u današnjem svijetu? Koja je svrha obveznih predavanja? Zašto studenti nemaju akademskog izbora? Zašto se bojimo kao teologija u svijetu izaći u svijet? Zašto teologija u Splitu ne izađe iz svojih okvira i zatvorenog sistema “moranja”?

Na ovo nemam odgovor i ovo je rezultat osobnog iskustva kojeg sam stekao dolaskom na Katolički Bogoslovni fakultet u Splitu, iskustvo koje je u meni pomalo izazvalo razočaranje u studente i pojedine profesore.

A Centralno bogoslovno sjemenište? Kao bogoslov smatram da bi bogoslovija trebala čovjeka pripremiti kao budućeg svećenika za život u svijetu koji je otvoren, pripremiti ga za današnji pluralizam. Stekao sam dojam da su ljudi u splitskoj bogosloviji zatvoreni u svoj kozmos i nakon zavšenog fakulteta i svećeničkog ređenja odjednom pušteni u kaos. Sigurno, čovjeku treba neki ritam, nekakav red i zakon, no pitam se treba li biti tako strog odgoj, je li to pravi način za budućnost tog čovjeka? Pitam se što će biti sa svećenikom kada nakon zatvorenog kozmosa, dobije slobodu u kaosu? Što će raditi, kako će se ponašati? Ako svećenik živi u svijetu, trebao bi upoznati svijet prije nego što bude zaređen za svećenika! Zašto se ljude bojimo pustiti, a kasnije im dajemo toliko slobode, dajemo im toliku ovlast? Zašto se bogoslovija zatvara prema svijetu, a odgaja ljude koji trebaju djelovati u svijetu? Sigurno, bogoslovija i bogoslovi trebaju vlastiti mir i odvojenost, ali ne zatvorenost. Primjerice: U bogosloviji u Tübingenu bogoslovi smiju pozivati prijatelje, rodbinu, druge studente i druge ljude u bogosloviju na druženje, što u Splitu nije, koliko sam ja čuo, slučaj. U Tübingenu se organiziraju razna druženja za studente, razna predavanja i tako dalje. Zatim u Tübingenu, a to me je najviše smetalo u Splitu, bogoslužje nije odvojeno za "klerike" i (ostale) laike. Prema *Sacrosanctum Concilium* 10: "Bogoslužje je vrhunac kojem teži djelovanje Crkve i ujedno je vrelo iz kojega struji sva njezina snaga". Stoga moje je mišljenje da se bogoslužje ne bi trebalo slaviti odvojeno. Svi mi iz bogoslužja primamo snagu. Svaki kršćanin je na svom vlastitom putu. Svakako svećenički put je poseban, ali ne i bolji od drugih kršćanskih "puteva". Kao budući svećenici ne smijemo živjeti izolirano na vlastitom putu. Mi bogoslovi i svećenici smo tu za ljude i ljudi su tu za nas, te smo pozvani svi zajedno ići istim "putem" u kršćanstvu-prema Kristu. Boli me činjenica da su ljudi u "zatvoru". Smatram da su bogoslovi pod velikom kontrolom i "osjećam" klerikalizam. Ne govorim da bogosloviju treba otvoriti skroz, jasno, kao i svaka obitelj, bogoslovija treba svoj mir. Međutim, čega se boji CBS u Splitu i čega se boji KBF u Splitu.

Prema riječima pape u miru-Benedikta XVI: "Svijet ti nudi ugodu, ali ti nisi stvoren za ugodu. Stvoren si za izvrsnost." i s ovim riječima bih zaključio svoje kratko razmišljanje o fakultetu i bogosloviji u Splitu.

SVAKODNEVICA ČOVJEKA KAO KRISTOVOG VJERNIKA

Sime Pleadin

Život čovjeka kao društvenog bića isprepletan je brojnim trenucima odnosno malim stvarima koji na ovaj ili onaj način oblikuju njegovu bučnu svakodnevnicu. Jedno je sigurno, a to je da njegov dan prožimaju obaveze, susreti, druženja, rekreacija i ostale raznorazne aktivnosti u koje manje ili više unese cijeloga sebe. Čovjek je dio svakodnevice koja nezaustavljivo prolazi i u kojoj se pokušava pronaći odnosno ispuniti svoj smisao. Čovjek traži, on ispituje, razmišlja i djeluje kako bi obogatio svoj svakodnevni život, načinjen od sitnica, u kojem je upravo on glavni lik. „Na što je čovjek pozvan?”, „Koji je smisao njegova života?”, „Kako se njegov život ostvaruje?” samo su neka od pitanja koja se pred nas stavljuju. Prva Petrova poslanica nam, u petnaestom i šesnaestom retku prvoga poglavala govori: „Naprotiv, kao što je svet Onaj koji vas pozva, i vi budite sveti u svemu življenu. Ta pisano je: Budite sveti jer sam ja svet. „Što je to „sve življenje”?

Dogmatska konstitucija O Crkvi, „Lumen gentium” nam lijepo na jednom mjestu govori o svetosti čovjeka na sljedeći način: „Svima je stoga razvidno da su svi Kristovi vjernici, kojega god stalež ili reda, pozvani na puninu kršćanskoga života i na savršenstvo ljubavi; tom se svetošću i u zemaljskom društvu promiče čovječniji način života. Da bi postigli tu svetost, vjernici neka ulažu sile koje su primili prema mjeri Kristova dara da se – idući njegovim stopama i suočiličeni njegovoj slici te vršeći u svemu Očevu volju – svom dušom posvete Božjoj slavi i služenju bližnjemu”. Postavlja se pitanje na koji način možemo spojiti pojma

bučne svakodnevice i svetosti kao smisla ljudskog života? Čovjek, kada je u svakodnevici okružen sa svih strana i kada jednostavno pritisnut halabukom ovoga svijeta zaboravi razmišljati o Bogu, je upravo tada pozvan biti Kristov vjernik. Kardinal Sarah, kada u svojoj knjizi "Snaga tišine" opisuje ljudsku svakodnevnicu, u prvi plan stavlja buku koja nam dolazi ili iz vani ili iz naše nutrine te se njenom pojavom stišava Božji glas koji nam progovara u tišini. Naš Gospodin odlazi u tišinu ne da pobegne od ljudi, nego kako kaže kardinal, da se susretne s Bogom. Čovjek, kao istinska Kristova slika okupiran halabukom svakodnevice, je pozvan u bilo kojem trenutku, na radnom mjestu, na fakultetu, u školi, u kući, spustiti se u najdublji dio svoga srca gdje njemu kao ljubljenom djetetu Božjem Otac progovara služeći se veličanstvenom melodijom tišine kako bi se suprotstavio buci svakodnevice 21. stoljeća. Bog nas, u tišini srca, poziva da u malome budemo vjerni kako bi nas nagradio Radošću na nebu (usp. Mt 25, 23). Veličina sinova Božjih u Sinu je u tome da naglasi, a ne zanemari "sitnice" koje će učiniti s ljubavlju. Ustrajnost u malim stvarima je zapravo posvećenje.

Sveti Josemaría Escrivá kada govori o svakodnevnim sitnicama u prvi plan stavlja sinovski motiv: "Stavi nadnaravni (sinovski) motiv u svoj profesionalni posao i posvetit ćeš svoj rad. Sve što je na zemlji veliko je počelo kao maleno". Kristov vjernik je u svojoj svakodnevici pozvan biti dar drugima odnosno u svrhu Božje prisutnosti služiti božanski, živjeti autentično poslanje prožeto Duhom služenja, a što je to doli u služenju pokazati lice Božje. "Zapovijed vam novu dajem: ljubite jedni druge; kao što sam ja ljubio vas tako i vi ljubite jedni druge." (Iv 13, 34-35)

LITERATURA

Josemaria Escriva, Put, Verbum, Split, 2017.

Josemaria Escriva, Kovačnica, Verbum, Split 2013.

Pablo Casciaro, Sanjajte i stvarnost će nadići snove, NOVENA d.o.o., Zagreb, 2018.

Francisco Fernandez-Carvajal i Pedro Beteta, Djeca Božja, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.

NIŠTA BOLJE OD BOŽJE VOLJE!

Mia Antoš

I kako drugačije započeti nego s ovom rečenicom. Može li uistinu biti išta bolje, promišljenije, mudrije, korisnije, plodonosnije osim Njegove volje za nas i naš život?

Netko tko je apsolutno biće, netko sasvim Dobar, Lijep, Jedan, Svet. Kako ne povjerovati da ti netko tko nema i ne može imati u sebi ni trunčicu zla, zapravo onog što se kosi sa svom tom puninom, stvarno želi dati sve najbolje?

Zašto je tako teško pustiti konopce iz svojih ruku i prepustiti ih Onome koji je osmislio naš život?

Trebamo s Bogom naučiti planirati svoju svakodnevnicu, nikako sami. Dopustiti Mu vodstvo naših života. Dopustiti Mu da mijenja naše planove, ali i da preoblikuje naše želje.

Mi jednostavno nemamo sposobnost, barem u ovom tjelesnom prebivanju, prodrijeti u debelu pozadinu duhovnog svijeta da bismo uočili razloge zbog kojih Bog nešto dopušta i mijenja. Uostalom, tko sam ja da Boga prijećim da nešto promijeni u mome životu?

Dokle god se bunim, prkosim, i ne popuštam Gospodinu, ja Mu tada zatvaram vrata svog života i ne dopuštam Mu ni minimum prostora kojeg traži da bi mi udijelio dobra koja mi želi dati.

A onda pak, kad shvatim i prihvatom da postoji jedno Dobro i Plemenito biće iznad mene, koje me ljubi više od vlastitog krvnog srodstva, Onaj koji život daje i na onaj Vječni život poziva; ma kako onda ne odgovoriti tom vječnom pitanju? Kako onda zanjekati tu istinitu Ljubav? Kako onda reći 'ne' svemu onome što mi želi dati?

Ali što ja učiniti mogu?

Gospodine, ne mogu Ti i ne želim, niti sam u stanju obećavati čudesa, mogu ti samo dati svoje biće na raspolaganje. A to nije mala stvar. Ti mi iznova ponavljaš: "Dijete moje, ja te ni na što ne prisiljavam. Želim da mi dođeš u slobodi. Znam da ćeš mi pristupiti onda kada ljudi od tebe odustanu, sva se vrata naizgled zatvore, i po tko zna koji put doživiš razočarenja i napuštanja. Znam da ćeš me zadnjeg tražiti. Ali ja te i tada čekam. Zovem te dok ti konačno ne čuješ."

Jer kad svi odustanu, tada ostajemo samo ti i Ja. Stvorenje i njegov Stvoritelj. To bi trebao biti temeljni odnos u životu svakog pojedinca. Približi mi se, dopusti da se i ja tebi približim."

I opet Mu se približiš i opet padneš i opet ustaneš. Jer Gospodinu su draži oni koji se zaprljaju i očiste, padnu i ustanu se, ranu zadobiju - da bi je On mogao zaliječiti, od onih koji sve drže u svojim rukama.

Jer možeš biti nemoćan, ako znaš da je On tvoja snaga. Možeš pogriješiti - ako znaš da On sve popravlja. Ponekad ćeš i salutati - ali znaš da On i po krivim crtama piše pravo.

Samo, molim te, dopusti da Gospodin zavlada tvojim životom, tvojom svakodnevnicom, tvojim izborima, tvojim planovima, jer od Njega dolazi samo dobro.

Nije glavno pitanje što može Bog za mene učiniti, nego što ja mogu za Boga učiniti?

A sada Ti kažem, neću Te Gospodine puno moliti, jer Ti već znaš što mi leži na srcu. Ti koji poznaješ svaku misao, korak, vapaj srca, potrebu duše, s čime da stupim pred Tebe?

Jedino što Ti mogu dati jest svoju vjeru i povjerenje da znaš što ćeš sa mnom učiniti. I kad se prestanem s Tobom boriti, moram priznati da za sebe ipak želim Tvoju volju - ništa manje, ništa više i ništa drugo.

Na kraju mogu i ja poput sv. Pavla izgovoriti: "Ne živim više ja, nego Krist živi u meni."

LJUBIM TE, JER SI ME TI NAUČIO LJUBITI

Viktorija Jerković

Jer Gospodine Ti si Onaj koji daje da moje srce kuca. „Neka bude“ je izgovoren na začetku mog života i svaki ostali otkucaj moga srca je jedan Tvoj „neka bude“. Veseli se i raduj čovječe jer Gospod nad vojskama želi da živiš i da dišeš. Raduju se sebi jer se On raduje tebi. Ti si Njegov osmjeh i Njegova suza. On te tješi kada si tužan i pleše s tobom u radosti twojoj. Čuva ti misli i putove. Vodi te pravom stazom života, pazeći budno na tvoje korake. Gospod nad vojskama twoja je snaga i štit, okrilje u kojem počivaš i u kojem se odmaraš. On je tvoj kruh i tvoja voda. Njegov dah je tvoj dah. Duša koja prebiva u tebi, uzdiše za Njim u čežnji za sjedinjenjem. Nebo te ljubi i anđeli se bore za tebe čovječe. Kada ne vidiš izlaz i kada te tjeskoba pokriva, On prema tebi ide da te zagrli. Bježiš od Njega, a On čeka. Padaš, a On te gura naprijed. Skrivaš se, On te traži. Odustaješ od sebe, a On nikada od tebe. Tko ima takvoga Boga koji je dao život za čovjeka ? Tko ima Kralja poniznoga i blagoga? Nježnost Njegova skrivena je u dodiru cvijeta, snaga Njegova u moćnim valovima. Dubine Njegove u ponorima oceana, visine Njegove mudrosti u vrhovima planinskim. On ljepotu svoju skriva u djevojci i blagost u majci dok miluje dijete. Ti se Bože otkrivaš u svemu i osobine Tvoje vidljive su svima koji Te iskreno traže. Zar bi te ljubila da Ti mene prvo ne ljubiš? Zar bi mi duša vapila za Tobom da Ti prvo nisi žudio mene ?

Ljubim jer si me Ti naučio ljubiti.

PISMO MOJA

Ante Ugrina

SMRT

(ŠTO ME ČEKA POSLIJE SADA)

Olovni kapci ugasti će zvijezde
I danje svjetlo

Ući će smrt u moje tijelo
Čitava
Sama

Onda će ovo moje tijelo
U život sada ući
I nikada se vratiti neće

Prebivat' će u sada
Gdje nema biti sa mišlu na
kada

MOLITVA STRANCA

Vrč sam zlata, bačva srebra
što ja želim, što mi treba
šaka snage podno neba.

Samo tražim, ništa nemam
i još više ništa ne dam
i srce moje bolno bi.

Pjesnik nisam, boem nisam.
Što to nisam, ovo jesam;
duh i tijelo vječni Bože.

Duša je moja umorna
i srce kuca krvavo
i ura tuče zamorno.

I riječi teku od sebe
i pjesma piše za mene,
a tijelo drhti od mene.

I traje to sve povećma
i rijeka suza u meni
što broji vlažne mjesece.

O, Bože, Bože podaj mi
tu snagu silnu vječitu
i dijete Tvoje treba Te.

I riječi teć' će od sebe
i riječi teć' će za Tebe
i sve će reći za mene.

A duša suzna umorna
sav teret za Te podnijet će
križ na se voljno uzet će.

I dođi diši u meni
da svijet ja gledam po Tebi,
da čini moji znamen su.

I vijenac straha mučan je,
a daha nema bez Tebe,
ta biće moje Tvoje je.

I gurni čemer od mene,
okončaj ovo mučenje
i darju miran počinak.

I kako da Ti zahvalm,
već da krikom zavapim
i neka jeka čuje se.

Al' ura bati sumorno
i tijelo treba počinak
što danom mučno odsluži.

No, korak patnje težak je
i težak tijelo moje je
i pogled moj već muti se.

I trpi bata udarce,
a pero pada pomalo
i vrijeme je poodmaklo

nekome 'ko prodiso' je
i sjede već odbrojava,
a samo svojom krivicom.

I stazam i živicom
i morem i planinama
zrak mu je već pretežak.

Al' nama treba taj Tvoj mir
što jednom si ga obećo'
pa da okončaš smrti vir !

SIROMASI III.

Na tijelu im od gladi kalem
A pod očima čumur
Obavijeni simbolom krsta
I oko vrata nose alem

Što će im
Neka prodaju

Nimbusim okruženi
Govore sveci
Dok pored njih hodaju

Ne znaju čemu im služi
Bezvrijedni alem

Prodaj to
Usklik jedne žene

Ne vrijedi
Nije to za naše zlato

Ma za što im je dato
Bezvrijedni alem

To je za neku drugo zlato
Kada duša u visini postane kalem

SMRTNOST

Mene su moji oduvijek

Zvuci

Mene su moji oduvijek

Trnci

Mene su moje oduvijek

Boje

Mene je moje oduvijek

Moje

Sjećanje sjećalo crtne na

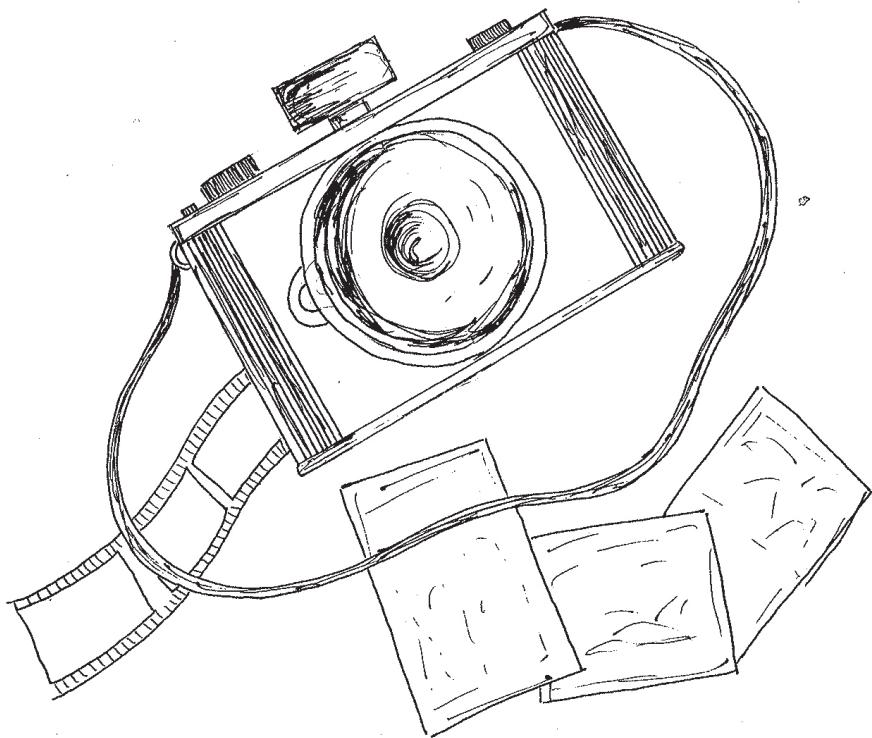
Ruci

Sivoga praha imenom

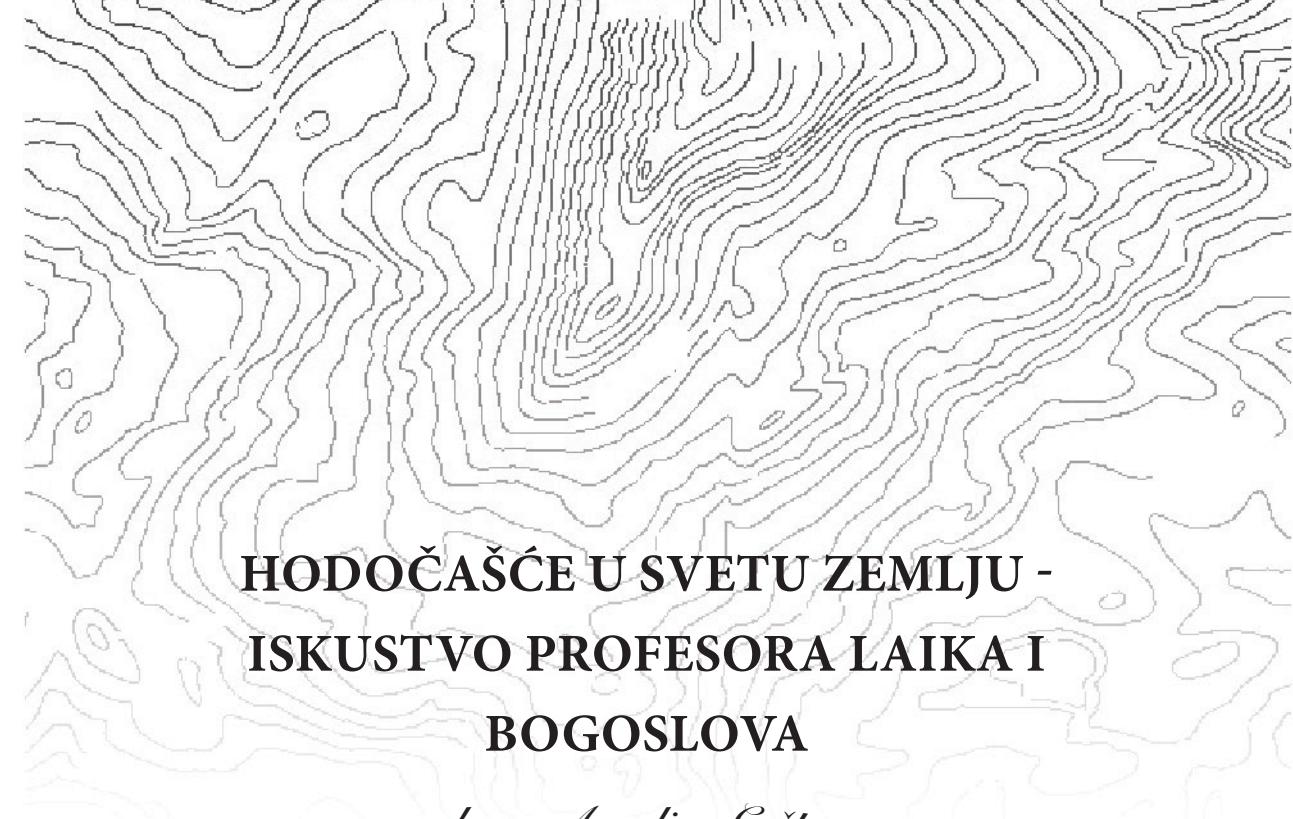
Pepel

Zar ćemo u prahu biti prah?
I nećemo se uzdići u visine?

VRIJEDNO SPOMENA

~~~~~((((( ))))

HODOČAŠĆE U SVETU ZEMLJU - ISKUSTVO PROFESORA LAIKA I BOGOSLOVA

dr. sc. Angelina Gašpar

Betlehem, Božić 2008, bazilika rođenja Isusova. Rijeka ljudi spušta se stepenicama kako bi došli do mjesta Isusova rođenja. Svi u svojim molitvama, mislima, nadama i očekivanjima. Ove potpune neznance, pristigle sa svih strana svijeta, povezuje isti cilj: težnja za Božjom blizinom i milošću. Na licima se vidi radost Božića ali i nestrpljenje. Koliko god kratko bilo zadržavanje na mjestu Isusova rođenja, kad zastanu, ljudi kao da se ne žele, ili ne mogu tako lako odmaknuti. Zašto se malo ne požure pomislila sam i u isti tren zapitala: jesam li dosta jna i pripravna? Uskoro sam se i sama našla pred zvijezdom. Klekla sam i poljubila to najsvetiće mjesto i doživjela osjećaj potpunog gnuća, poniznosti, olakšanja, povezanosti i malenosti. Sve je u meni i oko mene bila čista sabranost, smirenost, osobito poštovanje i zahvalnost. Doista, teško je bilo udaljiti se od tog izvora života, milosti, mudrosti, istine, pravednosti i ljubavi. Toliko je moćno to sveto mjesto da bi ga svaki istinski vjernik dragovoljno čuvao... jer mogao bi nasloniti lice i u dodiru sa Zvijezdom oslobodit se straha, tjeskobe, nemira, slabosti, neiskrenosti, neumjerenosti, oholosti; mogao bi isplakati Isusovu muku ali i svaku svoju krivnju i nedostojnjost; mogao bi zahvaliti za sve dobro ili razmišljati o Njegovoj skromnosti i malenosti; mogao bi, makar na kratko, i sam biti dijete, čista i otvorena srca.

Nikada nisi dovoljno pripravan da sve svoje molitve, skrušenosti i prošnje mahom promisliš u tom kratkom susretu. Ne znaš je li pravdenije moliti za potrebitije, ili za samoga sebe jer si i sam potrebit. Za što moliti, kako? U svom nesnalaženju oko prioriteta moliš za mudrost, za Božju providnost i ona se dogodi. Čuvaš je kao najveću dragocijenost jer lako se izgubi. Tu na izvoru svog i svakog smisla želiš odagnati sve svoje životne terete: nepravdu, poniženje, odbacivanje, uzaludna nastojanja, neuspjeh, razočaranje, nedosljednost, neustrajnost... jer svjestan si da ni jedan tvoj teret nije usporediv s Isusovim. Uzdajući se u Njegovu pomoć trudiš se svaki svoj nemir pretvoriti u mir, a za svaki tuđi ponuditi utjehu i nadu. Želiš biti rješenje a ne problem. Upravo s tom nadom se osnažuješ kad posrćeš i kad te obuzmu sumnje u vlastitu vrijednost. Pomisliš da je najvažnije da si Isusu vrijedan i da te on nikad ne odbacuje unatoč svim uvredama koje zbog tebe podnosi. Osloniš se na dostojanstvo ljudske osobe jer znaš da si stvoren na njegovu sliku i priliku. To je svakako jedan od važnih oslonaca koji se ni pod koju cijenu ne smije dovesti u pitanje. Ipak, u Njemu je sve tvoje utočište i zaštita. Tko god to zaboravi on je duhovni beskućnik izložen svakojakim ugrozama.

Važni su susreti i razgovori s Isusom. Njegova blizina je najbolji lijek za svaku ljudsku pogubljenost, nesnalaženje, nedoumice. Takvi susreti su uvijek novo iskustvo i osjećaj prosvjetljenja, obnove i izbavljenja. Svaki put ima smisla u promišljanju i traženju. Svaki vjernik, kao hodočasnik, svjim hodom časti Isusa. Posvećuje mu cijelog sebe, sve svoje misli i vrijeme. Nema tog vremena puno jer takve iskrene susrete u svakodnevnom življenju često odgađamo ili uopće ne nalazimo. Ponekad žurimo i u molitvama nadajući se da je to Isusu dovoljno. Promislimo! Za što sve nađemo vremena i na što ga uzaludno trošimo. Upravo propušteno vrijeme nas posramljuje. U kući kruha duhovnoga, Betlehemu, sve je vrijeme ovoga Stvoriteljeva svijeta. Živjeti a ne doživjeti to vrijeme i taj trenutak nikada, veliki je propust. Odgovrnosti nam Bože daj da živimo ovo naše vrijeme na radost jedni drugima i tebi na čast.

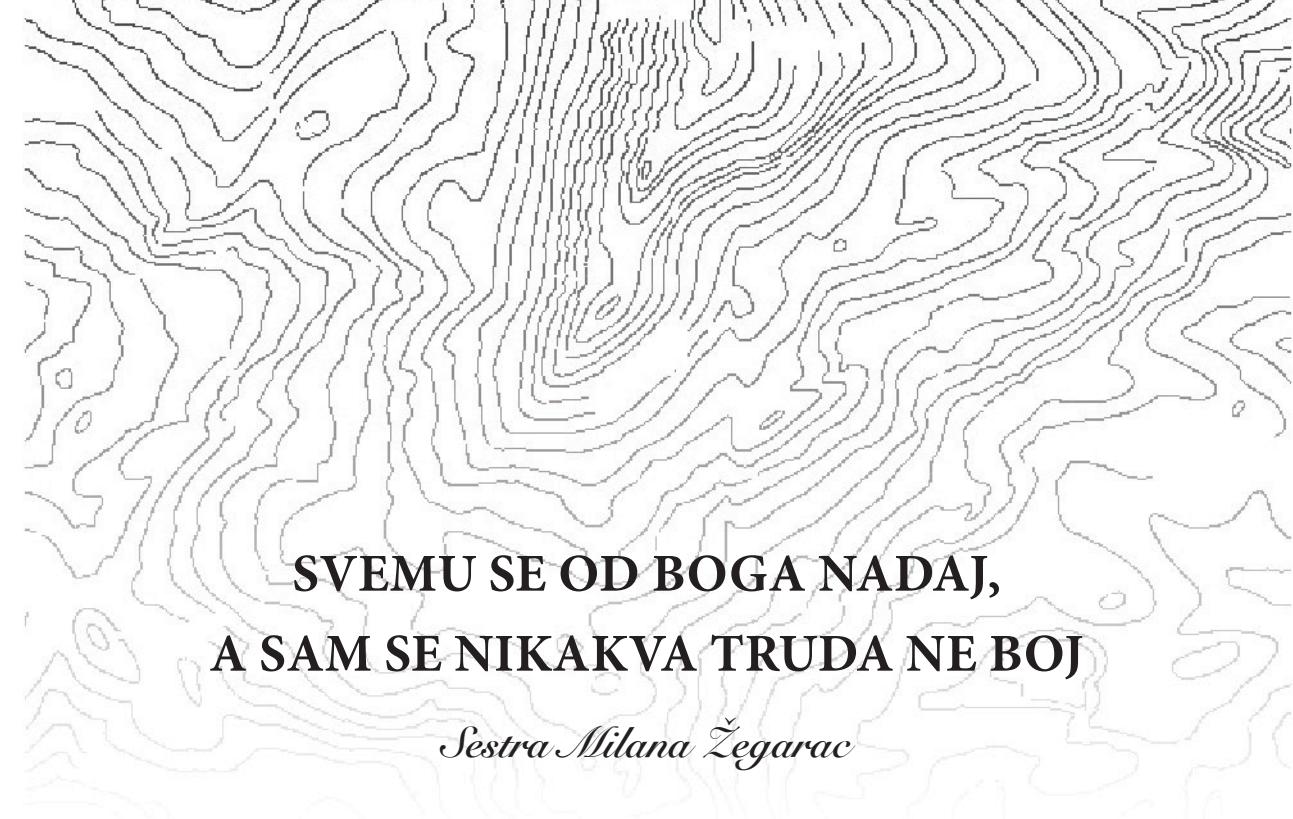
Renato Pudar

Uvečer 7. studenoga 2017. godine iz splitske su zračne luke prema Tel-Avivu krenula 172 hodočasnika predvođeni Splitsko-makarskim nadbiskupom mons. Marinom Barišićem te Šibenskim biskupom mons. Tomislavom Rogićem. Među hodočasnicima uputili su se i bogoslovi Centralnog bogoslovnog sjemeništa u

Splitu zajedno s njihovim odgojiteljima: rektorom don Jurom Bjelišem, vicerectorom don Ivanom Urlićem i duhovnikom don Stipanom Šurlinom.

Uz profesionalne vodiče važnu ulogu u tumačenju biblijskih mesta imao je naš profesor fra Domagoj Runje. Povod ovog hodočašća u Svetu Zemlju među ostalim je nadbiskupova želja da svaki bogoslov kroz odgojnju formaciju posjeti mesta kojima je kročio sam Gospodin. Prvo smo posjetili Nazaret u kojem je centralna građevina bazilika Navještenja u kojoj je misno slavlje predvodio šibenski biskup Rogić. Posjetili smo i crkvu sv. Josipa koja se nalazi iznad kuće u kojoj je Isus živio s Marijom i Josipom. Posebno dojmljivo je bilo Brdo preobraženja nakon kojeg smo napustili Nazaret i uputili se prema Betlehemu. Na putu smo se zaustavili u Kani Galilejskoj u kojoj je Isus učinio svoje prvo čudo pretvorivši vodu u vino. Potom smo posjetili Brdo blaženstava te slavili misno slavlje na obalama Genezaretskog jezera. U Crkvi Petrova prvenstva, nedaleko od Kafarnauma, biskupi su kleknuli te zajedno sa ostalim vjernicima uputili svoje prošnje za živu Crkvu. Potom smo posjetili Ain Karem u kojem smo pohodili crkvu sv. Ivana Krstitelja kao i crkvu Marijina pohodenja koja je izgrađena na mjestu susreta Marije i njene rodice Elizabete. Toga smo dana u Betlehemu pohodili baziliku Rođenja Gospodinova gdje smo poljupcem odali čast mjestu Kristova rođenja. Vrhunac hodočašća bio je posjet Jeruzalemu gdje smo između ostalog posjetili kapelu Uzašašća, crkvu Domine Flevit, crkvu Očenaša, baziliku Gospina groba, crkvu Marijina usnuća te dvoranu Posljednje večere. U nedjelju rano ujutro uputili smo se u baziliku Uskršnjuća odmah uz mjesto Kalvarije. Jedno od najdojmljivijih mesta bilo je mjesto Kristova groba unutar same bazi like. Poslije podne toga dan razgledali smo židovsku četvrt posjetivši zid plača te imali klanjanje na mjestu Kristove agonije u Maslinskem vrtu. Na kraju dana mi bogoslovi u pratnji odgojitelja, nadbiskupa Marina i biskupa Tomislava posjetili smo katoličku bogosloviju Beit Jala u kojoj se nalaze 42 mladića koja se pripremaju za svećenički poziv. Sutradan smo imali pobožnost križnog puta na jeruzalem skim ulicama kojima je Krist prolazio noseći svoj križ. Istoga dana napustili smo Jeruzalem i otišli u judejsku pustinju na rijeci Jordan gdje smo obnovili krsna obećanja. Posljednjeg dana putovanja posjetili smo antički grad Kiryat Yaarim za koji se pretpostavlja da predstavlja emaus koji se spominje u Evandželju. Tu je misno slavlje naš nadbiskup mons. Marin Barišić koji je u svojoj zahvali za ovo hodočašće naglasio kako nas Uskršli sada vraća našoj kući kao nove osobe, osobe koje su susrele Uskrsloga Krista.

SVEMU SE OD BOGA NADAJ, A SAM SE NIKAKVA TRUDA NE BOJ

Sestra Milana Žegarac

*Povodom 100. obljetnice smrti sluge Božjeg nadbiskupa Josipa Stadlera,
utemeljitelja reda sestara Služavki Malog Isusa.*

Nada je dio svakog bića. Nada je prostor duše, mjesto na kojem svi želimo biti. No nije svaka nada ispravna i nije svaka ona što nas vodi k našoj temeljnoj čežnji. Samo u Bogu kad pronađemo nadu tada u sebi nalazimo siguran prostor, tada u sebi nalazimo Boga i dolazimo na mjesto u kojem je sve moguće, na mjesto u kojem nalazimo sve ono za čim čeznemo, na mjesto gdje je pohranjena svaka milost što nam je bila potrebna, što još uvijek nam treba i što će nam ikada trebati. No da bi došli na takvo mjesto moramo odbaciti strah, moramo ući u rizik i skočiti na dosad neviđeno, nepoznato mjesto, mjesto koje nam daje sve ali i mjesto koje očekuje da ostavimo sve ono što bi smo možda htjeli zadržati, da ostavimo svaki svoj plan, svaku svoju viziju i svaku želju znati i kontrolirati, mjesto čiji je zahtjev prihvatići uvijek i sve te dobrovoljno pristati uz svaku novu situaciju iz koje bi možda željeli pobjeći iskazujući prihvaćanjem i pristankom ono što znači svemu se od Boga nadati: svoje savršeno predanje i potpuno povjerenje samo u Njega.

Gledati život iz perspektive nade uči nas gledati ga pogledom Boga, pogledom pod kojim možemo reći da svemu što nam se događa, svemu što promatramo pa i onda kada nam se nešto čini u potpunosti negativnim. Pod svjetлом nade svaka situacija i svaki događaj, svaka radost i svako trpljenje nailazi na mogućnost, ili

još bolje sigurnost da će sve izaći na dobro i da sve vodi k vlastitom posvećenju. Isto to svjetlo osvjetljavajući osobe, pa i ono što ja jesam briše svaku osudu, svaku zavist, svaku ljutnju, bijes i ogorčenje, briše svako neprihvaćanje i omogućava prihvatići i ljubiti druge i sebe gledajući ih pogledom milosrdnog Oca, znajući da On ljubi i tražeći nas čeka da mu se predamo, da se bacimo u njegove sigurne i čvrste, a opet tako nježne Očinske ruke kako bi nam iskazao svoju bezuvjetnu ljubav i beskonačno milosrđe.

Upravo baciti se u Njegove ruke, dopustiti svojoj duši neprestano boraviti u Njegovu zagrljaju značilo bi položiti svu svoju sigurnost u Njega, nadati se svemu samo i isključivo od Njega te tako zadobiti stalni mir, mir koji nadilazi svaki naš nemir, mir koji nam donosi Duh Sveti u onom trenutku u kojem svjesni da bez Boga ne možemo ništa, dozvolimo da On djeluje u našim dušama no ipak ne bez našeg truda, ne dozvoljavajući da nas lijepost, nemar ili pak strah od mogućeg neuspjeha spriječe surađivati s milosti.

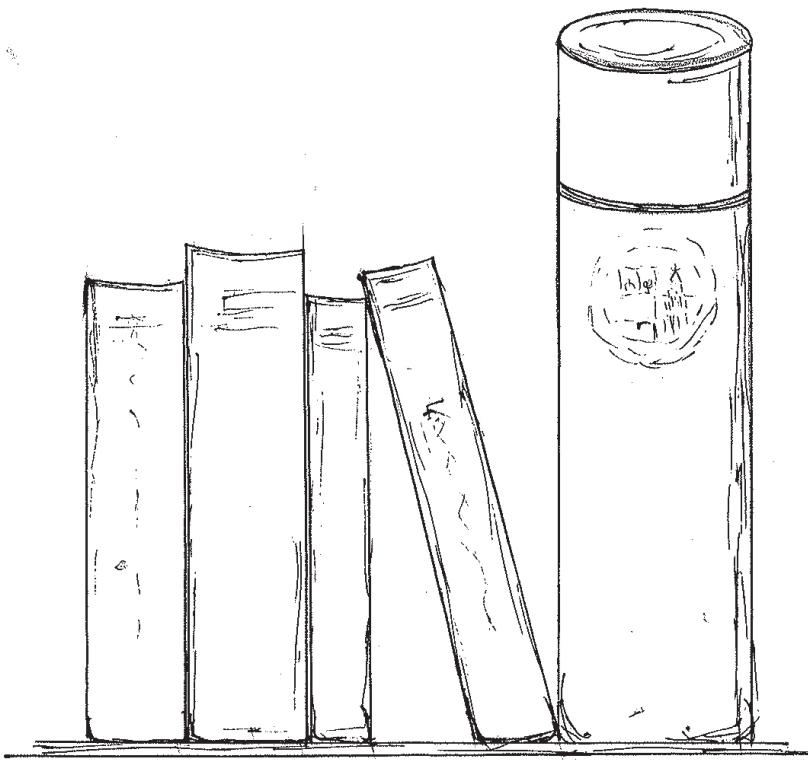
U svojoj ljubavi Bog nam daje slobodu po kojoj imamo izbor predati svoj život Njemu ili ga staviti u neke, svoje ili tuđe, ljudske ruke. Ista ta sloboda omogućava nam i odabrati vlastitu ulogu u svom životu, omogućava nam odrediti same sebe kao pasivne promatrače ili pak aktivne sudionike našega života. Živjeti nadajući se svemu od Boga i ne bojeći se nikakva truda značilo bi izabrati Boga kao onoga kojemu predajemo svoj život istovremeno bivajući onima koji aktivno žive svoj život surađujući neprestano s Božjom milošću i osluškujući Njegove poticaje na način da savjesno i temeljito radimo ono što smo dužni učiniti, da uložimo sav svoj trud čak i u stvari koje nam izgledaju preteške i koje, čini se, prelaze naše mogućnosti i granice, da budemo uvijek raspoloživi i otvoreni ne bježeći od rada te da se borimo s onime čime se možemo boriti, imajući uvijek na umu da ipak bez Boga sav naš trud, svaki naš pokušaj, svaki naš rad, svaka naša borba može postati tek izvorom iscrpljenosti, napetosti, obeshrabrenosti, te proizvesti u nama želju za odustajanjem; da bez Boga kao voditelja svih naših koraka možemo upasti u zamku okrivljujući okolnosti, druge, sebe pa i samoga Boga za nedostatak učinkovitosti za neplodnost i neproduktivnost svih naših napora te se lako možemo dovesti do osjećaja beskorisnosti i beznađa koje prevladati može samo sve svoje napore, svaki svoj trud i svaku svoju borbu prepustiti s povjerenjem u Božje ruke prepustajući rezultate u Božje ruke ne brinući o stvarima koje nisu pod našom kontrolom i ne pokušavajući ih tjeskobno i zabrinuto pod svoju kontrolu staviti.

Upravo nadati se svemu od Boga, imati apsolutno povjerenje u Njega i predati Mu sve, koliko god jednostavno i lako zvučalo, a i bilo iziskuje od čovjeka možda najveći napor i najveći trud. Prepustiti i ostaviti sve što imamo i krenuti u nepoznato, u još neistražene dubine vlastitoga bića susrećući na svakom koraku

mane, grijeha, nedostatke i prepreke za daljnji hod redovito u nama ostavlja osjećaj obeshrabrenosti i stvarnu želju za odustajanjem čineći nas u vlastitim očima nedostojnjima i nesposobnjima. Ipak zahtijevajući u sebi veliku poniznost tražeći od nas da se odreknemo svih svojih egoističnih pokušaja, fantazija, ciljeva i želja živjeti na ovakav način uči nas da se stavimo na raspolaganje Bogu živeći odgovorno svoj život, a kada jednom tako živjeti počnemo tada ćemo predajući sebe i svoj život s povjerenjem Bogu moći skinuti sve svoje maske, i srušiti sve zidove što ih stavismo i izgradimo štiteći se i bježeći od sebe i drugih te ćemo otkriti život kao dar koji smo oduvijek htjeli i oduvijek imali, ali tek sada smo spoznali kako ga otvoriti i na koji način upotrijebiti.

PROMOCIJA NA KB

POPIS DIPLOMIRANIH STUDENATA MAGISTRA TEOLOGIJE I DIPLOMSKIH RADOVA OD LIPNJA 2017. DO SVIBNJA 2018

1. Josipa BLIZNAC, diplomski rad: *Pavlova miso u svjetlu nekih vidova novije političke misli*, Sveti pismo Novoga zavjeta, prof. dr. sc. Marinko Vidović
2. Frano BOSNIĆ, diplomski rad: *Liturgijska glazba i mladi. Napetost između liturgijskih propisa i pastoralne prakse*, Liturgika, izv. prof. dr. sc. Ivica Žižić/ mo. Ivan Urlić
3. Vitomir ČAVAR, diplomski rad: *Vojni ordinariat u Republici Hrvatskoj: Povijesno - pravni vid*, Kanonsko pravo, izv. prof. dr. sc. Ivan Jakulj/dr. sc. Marko Mrše
4. Ivan JAKOVLJEVIĆ, diplomski rad: *Između tradicije izlaska na periferije. Obilježja evangelizacije u župi sv. Roka, Vinjani*, Religiozna pedagogija i katehetika, izv. prof. dr. sc. Jadranka Garmaz
5. Ivan JORDAN, diplomski rad: *Euharistoumen - euharistijska eklesiologija J. Ratzingera/ Pape Benedikta XVI.*, Temeljno bogoslovље, doc. dr. sc. Edvard Punda
6. Josip JURIĆ ŠOLTO, diplomski rad: *Bog i religija u misli Friedricha Nietzschea*, Filozofija, doc. dr. sc. Ante Akrap
7. Stanko KAČUNIĆ, diplomski rad: *Kultura smrti - uzroci i žarišta*, Moralno bogoslovље, doc. dr. sc. Marijo Volarević
8. Mateja KORDA, diplomski rad: *Isusova svijest o samom sebi i svojem poslanju. Biblijsko utemeljenje i teološka promišljanja*, Temeljno bogoslovље, doc. dr. sc. Edvard Punda
9. Danko KOVACEVIĆ, diplomski rad: *Neki vidovi nove evangelizacije kroz prizmu teologije Hansa Ursula von Balthasara*, Temeljno bogoslovље, doc. dr. sc. Edvard Punda
10. Slavko MAĐOR, diplomski rad: *Eshatološka teme na Drugom vatikanskom koncilu i u promišljanjima Josepha Ratzingera*, Dogmatsko bogoslovље, doc. dr. sc. Edvard Punda
11. Ante PROLOŠČIĆ, diplomski rad: *Katolička karizmaska obnova*, Pastoralno bogoslovље, izv. dr. sc. Alozije Čondić

12. Darko RAPIĆ, diplomski rad: *Uloga Kajfe u Ivanovu evanđelju*, Sveti pismo Novoga zavjeta, prof. dr. sc. Marinko Vidović
13. Ignacije Milan SLADOJA, diplomski rad: *Poimanje otjstva utjelovljenja u kršćanskoj misli*, Temeljno bogoslovlje, prof. dr. sc. Andelko Domazet

**POPIS DIPLOMIRANIH STUDENATA MAGISTRA
KATEHETIKE I DIPLOMSKIH RADOVA
OD LIPNJA 2017. DO SVIBNJA 2018.**

1. Ivana BEŠKER, diplomski rad: *Socijalna evangelizacija - prilika nove evangelizacije*, Religiozna pedagogija i katehetika, izv. prof. dr. sc. Jadranka Garmaz
2. Slavko BLAŽIĆ, diplomski rad: *Katolički odgoj Ivana Merza*, Religiozna pedagogija i katehetika, izv. prof. dr. sc. Jadranka Garmaz
3. Marijana BODROŽIĆ - SELAK, diplomski rad: *Skriveni lik Krista patnika u filmu M. Gibsona "Greben spašenih"*, Dogmatsko bogoslovlje, prof. dr. sc. Mladen Parlov
4. Katarina IVANOVIĆ, diplomski rad: *Rutini životni odnosi*, Sveti pismo Starog zavjeta, doc. dr. sc. Domagoj Runje
5. Ana PRCELA, diplomski rad: *Palijativna skrb u pastoralnoj i etičkoj perspektivi*, Moralno bogoslovlje, doc. dr. sc. Ana Jeličić
6. Danica RIMAC, diplomski rad: *Misijska djelatnost Katoličke crkve i Papinska misijska djela*, Dogmatsko bogoslovlje, prof. dr. sc. Ante Mateljan
7. Luka JELAVIĆ, diplomski rad: *Internet evangelizacija i Hrvatska salezijanska provincija*, Pastoralno bogoslovlje, izv. prof. dr. sc. Alojzije Čondić/ dr. sc. Ivica Jurić

POPIS DIPLOMIRANIH PRVOSTUPNIKA STUDENATA KATEHETIKE I ZAVRŠNIH RADOVA OD LIPNJA 2017. DO SVIBNJA 2018.

1. Paula BOGDAN, završni rad: *Blaženi Alojzije Stepinac - uzor mladima*, Religiozna pedagogija i katehetika, izv. prof. dr. sc. Jadranka Garmaz
2. Ivana BOŽIĆ - ROŠIĆ, završni rad: *Suvremena kultura smrti i kršćanski pogled na život*, Moralno bogoslovlje, doc. dr. sc. Marijo Volarević
3. Mario BRKOVIĆ, završni rad: *Prijepori o pravu na život u suvremenom društvu i kulturi*, Moralno bogoslovlje, doc.dr.sc. Šimun Bilokapić
4. Dijana BUDIMIR - BEKAN, završni rad: *Povijest duševnog mira*, filozofija, prof. dr. sc. Ante Vučković
5. Mila DUGANDŽIĆ, završni rad: *Faustina Kowalska - apostol božanskog milosrđa*, Kršćanska duhovnost, prof. dr. sc. Mladen Parlov
6. Josipa DUVNJAK, završni rad: *Moralna prosudba kontracepcije*, Moralno bogoslovlje, doc. dr. sc. Šimun Bilokapić
7. Matea KLANAC, završni rad: *Kršćanski pristup praštanju*, Kršćanska duhovnost, prof. dr. sc. Mladen Parlov
8. Jelena MADIR, završni rad: *Prirodoslovni i teološki vidici Velikog praska*, filozofija, prof. dr. sc. Ivan Kešina
9. Hana MARETIĆ, završni rad: *Katoličko moralno vrednovanje samoubojstva*, Moralno bogoslovlje, doc. dr. sc. Marijo Volarević
10. Mateja ĆALETA, rođ. STRIŽIĆ, završni rad: *Papa Franjo i ekumenizam*, Ekumensko bogoslovlje, doc. dr. sc. Marijo Volarević/ dr. sc. Ivan Macut
11. Paula TONKOVIĆ, završni rad: *Molitva u hinduizmu i molitva u kršćanstvu*, Kršćanska duhovnost, prof. dr. sc. Mladen Parlov
12. Emilia VARKAŠ, završni rad: *Tijelo kao izvor napasti*, Kršćanska duhovnost, prof. dr. sc. Mladen Parlov

POPIS STUDENATA POSLIJEDIPLOMSKOG STUDIJA S LICENCIJATOM IZ TEOLOGIJE AK. GOD. 2017./2018.

1. Ante SAMARDŽIĆ, licencijat s naslovom rada: *Uloga Konstantina Vojnovića u javnom životu Banske Hrvatske (1884. - 1892.)*, pod vodstvom mentora izv. prof. dr. sc. Josipa Dukića
2. Jelena HRGOVIĆ, licencijat s naslovom rada: *Odnos kulture života i kulture smrti prema enciklici Evangelium vitae*, pod vodstvom mentora prof.dr.sc. Luke Tomaševića
3. Sabina MARUNČIĆ, licencijat s naslovom rada: *Vjeronauk u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji (1991. - 2016.). Ostvarenja, poteškoće, perspektive*, pod vodstvom mentorice izv.prof. dr. sc. Jadranke Garmaz
4. Višnja MILANOVIĆ RADIĆ, licencijat s naslovom rada: *Mirila u vjeri i kulturi Starigrada-Paklenice. Povijesni pristup pogrebnom običaju*, pod vodstvom mentora izv.prof.dr.sc. Ivice Žižića i sumentora izv.prof. dr. sc. Josipa Dukića
5. Ljubomir LADAN, licencijat s naslovom rada: *Utjecaj vjere na identitet suvremenog hrvatskog vojnika*, pod vodstvom mentora prof. dr. sc. Luke Tomaševića

